

Maciej Wojewódka

**DZIECKO, RODZIC I ROZWÓD
ORAZ ALIENACJA
RODZICIELSKA**

problemy, pomysły, porady

MACIEJ WOJEWÓDKA KRAKÓW 2015 TELEFON KOM. 694-912-255

WYDANIE II POPRAWIONE I UZUPEŁNIONE

ISBN 978-83-939261-2-1

Serdeczne podziękowania za korektę tekstu i cenne uwagi dla pani Katarzyny Tworek
e-mail: katarzynatworek83@gmail.com

Spis treści:

Wstęp	5
1. Gdy dziecko wychowuje się tylko z jednym rodzicem (bez taty lub mamy)	6
2. Alienacja rodzicielska i jej negatywne konsekwencje	13
3. Paradoks rozstania – model dla dalszych badań	30
4. Korupcja w sądownictwie, a prawo rodzinne	32
5. Problemy i działania oddzielonych rodziców, w świetle faktów i badań naukowych	36
6. Alienacja rodzicielska i jej negatywne konsekwencje, a chrześcijaństwo, judaizm i Koran	43
7. Buddyzm, a alienacja rodzicielska	57
8. Prawo rodzinne i dziecko wewnętrzne, a przyszłość Europy – model do rozważenia	61
9. Co się powinno zmienić w prawie, w regulacjach związanych z rozstaniem rodziców oraz w innych obszarach prawa związanych z tą problematyką?	67
10. Międzynarodowy Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej	77
11. Wyalienowani rodzice czytają dzieciom.....	82
12. Dodatki - Autorskie ankiety wykorzystywane podczas projektu badawczego – Alienacja rodzicielska - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce, mogą być także wykorzystywane podczas wstępnej diagnozy możliwości występowania tego problemu i jego negatywnych skutków.	
A. Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne rozpoznawanie objawów i efektów - ankieta dla specjalisty (problem dziecka lub dorosłej osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie)	88
B. Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne rozpoznawanie objawów i efektów (ankieta dla specjalisty – problem poddawanego alienacji rodzicielskiej rodzica)	94
C. Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne rozpoznawanie objawów i efektów - ankieta dla poddawanego alienacji rodzicielskiej dziecka i osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie	99

D. Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne rozpoznawanie objawów i efektów - ankieta dla rodzica 106

13. Wybrane patronaty i rekomendacje 111

Wstęp

Ostatnie dziesięciolecie przyniosły zmianę spojrzenia na rodzinę. Coraz więcej dzieci wychowuje się bez stałego dostępu do obecności i miłości w ich życiu taty lub mamy, co niesie konsekwencje dla ich zdrowia, rozwoju i zachowania.

Problemów natury psychicznej, emocjonalnej i materialnej doznają również oddzieleni od swoich dzieci ojcowie i matki, na skutek postanowień sądowych, bądź postaw głównych opiekunów ich dziecka, drugiego rodzica lub innych osób.

Zdarza się również, że takie sytuacje kończą się samobójstwem.

Sytuacja ta stanowi coraz większy problem społeczny i staje się jednym z czynników wpływających na obniżenie się bezpieczeństwa naszego państwa.

Z drugiej strony mamy do czynienia ze wspieraniem tej sytuacji poprzez nieprawidłową konstrukcję i funkcjonowanie prawa oraz ze wzrostem rynku usług prawnych i psychologicznych, a ostatnio także mediacyjnych - w obszarach obejmujących członków rodziny.

Jednocześnie na rynku brak jest pozycji, która z jednej strony przedstawiałaby w sposób rzetelny szeroką istotę problemu, a z drugiej wskazywałaby jak sobie można radzić w takiej sytuacji i jakie należy podjąć działania na skalę społeczno-prawną, aby stawić czoła temu problemowi.

Niniejsza publikacja - to dzianie na rzecz kompleksowego zapewnienia luki w tym obszarze.

Jest ona oparta głównie na moich publikacjach zamieszczonych na stronach Komitetu Przystrogi przed Oddzieleniem Rodzica w latach 2007 – 2014 i projekcie badawczym *Alienacja rodzicielska (PA) – wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce*, który został objęty patronatem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji, ustanowionym decyzją Parlamentu Europejskiego na wniosek Komisji Europejskiej. Podczas jej przygotowywania wykorzystałem także materiały z seminaryjnego posiedzenia Komisji Rodziny i Polityki Społecznej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zorganizowanego wspólnie z Komisją Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej we współpracy z Komitetem Przystrogi przed Oddzieleniem Rodzica pt. „*Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców*” - 27 maja 2014 roku.

1. Gdy dziecko wychowuje się tylko z jednym rodzicem (bez taty lub mamy)

Mogłoby się wydawać, że truizmem jest mówienie, że dziecko dla prawidłowego rozwoju potrzebuje stałej obecności i miłości obojga rodziców – taty i mamy. Jednak fakt ten nie okazuje się już oczywistym dla wszystkich rodziców i niestety także często dla osób, od których zależy przyszły los dziecka po rozstaniu rodziców czy po zapłodnieniu *in vitro*. Ponadto wbrew postanowieniom art. 3 "Konwencji o Prawach Dziecka", w majestacie prawa, oddziela się coraz więcej dzieci od jednego z rodziców, powodując nie tylko występowanie u nich problemów w dzieciństwie czy w dorosłym życiu ale także poważne reperkusje społeczne, cywilizacyjne oraz religijno-społeczne takich działań.

Z niniejszych rozważań wyodrębniłem tematykę alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych konsekwencji, co przedstawiam osobno, z powodu istotności i rozbudowania problemów związanych z tym zagadnieniem.

Poniżej przedstawiam krótkie omówienie kilku badań, referatów i publikacji dotyczących sytuacji dziecka oddzielonego od rodzica.

Podczas IV Europejskiej Konferencji Prawa i Psychologii w Barcelonie Alicja Czerederecka i Teresa Jaśkiewicz - Obydzińska z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna wygłosiły referat "Płeć opiekuna, a zaburzenia w rozwoju dzieci" ("Custodian Gender and Disorders in Physical Development of Child"). We wnioskach prelegentki podkreśliły, że u dzieci wychowywanych przez samotnych rodziców, występują zaburzenia w rozwoju emocjonalnym (w mniejszym stopniu u dziewczynek wychowywanych przez ojców niż u dziewczynek wychowywanych przez matki). W takiej sytuacji mamy głównie do czynienia z zaburzeniami dotyczącymi rozwoju społecznego. Ponadto Alicja Czerederecka i Teresa Jaśkiewicz - Obydzińska zaznaczyły pojawianie się u dziewczynek wzmożonej skłonności do wypierania konfliktów podczas wychowywania dziewczynek przez samotne matki oraz wzrost natężenia zaburzeń wraz z obniżeniem się wieku oddzielenia dziecka od drugiego rodzica.

Szaszkiewicz M. "IV Europejska Konferencja Prawa i Psychologii Barcelona, 6 - 9 kwietnia 1994 roku", Z zagadnień nauk sądowych nr XXX z 1994 r.

W publikacji "Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece" (Dziecko krzywdzone nr 4 (25) z 2008 roku), dr Alicja Czerederecka zauważa, że gdy główna opieka nad dziećmi została przejęta przez ojca, zanim osiągnęły one wiek szkolny, pojawiają się u nich wahania samooceny, niezaspokojona potrzeba bezpieczeństwa, niesamodzielność, nieadekwatność w rozwiązywaniu problemów, izolowanie się lub poszukiwanie wsparcia. Dr Alicja Czerederecka, w tej publikacji, twierdzi także, że dzieci odseparowane od matki od wczesnego dzieciństwa "ujawniają większą lękliwość, mniejsze zainteresowanie

zdobywaniem doświadczeń, uboższe relacje z rówieśnikami, a później trudności w rozwiązywaniu problemów, słabe przystosowanie społeczne, małą wiarę w siebie, zaburzenia zachowania, ubogie relacje z rodziną i trudności szkolne.

W Nowinach Psychologicznych nr 4 z 1999 roku został zamieszczony referat Małgorzaty Kowanetz z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna, wygłoszony na XXX Jubileuszowym zjeździe naukowym Polskiego Towarzystwa Psychologicznego "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych"

Małgorzata Kowanetz na podstawie przeprowadzonych badań wskazuje, że zarówno u dzieci, jak i u rodziców z rodzin rozbitych występują zaburzenia emocjonalne.

Dominujące zaburzenia u dzieci to lęk, agresja, zahamowanie, zaburzenia zachowania oraz symptomy depresji.

W 53 % przypadków były także poważnie zaburzone relacje pomiędzy rodzicami, a dziećmi.

Według tych badań w ponad połowie przypadków dziadkowie angażowali się w konflikt rodzicielski, a u 22 % ich zaangażowanie wpływało na powstawanie lub wzrost zaburzeń emocjonalnych u dzieci.

Z drugiej strony autorka także zwraca uwagę na znaczącą rolę dziadków w procesach opiekuńczo - wychowawczych, w naszym kraju oraz pozytywny wpływ ich relacji z dziećmi, gdy są one prawidłowe.

Małgorzata Kowanetz w swojej publikacji również stwierdza, "że przedstawiona praca jest wstępem do dalszych pogłębionych badań nad wpływem rodziny generacyjnej i sposobu rozwiązywania konfliktów przez rozwodzących się małżonków."

Z kolei na podstawie badań które przeprowadziły Alicja Czerederecka oraz Jadwiga Piątek, również w Instytucie Ekspertyz Sądowych, za pomocą testów apercpcji tematycznej CAT (Children Aperception Test), prawie u połowy badanych dzieci z rodzin rozbitych występowało od 3 do 19 konfliktów emocjonalnych, świadczących o doświadczaniu przez nie negatywnych przeżyć, wśród których występowało: poczucie pozbawienia, trudności z podporządkowaniem się, poczucie zagrożenia i opuszczenia przez ważną osobę, lęk przed samotnością i pozbawieniem, przeżywanie rywalizacji rodziców, identyfikowanie się tylko z jednym rodzicem oraz rywalizacja podczas komunikowania się z innymi. Analizowane wyniki testu CAT wskazywały także na silne skoncentrowanie emocjonalne i poznawcze dzieci na konflikcie rodzinnym, potrzebę opieki, oparcia, bezpieczeństwa, afiliacji, posiadania pełnej rodziny, dominacji, samodzielności lub izolacji.

Zauważono także częste występowanie takich mechanizmów obronnych jak: agresja, bierność i podporządkowanie, autoagresja oraz napięcie emocjonalne uzewnętrzniające się nieukierunkowaną aktywnością.

(Czerederecka A., Piątek J. "Ocena rozwoju emocjonalnego dzieci z rodzin rozbitych (na podstawie CAT)", Z zagadnień kryminalistyki nr XXVI z 1992 roku)

W lipcu 2007 roku, w "Charakterach", ukazały się dwa interesujące artykuły związane z poruszaną tutaj tematyką.

W artykule "Moje serce należy do tatusia " ("Charaktery", lipiec 2007) Wiesław Łukaszewski i Julia Boguszewska przedstawili publikację Ronalda R. Rohnera oraz Roberta Veneziano, zamieszczoną w nr 5/2001 "Review of General Psychology". Jej autorzy przestudowali około 100 badań, przeprowadzonych w latach 1941 - 2001 oraz wysnuli kilka wniosków dotyczących roli ojca w życiu dziecka. A oto co z nich wynika:

- * niedostatek bliskości i ciepła ojców oraz ich złe relacje z synami utrudniają chłopcom stanie się bardziej męskimi

- * mniejsza dostępność i zaangażowanie ojców wpływają na obniżenie się u synów poziomu empatii oraz zdolności przystosowawczych

- * brak ciepła ze strony ojców wpływa na wzrost przemocy u synów

- * niedostatek miłości ojcowskiej powoduje wzrost problemów z zachowaniem i wzrost podatności na zaburzenia umysłowe u dzieci

- * niedostatek opieki oraz dostrzeganej miłości ojcowskiej obniża satysfakcję z życia oraz zwiększa poziom stresu

- * według Paula R. Armata z University of Nebraska, im bardziej kobiety spostrzegają swoich ojców jako je odrzucających tym mają większe problemy z niepoohamowanym objadaniem się

- * według Rohnera i Sherri Brothers, w takiej sytuacji częściej występuje u kobiet zaburzenie borderline, a według Xinyin Chena, także agresja wobec rówieśników, mniejsze kompetencje społeczne i słabsze wyniki w nauce

Również zdaniem Ronalda R. Rohnera z University of Connecticut, brak miłości ojca zwiększa u dziecka zagrożenie popadnięcia w depresję i uzależnienie od narkotyków.

(Rohner R. P., Veneziano A. "The Importance of Father Love; History and Contemporary Evidence", Review of General Psychology nr 5/2001)

Współautor artykułu, Wiesław Łukaszewski jest profesorem psychologii. Był wieloletnim przewodniczącym Komitetu Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk.

W artykule "Bo do dziecka trzeba dwojga" psycholog z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Julita Wojciechowska zauważa, że obserwacja matki daje dziecku pierwsze wzory dotyczące inicjowania kontaktów i samouspokajania się, co pozwala mu później lepiej podejmować relacje społeczne i radzić sobie z emocjami. Omawiając pracę prof. Michaela E.

Lamba z University of Utah (Lamb M. E. "The Role of Father in Child Development", John Wiley & Sons, Inc., New York) zwraca także uwagę, że matka dostarcza dziecku poczucie bezpieczeństwa i przewidywalności, a ojciec - praktycznych umiejętności skorzystania z tego daru, a także częściej stawia mu wymagania, zachęcając do niekonwencjonalnych rozwiązań, prowokuje podejmowanie nowych wyzwań i silniej wpływa na funkcjonowanie społeczne dziecka. Ponadto z publikacji Lamba wynika, że:

- * mniejszy kontakt dziewczynek z ojcami - to także mniej okazji na przekonanie się przez nie o swojej sprawności fizycznej oraz odnośnie własnych możliwości, obejmujących relacje rówieśnicze

- * angażowanie się ojców w życie szkolne córek i zainteresowanie ich postępami w nauce stymulują dalszą edukację (zwłaszcza gdy ojcowie przedkładają inspirowanie, podtrzymywanie zainteresowań oraz wsparcie w sytuacji niepowodzeń szkolnych nad kontrolę)

- * brak dobrych relacji z ojcem zmniejsza, u córek, stopień pewności siebie oraz poczucia bezpieczeństwa w dorosłym życiu.

Z artykułu Julity Wojciechowskiej możemy również się dowiedzieć o bardzo ważnych informacjach, które dostarczają badania przeprowadzone przez amerykańskich i nowozelandzkich specjalistów, wśród których znaleźli się m. in. Bruce Elis, John Bates, Kenneth Dodge, David Fergusson, L. Horwood, Gregory Pettit i Liliane Woodward. Otóż wynika z nich, że im wcześniej dziewczynki zostają oddzielone od ojców tym bardziej wzrasta prawdopodobieństwo wystąpienia u nich braku kontroli nad agresją i popędem płciowym, wcześniejszego przerwania edukacji oraz przedwczesnego zajścia w nieplanowaną ciążę. Dziewczynki oddzielone od ojców także trudniej nawiązują prawidłowe kontakty społeczne.

Z publikacji Ewen Callaway "Time with dad is well spent", zamieszczonej 8 grudnia 2008 roku w New Scientist, powołującej się na badania brytyjskich psychologów z University of New Castle wynika, że wraz ze spadkiem zaangażowania czasu ojców poświęcanego konstruktywnemu wychowaniu jedenastolatków, zmniejszało się ich IQ. Badania te zostały przeprowadzone wśród 10.000 dzieci w okresie 50 lat.

Jakiś czas temu otrzymałem link do spisanego wykładu amerykańskiego fizyka i biblisty dr Richarda Carharta "Czy nauka udowodniła, że moralność jest względna?", zamieszczonego na stronach Biblijnego Towarzystwa Kreacjonistycznego, powołanego jesienią 2004 roku przez chrześcijan z różnych kościołów ewangelicznych z Poznania.

Podczas swojego wykładu Dr Richard Carhard m. in. powołując się na publikację "The Family: A Compilation of Data, Research and Public Opinion on the Family", Ed. Bridget Maher, The Family Research Council, 2002 zwrócił uwagę na następujące fakty:

1) Dzieci mieszkające z pojedynczym rodzicem cierpią na te same trudności, których doznają także dzieci z domów dziecka.

2) Badania przeprowadzone w 1996 roku wskazały, że dzieci mieszkające tylko z jednym rodzicem są dwa razy częściej zaniedbywane niż mieszkający z dwoma, a stosowanie przemocy wobec dzieci w takiej sytuacji, występuje o 35 % częściej.

Całość wykładu dr Richarda Carharda została zamieszczona na stronie:
www.stworzenie.org/pliki//teksty/Carhart.doc

Opierając się na moich badaniach i obserwacjach, mogę także postawić tezę, że istnieje społeczne przyzwolenie na stosowanie przemocy przez matki wobec dzieci, w obszarze nadużyć seksualnych, alienacji rodzicielskiej, nieuzasadnionego izolowania dziecka od drugiego rodzica i agresywnego wychowania. Moim zdaniem przyzwalające postawy występują także w obszarze prawa rodzinnego, szkolnictwa i pomocy psychologicznej. Odbywa się to wraz z jednoczesną biernością osób, które mogłyby mieć wpływ na zmianę tej sytuacji - polityków, władzy wykonawczej i sędowniczej oraz nadzoru.

Na stronach Stowarzyszenia Pomocy Dorosłym Ofiarom Nadużyć Seksualnych w Dzieciństwie "Koniec Milczenia" można znaleźć informację, że nadużycie seksualne występuje także w sytuacji kiedy jeden z rodziców wchodzi w "partnerski" związek z dzieckiem i przez to wciąga je w "trójkąt" odsuwając od niego drugiego rodzica, a takie sytuacje ułatwia obecna konstrukcja prawa rodzinnego, odsuwając zazwyczaj praktycznie po rozstaniu się rodziców dziecko od jednego z nich.

Jednocześnie warto wspomnieć o faktach, które dostarcza publikacja prof. Wandy Stojanowskiej ("Ojcostwo w aspekcie prawnym", Studia nad Rodziną UKSW 1999 R.3 nr 2 (5) , za portalem Opoka). Otóż wnioski z jej badań wskazują, że 95,5 % sędziów rodzinnych uważa, że matki częściej niż ojcowie utrudniają kontakt dziecka z drugim rodzicem, a 65 % matek postępujących w ten sposób czyni tak z chęci odwetu na mężu za nieudane małżeństwo. Ponadto prof. Wanda Stojanowska twierdzi, że "sądy powierzają bezpośrednie sprawowanie pieczy ojcom jedynie wtedy gdy matka nie może lub nie chce tej pieczy sprawować (w Polsce zdarza się to w 3 % przypadków, a w innych krajach do 10 %)".

Warto także wiedzieć, że w 96 ze 100 przebadanych przez Stojanowską sędziów wskazało, że matki utrudniają ojcom kontakt z dziećmi (za Kucharski R. "Zerwane więzi tata.pl.2", 2004).

Moje badania wskazują także na występowanie sytuacji utrudniania matkom kontaktów z dziećmi, przez ojców, gdy przejęli oni główną opiekę.

Poniżej przedstawiam przykłady kilku osób wychowujących się bez taty lub mamy (od dzieciństwa lub wieku nastoletniego), które zapisały się na czarno na kartach historii. Oczywiście tendencji do takich postaw nie można uogólniać do wszystkich osób, które w dzieciństwie lub w okresie nastoletnim wychowywały się bez taty lub mamy. Jednak postawy poniższych osób powinny stanowić przestrożę dla tego rodzica, który chce

wyeliminować z życia dziecka drugiego oraz dla osób z obszaru funkcjonowania prawa rodzinnego, *obszaru in vitro* i ich otoczenia.

Przykładowo bez ojca wychowywali się Adolf Hitler, Józef Stalin, Feliks Dzierżyński, Osama bin Laden, Anders Behring Breivik, a bez matki Adolf Eichmann i uważany za największego zbrodniarza XIX wieku belgijski król Leopold II Koburg.

Tutaj należy dodać, że w biografii "Stalin", której autorem jest Miloš Mikeln, oprócz informacji o brutalności ojca Stalina wobec syna, znajdujemy w niej informację, że umarł on gdy Józef ukończył 10 lat, informacje o mieszanych uczuciach Józefa Stalina wobec obojga rodziców, o pogardzaniu przez niego matką w późniejszych latach oraz o nie uczestniczeniu przez niego w jej pogrzebie. Miloš Mikeln pisze także, że w rzeczywistości mało wiadomo o ojcu Józefa Stalina.

W tej biografii autor powtarza także słowa zawarte we wspomnieniach córki Stalina - Swietłany Allilujewej o przejęciu przez jej ojca takich cech jego matki jak: twardość, upór, srogość wobec siebie samej, purytańska moralność i surowy charakter.

Innym przykładem może być historia skazanego przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze na karę śmierci przez powieszenie za zbrodnie wojenne szefa Generalnego Gubernatorstwa, utworzonego z części ziem polskich podbitych przez hitlerowskie Niemcy podczas Drugiej Wojny Światowej - Hansa Franka, który w dzieciństwie został pozostawiony przez matkę, która odeszła do kochanka. Następnie jako nastolatek wychowywał się on bez ojca, mieszkając z matką.

Tak jak już wspominałem, istotę problematyki alienacji rodzicielskiej przedstawiam w osobnych publikacjach.

Na zakończenie zamieszczam kilka rad, dotyczących postępowania, dla rozchodzących się rodziców oraz dla głównie-planowych opiekunów, z punktu widzenia dobra dziecka.

- * nie karzcie dziecka za wasz nieudany związek
- * pamiętajcie, że na rozwój dziecka negatywnie wpływa rozejście się rodziców
- * dla prawidłowego rozwoju dziecka jest niezbędny jego stały kontakt z obojgiem rodziców
- * umożliwianie i ułatwianie stały udział drugiemu rodzicowi w życiu dziecka i w kontaktach z nim, o ile nie ma przeciwko temu obiektywnych przesłanek
- * nie wolno wciągać dziecka w kłótnie i walki rodziców, aby nie wyrządzać mu krzywdy emocjonalnej i psychicznej
- * zanim skorzystacie z pomocy mediatora, bądź terapeuty, upewnijcie się czy rozumie i docenia on/a znaczenie opieki naprzemiennej nad dzieckiem oraz czy jest pozbawiony uprzedzeń wobec któregośkolwiek z rodziców i ról rodzicielskich

* w razie potrzeby dobrze jest odbyć terapię rodzicielską dla rozchodzących się rodziców, po uprzednim upewnieniu się, że terapeuta rozumie wagę opieki naprzemiennej nad dzieckiem

* podnoście swoje kompetencje wychowawcze i znajomość świata dziecka (literatura, szkoły dla rodziców etc.)

* co najmniej raz w tygodniu rozmawiajcie o problemach dziecka i jego rozwoju wspólnie z drugim rodzicem; rozwiązania i zalecenia przedstawiajcie dziecku wspólnie, a gdy jego wiek i sytuacja na to pozwala włączajcie dziecko do rozmów

* unikajcie poddawania alienacji rodzicielskiej dziecka

* wywiązuje się ze swoich zobowiązań rodzicielskich

* bądźcie elastyczni w sprawowaniu opieki naprzemiennej nad dzieckiem

* nie pozwólcie sobie na bycie rozgrywanym przez dziecko

* pamiętajcie, że nowy partner/ka nie zastąpi dziecku naturalnego rodzica

Mediacja nie jest zalecana w sytuacji, gdy jedna lub obie strony są uzależnione od alkoholu lub środków psychoaktywnych, występowania choroby psychicznej, silnych zaburzeń emocjonalnych lub znacznej nierównowagi stron z powodu braku szans na jej powodzenie lub trwałość efektów (Gójska A. "Mediacja w sprawach rodzinnych", Ministerstwo Sprawiedliwości 2011, str. 8).

2. Alienacja rodzicielska i jej negatywne konsekwencje

Alienacja rodzicielska – to, według amerykańskiego psychiatry sądowego dr Douglasa Darnalla, zespół świadomych lub nieświadomych zachowań prowadzących do powstawania zaburzeń w relacji pomiędzy dzieckiem, a drugim rodzicem. Stosowane metody alienacji rodzicielskiej - to manipulowanie przekonaniem, postawami, emocjami (m. in. strachem i lękami dziecka), szantaż emocjonalny, utrudnianie kontaktów dziecka z drugim rodzicem oraz inne negatywne działania, prowadzące do niszczenia ich wzajemnych relacji, kierowane w kierunku poddawanego alienacji rodzicielskiej dziecka lub/i rodzica. Może przyczyniać się do powstawania u dziecka zaburzeń zdrowotnych, emocjonalnych, rozwojowych i dotyczących zachowania.

Do niektórych negatywnych efektów alienacji rodzicielskiej dla dziecka inny amerykański psychiatra sądowy dr. Daniel J. Rybicki, z doświadczeniem sądowym na poziomie stanowym i federalnym zaliczył (za dr Philipem Michaeliem Stahlem) takie skutki jak: problemy w relacjach i budowaniu związków intymnych, problemy w panowaniu nad gniewem i wrogością w relacjach, problemy psychosomatyczne, problemy ze snem i z jedzeniem, luki w psychice i nadmierna zależność, konfliktowe podejście do autorytetów, poczucie uprawnienia do własnej wściekłości prowadzące do alienacji społecznej.

Z kolei prof. Edward Kruk z University of British Columbia wskazuje (za dr Amy Baker) na występowanie u dzieci poddawanych alienacji rodzicielskiej niskiego poczucia własnej wartości, braku zaufania, depresji oraz podatność na uzależnienia, co spowodowane jest utratą zdolności do dawania i przyjmowania miłości od rodziców.

Ten katalog negatywnych skutków nie jest wyczerpujący. Możemy do niego zaliczyć również m. in. stany lękowe czy tendencje samobójcze, towarzyszące przez całe życie problemy z tożsamością, choroby psychiczne, zaburzenia seksualne w dorosłym życiu, problemy neurotyczne, inne problemy psychosomatyczne takie jak: bóle głowy, brzucha, astma i problemy z przemianą materii.

Alienacja rodzicielska to przemoc wobec dziecka i drugiego rodzica!

Negatywne efekty alienacji rodzicielskiej dla relacji z drugim rodzicem mogą być różnorodne i nie da się ich przedstawić w postaci jednoznacznego syndromu lub zespołu. Zdarza się że dziecko jest agresywne wobec poddawanego alienacji rodzicielskiej rodzica oraz odrzuca i oczernia go albo wprost przeciwnie wykazuje agresję wobec alienatora i odsuwa się od niego, może posługiwać się słowami głównego opiekuna, jednocześnie przejmując jego przekonania lub świadomie kłamać podczas badań do celów postępowania sądowego lub w sądzie, będąc w praktyce zależne od podstawowego opiekuna (którym w praktyce wcale nie musi być formalny główny opiekun) i od środowiska, w którym dziecko mieszka na stałe, etc.

Alienacja rodzicielska niejednokrotnie jest ukrywana pod płaszczykiem konfliktu lub walki rodziców, które mogą chociaż nie muszą jej towarzyszyć, co oczywiście sprzyja

utrzymywaniu i eskalacji problemu, wskazuje na odpowiedzialność zbiorową oraz prowadzi do traktowania ofiary problemu jako jego sprawcy.

Również niejednokrotnie poddawanemu alienacji rodzicielskiej ojcu trudno się przyznać, że jest on wraz ze swoim dzieckiem ofiarą przemocy i **opowiada o swojej walce, która faktycznie jest obroną przed tą formą przemocy.**

Traktowanie problemu jako konfliktu lub walki pomiędzy rodzicami może także wpływać na postawę sędziów wydających rozstrzygnięcia dotyczące opieki nad dzieckiem po rozstaniu się rodziców. Ponadto spojrzenie od strony konfliktu uruchamia w kontekście Konwencji o Prawach Dziecka paradygmat konieczności niejednokrotnej pozornej ochrony dziecka przed negatywnymi skutkami tego konfliktu. Natomiast spojrzenie od strony przemocy pozwala zauważyć rzeczywistą postać problemu.

Jednocześnie nieuzasadnione wskazywanie na konflikt lub walkę rodziców pozwala na rozszerzanie się rynku usług z zakresu pomocy prawnej i psychologiczno - terapeutycznej i oczywiście stwarza warunki do nasilania procesu alienacji rodzicielskiej.

W tym obszarze należałoby przeprowadzić dodatkowe badania, zwłaszcza gdy obserwacje wskazują na możliwość funkcjonowania tutaj niepisanego prawa zwyczajowego, sprzecznego z Konwencją o Prawach Dziecka, a zwłaszcza jego artykułem 3. W mojej ocenie, tej sytuacji sprzyja zbyt duża dowolność pozostawiona sądom w obszarze opieki nad dzieckiem. Uważam również, że przyczynia się ona do spadku zaufania do prawa i sądownictwa, a w efekcie do korozji trzeciej władzy i osłabienia bezpieczeństwa państwa.

Co więcej alienacja rodzicielska wcale nie musi występować na linii ojciec – matka czy matka ojciec, a oboje rodziców może być poddawanych alienacji rodzicielskiej przez inne osoby np. babcię lub/i dziadka, a alienujący rodzic może być narzędziem w rękach innych osób (np. szantaż ze strony dziadków czy pozorne dobre rady). Alienacja rodzicielska może być także narzędziem podporządkowywania sobie jednego z rodziców czy wywalczenia wyższych alimentów.

Amerykański psycholog sądowy - dr Douglas Darnall do przykładowych zachowań z zakresu alienacji rodzicielskiej zalicza opowiadanie dziecku o przyczynach rozejścia się rodziców i ich relacji, winienia przy dziecku drugiego rodzica za rozpad rodziny, problemy materialne, posiadanie kolejnego partnera, utrudnianie drugiemu rodzicowi kontaktów z dzieckiem, odmawianie współpracy z nim i stwarzanie barier w dostępie do dokumentacji lekarskiej, wyników szkolnych czy pozalekcyjnych osiągnięć dziecka, nieelastyczność dotyczącą terminów wizyt, aranżowanie pokus dziecku odciągających go od spotkań z drugim rodzicem albo dodatkowych zajęć ograniczających czas spotkania, wywoływanie nieufności i pozorowanie ratowania dziecka przed drugim rodzicem, manipulowanie smutkiem i tęsknotą, w przypadku wyrażania przez dziecko zadowolenia z kontaktu z drugim rodzicem, uwypuklanie negatywnych cech drugiego rodzica, wmawianie dziecku, że drugi rodzic nigdy go nie kochał, porzucił etc., utwierdzanie dziecka w przekonaniu, że jeśli drugi rodzic skrzywdził głównego opiekuna to skrzywdzi i dziecko, sugerowanie dziecku zmiany nazwiska czy zaadoptowania go przez nowego rodzica, wykorzystywanie dziecka do zbierania, w

tajemnicy, informacji o drugim rodzicu, odmawianie dziecku przenoszenia jego przedmiotów pomiędzy mieszkaniami rodziców, przysłuchiwanie się rozmowie telefonicznej dziecka z drugim rodzicem oraz pozorne pozwalanie dziecku na dokonywanie wyboru czy chce odwiedzin drugiego rodzica wraz z utwierdzaniem go w przekonaniu, że to jego wybór.

Oczywiście alienujące są także takie działania jak manipulowanie strachem i lękami dziecka poprzez robienie drugoplanowemu opiekunowi awantur i okazywanie mu agresji, w obecności dziecka czy trzaskanie drzwiami w momencie rozstawania się dziecka po spotkaniu z drugim rodzicem. Inne przykłady alienacji rodzicielskiej to odstraszenie lub nieuzasadnione zrażenie dziecka, w aspekcie korzystania z pomocy w nauce ze strony drugiego rodzica, brania z nim udziału w wycieczkach, wspólnych zabawach, wspólnego z nim korzystania z atrakcji kulturalnych, bądź sportowych itp.

Alienacja rodzicielska może występować także w sytuacji gdy oboje rodzice mieszkają wspólnie z dzieckiem. Wówczas do zachowań alienacyjnych możemy zaliczyć m. in. zamykanie dziecka w pokoju czy zmuszanie go do jedzenia tego co nie lubi jako karę np. za rozmawianie z drugim rodzicem etc.

Podczas procesu alienacji rodzicielskiej możemy zauważać również takie mechanizmy typowe dla destrukcyjnych sekt jak totalitaryzm, przemoc i psychomanipulacje kierowane wobec dziecka, wspomagane jednocześnie, w innych sytuacjach, nasilonym okazywaniem temu samemu dziecku miłości, czasem w destrukcyjnej formie.

Do form alienacji rodzicielskiej zaliczamy również fałszywe oskarżenia o przemoc, fałszywe oskarżenia o molestowanie seksualne dziecka, w tym z wciąganiem go do takich działań, pobicie ojca lub matki w obecności dziecka, co skutkuje zarówno zastraszeniem dziecka jak i ojca lub matki, a także porwania rodzicielskie. Wciąganie dziecka w fałszywe oskarżenia o molestowanie seksualne to sama w sobie forma werbalnego molestowania seksualnego dziecka, gdyż porusza w jego psychice te obszary, a także nieuzasadnione kontrolowanie kontaktów.

Niezależnie od efektów wpływu przemocy emocjonalnej wobec dziecka stosowanej przez pierwszoplanowego opiekuna, na powstawanie i utrwalanie problemów u dziecka mogą mieć wpływ także postawa, zaburzenia i zachowanie drugiego rodzica, mogące być m. in. wynikiem reakcji na tą formę przemocy, w tym celowego ich wywoływania, a także postawa, zaburzenia i zachowania dziadków macierzystych czy nowego partnera rodzica, którzy niejednokrotnie sprawują, w znacznym stopniu, opiekę nad dzieckiem.

Dlatego osobnym aspektem procesu alienacji rodzicielskiej jest wywoływanie lub wpływanie na nasilanie zaburzeń u drugiego rodzica, np. poprzez: prowokowanie konfliktu dla uzyskania pożądaných opinii i efektu, lekceważenie, deprecjonowanie, wzbudzanie lęku o dziecko, w tym bezkarne i niebezpieczne lub szkodliwe zachowania pierwszoplanowego opiekuna lub/i jego otoczenia wobec dziecka jako presja na drugiego bezsilnego rodzica, demonstrowanie władzy nad dzieckiem przez inne osoby z rodziny, pobicie lub złe traktowanie ojca lub matki w obecności dziecka lub poza nią, obraźliwe, dyskryminacyjne, lekceważące lub z góry traktowanie ojca dziecka lub matki przez sądziego, ławników, kuratorów i biegłych

sądowych, arogancja w postawie, sprawozdaniach i opiniach, przyjmowanie przez sędziego roli nieformalnego adwokata jednej ze stron, wzbudzanie wątpliwości co do ojcostwa dziecka u ojca tego dziecka.

Efektom takich postaw może być u rodzica frustracja wywołująca agresję, w tym nieświadomą wobec dziecka, bezsilność, złość, wyuczona bezradność, stany depresyjno-lękowe, bezradność, osłabione poczucie własnej wartości, w tym w obecności dziecka. Z podobnymi zachowaniami możemy się spotkać wśród rodziców, których dziecko wstąpiło do destrukcyjnej sekty, wówczas gdy rozpaczliwie pomagają mu odzyskać jego przed-kultowe „ja”.

Alicja Czerederecka i Ewa Wach w publikacji "A Difficulties in Social Adaptation of Persons Experiencing Maritals Failures" omawiającej wyniki badań przeprowadzonych wśród rozchodzących się rodziców, którzy sądownie regulowali sposób opieki i kontaktów nad dziećmi wskazały na występowanie zaburzeń u co najmniej jednego z badanych rodziców, a w około połowie przypadków u obojga. Obejmują one sferę poznawczą, emocjonalną, samooceny oraz relacji z innymi ludźmi. Mogą dotyczyć unikania odpowiedzialności, panowania nad emocjami, nadmiernego wzrostu indywidualizmu, negacji czy podatności na wpływy innych, obniżenia wrażliwości społecznej, przechodzącej czasem w agresję, zaburzeń narcystycznych lub okazywania braku zainteresowania innymi ludźmi, poczucie upokorzenia, a nawet zniszczenia.

Na występowanie niektórych aspektów alienacji rodzicielskiej wskazywał już Wilhelm Reich, który w swojej publikacji „Charakteranalyse”, wydanej po raz pierwszy w 1933 roku, wskazał na działania prowadzone przez osoby o cechach narcystycznych, mające na celu doprowadzenie do zdeprecjonowania drugiego rodzica i odebrania mu praw rodzicielskich.

Pięćdziesiąt lat później inną znaną koncepcję problemu, którą określił jako zespół alienacji rodzicielskiej, opracował amerykański psychiatra sądowy – dr Richard Gardner. Tzw. zespół alienacji rodzicielskiej (PAS), a właściwie pewna grupa efektów o różnym stopniu nasilenia, według pierwotnej definicji Gardniera - to zaburzenie występujące u dziecka, które w kontekście rozvodu rodziców jest zaangażowane w deprecjonowanie jednego z nich". Gardner wskazał na występowanie 8 cech wykazywanych przez dziecko doznające tego problemu - oczernianie i odrzucanie drugiego rodzica (ojca) bez odczuwania przy tym poczucia winy, posługiwanie się scenariuszami głównego opiekuna (matki), wykazywanie tzw. fenomenu niezależnego myśliciela, przyjmowanie postawy jednoznacznie negatywnej wobec poddawanego alienacji rodzicielskiej rodzica (ojca), robienie tego z błahych powodów, rozszerzanie swojej postawy na całą rodzinę drugiego rodzica (ojca), jednocześnie wskazując, że PAS można zdiagnozować tylko w sytuacji nie występowania innych form przemocy wobec dziecka np. molestowania seksualnego przez ojca. Koncepcja ta jest krytykowana za występujące w niej nieścisłości i uproszczenia.

Z badań, które przeprowadziły w Instytucie Ekspertyz sądowych im. Prof. dr. Jana Sehna w Krakowie Teresa Jaśkiewicz - Obydzińska i Alicja Czerederecka, wynika że postawa poddawanego alienacji rodzicielskiej dziecka nie jest jednoznacznie wroga wobec wyalienowanego rodzica - a ewoluuje od negatywnej do pozytywnej, a wobec głównego

opiekuna na odwrót, a ponadto występuje niezgodność deklarowanego i rzeczywistego nastawienia dziecka do obojga rodziców, podczas omawianej sytuacji.

Zajmujący się koncepcją PAS inny amerykański psychiatra sądowy dr Marc J. Ackerman określił PAS - jako „zjawisko takie jak zaburzenia prezentowane przez dziecko, które pod wpływem manipulacji ze strony jednego z opiekunów, zwykle pełniącego pierwszoplanową rolę w wychowaniu dziecka, przesadnie krytykuje i dewaluuje drugiego opiekuna, nie przejawiając przy tym poczucia winy i wstydu, a niezbędnym warunkiem stwierdzenia zaburzenia jest przekonanie dziecka, że wyraża własną opinię”.

Koncepcje te oczywiście nie przedstawiają w pełni różnorodności negatywnych efektów alienacji rodzicielskiej, których źródeł występowania i nasilenia możemy szukać:

- a) po stronie rodzica i opiekuna oraz jego otoczenia (w tym oboje rodziców może być ofiarami)
- b) w niewłaściwym postępowaniu instytucji i ich pracowników (sędziowie, kuratorzy sądowi, biegli sądowi, pracownicy RODK – ów, ławnicy, psychologowie, nauczyciele)
- c) w niedoskonałości prawa rodzinnego

Podczas prowadzenia projektu badawczego – Alienacja rodzicielska (PA) – wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce daje się zaobserwować sygnały albo niedostrzegania albo ignorowania albo nawet wzmacniania problemu przez sądy, osoby przeprowadzające badania psychologiczne na zlecenia sądów, kuratorów sądowych, poradnie psychologiczno-pedagogiczne i placówki oświatowe np. zaobserwowane występowanie alienacji rodzicielskiej staje się pretekstem do jej zwiększenia poprzez działania w kierunku ograniczania kontaktów dziecka z poddawany alienacji rodzicielskiej rodzicem lub nawet praktycznym ignorowaniem podczas postępowania sądowego problemów zdrowotnych dziecka zgłaszanych przez drugoplanowego rodzica.

Nieprawidłowo funkcjonujące sądownictwo rodzinne i jego otoczenie wspiera dziedziczenie wzorców przemocowych, występujących podczas rozpadu rodziny - jaką jest alienacja rodzicielska oraz spadek zaufania do sądownictwa w Polsce, co może prowadzić do dalszej eskalacji agresji w społeczeństwie i osłabiania bezpieczeństwa państwa.

Odnosząc się do tej sfery rozważań należy zastanowić się czy i ewentualnie w jakim stopniu na występowanie problemu mogą mieć wpływ nieprawidłowości wskazane w raporcie sporządzonym przez Transparency International „Global Corruption Barometer 2007” na temat korupcji w sądownictwie oraz doświadczenia życiowe, przekonania i ewentualne zaburzenia emocjonalne sędziów funkcjonujących w obszarze niedostatecznie sprecyzowanego prawa dotyczącego opieki nad dziećmi rozchodzących się rodziców, a także wpływ środowiska na ich postawę, co może także utrudnić ewentualne podjęcie dalszych działań w kierunku zmian w prawie rodzinnym, **w tym w celu przeciwdziałania negatywnemu wizerunkowi sądownictwa w Polsce.**

Oczywiście pojawiają się silnie egocentryczne inicjatywy głośnych osób doznających problemu alienacji rodzicielskiej o widocznych cechach zaburzeń, co najmniej w zakresie

obszaru emocji i zachowania, których członkowie opowiadają o walce i próbują wciągnąć w swoje działania inne osoby, głównie ojców i ich bliskich, w mojej ocenie, również nie sprzyja rozwiązywaniu problemu, na skutek wpływania tych postaw na utrwalanie stereotypowego negatywnego wizerunku ojców dotkniętych problemem, pomimo, że są to stosunkowo bardzo niewielkie grupy, chociaż robiące wokół siebie dużo szumu.

Uważam także, że ignorowanie problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów niesie nie tylko negatywne skutki dla dzieci, ich rodziców, dziadków ale także dla społeczeństwa i bezpieczeństwa państwa, wpływa na obniżenie się zaufania do prawa, demoralizację nieletnich, pogorszenie się wizerunku sędziów, kuratorów sądowych, psychologów etc.

Przykładem kraju, w którym w 2010 roku zakazano stosowania alienacji rodzicielskiej - jest Brazylia. Jednak w tym przypadku odniesiono się tylko do skutków problemu.

We wrześniu 2009 roku, w Polsce, rozpoczęły się próby zdeprecjonowania występowania alienacji rodzicielskiej, próbując utożsamiać ją jednoznacznie ze zjawiskiem zespołu alienacji rodzicielskiej (PAS), a następnie oba zjawiska próbować przedstawiać w kontekście nieakceptowalnych, w naszej kulturze, niektórych poglądów autora pierwotnej definicji PAS.

W drugiej połowie 2013 roku te działania zostały poszerzone także o próbowanie ograniczenia przedstawiania problemu alienacji rodzicielskiej tylko do prostego izolowania dziecka od drugiego rodzica, w tym w opracowywaniu projektu zmian w prawie rodzinnym przez niektóre organizacje społeczne.

W obu tych latach (2009 i 2013) problem nieprawidłowości w funkcjonowaniu prawa rodzinnego, w obszarze dyskryminacji ojców był poruszany podczas prac komisji sejmowych oraz na poziomie rządowym (Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania).

W mojej ocenie, utrzymywanie niejasności, zamieszania i uproszczeń wokół problemu alienacji rodzicielskiej w tym prób ograniczania go do prostego izolowania dziecka od drugiego rodzica i jednoznacznego utożsamiania go z koncepcją PAS - sprzyja funkcjonowaniu systemów korupcyjnych i para-korupcyjnych w prawie rodzinnym oraz utrzymywaniu się dużych rynków pomocy prawnej i psychologicznej.

Poniżej przedstawiam przykładowe wstępne informacje uzyskane podczas prowadzenia przeze mnie projektu badawczego *Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce*, później we współpracy z Kierownikiem Ośrodka Wspierania Dziecka i Rodziny w Będzinie – Haliną Kuraś oraz psycholog prowadzącą poradnię dla par i rodzin w Legnicy - Joanną Kozieł, na podstawie ankiet *Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne rozpoznawanie objawów i efektów*, rozmów z osobami, które doświadczają lub doświadczają tego problemu, a także dokonywanych bezpośrednich obserwacji.

Projekt badawczy *Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce* został objęty patronatem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji w Polsce. Europejski Rok Kreatywności i Innowacji został ustanowiony decyzją Parlamentu Europejskiego na wniosek Komisji Europejskiej.

Główne cele projektu to:

- przygotowanie podstaw pod dalsze prowadzenie badań (w tym dla opracowania metod diagnostycznych, względnie opracowanie tych metod);
- przygotowanie podstaw pod opracowanie metod terapeutycznych dla osób, w tym dzieci, dotkniętych tą formą przemocy emocjonalnej;
- przygotowanie materiałów mogących wspomóc zainicjowanie prac nad zmianami prawa rodzinnego w Polsce i ustaw powiązanych z tym tematem;
- przygotowanie materiałów publicystycznych dla celów edukacyjnych i profilaktycznych,
- wyciągnięcie wniosków służących dalszym badaniom nad problemem.

Przykładowe wstępne informacje uzyskane podczas prowadzenia przez mnie projektu badawczego Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce:

Relacja syna – dorosłej osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie, Warszawa

Wiek w dniu badania - 44 lata, początek alienacji rodzicielskiej w wieku 4 lat.

Matka opowiadała dziecku, że została skrzywdzona przez ojca. Ojciec był przedstawiany dziecku jako wzór beznadziejności, leniwy, abnegat, agresywny, nie zaspakajający seksualnie, który nie potrafi zajmować się dzieckiem ani go dopilnować. Dziecko słyszało, że gdy spotka się z ojcem to nie odrobi lekcji oraz że jest taki jak ojciec, co nasilało się w sytuacji nieporozumień syna z matką. We wcześniejszych latach syn musiał z niechęcią przytakiwać matce, że ojciec jest taki jakim go opisywała.

Nie było możliwości aby ojciec, będący filologiem angielskim mógł pomagać dziecku w nauce, a matka narzucała synowi wybór nauki języka niemieckiego i włoskiego, które obecnie są mu mniej przydatne w pracy i w karierze zawodowej.

Syn zobaczył, jak ojczym wypycha ojca z domu oraz usłyszał pochwałę ojczyma przez matkę, w tej sprawie - *że jest taki silny, bo jak uderzył ojca to aż mu okulary spadły*. W efekcie ojciec przychodził spotykać się z dzieckiem poza domem, do szkoły. Telefonował do syna, gdy nie było matki w domu.

Dziecko w obecności ojca czuło się, jakby było w innym świecie, dobrze i swobodnie, a u matki był dryl, nadmiar obowiązków i ograniczone możliwości spotykania się z kolegami. Czuł się jak statek pływający pomiędzy portami, w których nikt nie chciał z nim porozmawiać co czuł w tej sytuacji.

Związek matki z ojczymem uważał za tajemniczy, nie dający mu pełnego obrazu związku pomiędzy mężczyzną, a kobietą w rodzinie.

W dzieciństwie był zamknięty w sobie, nieśmiały i wycofany, a obecnie uważa, że nie ma się z czego cieszyć. W liceum nawiązał kontakt terapeutyczny z psychologiem, czując, że jego indywidualność została zdeptana, co mu uniemożliwiło realizację własnych poglądów. Jego zanizowana samoocena przez dłuższy czas "włączała" poddańczość i usługowość, co uważa on za niezgodne z jego charakterem. Buntował się przeciwko temu. **Miewał zamiary samobójcze**

i zastanawiał się, która droga będzie najlepsza w tym celu. Równowagę pomagało mu utrzymać branie tabletek uspakajających.

Miał trudności w nawiązywaniu związków intymnych z kobietami. Uważa, że najlepiej byłoby mu mieszkać z mężczyzną, chociaż nie ma skłonności homoseksualnych. Odczuwał brak wzorca co do relacji z kobietami. Pomimo, że nie miał problemów seksualnych w obszarze fizyczności z kobietami, występowały u niego problemy w szerszej płaszczyźnie tych relacji.

Jego małżeństwo przetrwało niespełna 2 lata. Zauważał, że żona powtarza zachowania matki. Jego dzieci również są poddawane alienacji rodzicielskiej. Uważa, że na zły dobór jego obecnej partnerki wpłynął fakt, że nie miał wypracowanej koncepcji doboru, poszukiwał w niej cech ojca, którego jego wyobrażone cechy miały być zaprzeczeniem cech matki, a pierwsze związki intymne zaczął nawiązywać dopiero na studiach. Gdy podczas studiów poszukiwał pomocy terapeutycznej - jego informacje na temat alienacji rodzicielskiej nie były rozumiane i akceptowane przez psychologa, bo nie pasowało to do odpowiedzi w stosowanych przez niego testach. Podczas rozmowy z psychologiem padł nawet nieuzasadniony zarzut, że przesadza.

Ta sama osoba jako późniejszy poddawany alienacji rodzicielskiej ojciec, Limanowa

Syn - 14 lat, córka - 10 lat.

Czas trwania alienacji rodzicielskiej: 6 lat.

Spotyka się 5-15 minut tygodniowo po szkole dzieci, dojeżdżając kilkadziesiąt kilometrów, z Krakowa. Nie ma możliwości spotkania się w ustalonych przez sąd terminach. Pomimo tej sytuacji konsekwentnie i systematycznie przyjeżdża spotkać się dziećmi w tym czasie. Stosowane metody alienacji rodzicielskiej: Fałszywe oskarżenie o molestowanie seksualne dzieci (nieuzasadnione, sprawa zakończona), zastraszanie i wzbudzanie nieufności dziecka (np. córka dostała medalik aby chronił ją przed ojcem - szatanem), straszenie dzieci domem dziecka za nieposłuszeństwo wobec matki i babki, zmuszanie ich do bezgranicznego posłuszeństwa, kosztem własnych uczuć, szantaż emocjonalny, okazywanie niechęci do ojca, wzbudzanie niechęci dziecka, utrudnianie kontaktów, fizyczna i słowna agresja do ojca, w obecności dziecka, aranżowanie pokus dla dziecka, kiedy ma się spotkać z ojcem, brak elastyczności w terminach spotkań ojca z dzieckiem, utrudnianie ojcu dostępu do dokumentacji lekarskiej lub wyników szkolnych dziecka, brak współpracy w sprawie rozwiązywania problemów dziecka, opowiadanie dziecku o przyczynach rozejścia i obecnych relacji, obwinianie przy dziecku ojca za rozpad rodziny, problemy materialne, posiadanie kolejnego partnera, pozorowanie ratowania dziecka przed ojcem, uwypuklanie negatywnych cech ojca, podsłuchiwanie rozmów telefonicznych dziecka z ojcem, karanie dziecka za pozytywne kontakty z ojcem. Obecnie dzieci odrzucają ojca, są agresywne wobec niego, oczerniają go, wymyślają powody niechęci i zamykają się przed nim, pytają czy jest ich ojcem, mówią "traktujesz mnie jak rzecz" (możliwe, że to określenia głównych opiekunów), wykazują silną zmienność uczuć wobec ojca. Mają w sobie nadmiar gniewu, niepokoju, lęków, są depresyjne, cierpią na bóle głowy i brzucha. Syn okazuje agresję fizyczną do ojca. Ojciec wskazuje że jest dyskryminowany w szkole oraz przez policję, która jego zdaniem, szykanuje go za wzywanie jej w sprawach wyegzekwowania ustaleń sądowych dotyczących kontaktów z dzieckiem.

Relacja innego poddawanego alienacji rodzicielskiej ojca, Kraków

Dwóch synów - 10 i 13 lat.

Czas trwania alienacji rodzicielskiej: 4 lata.

W momencie wywiadu synowie mieszkali z nim. Alienacja rodzicielska rozpoczęła się jeszcze podczas gdy oboje rodzice mieszkali razem. Matka okazywała agresję wobec ojca i robiła mu awantury, w obecności dzieci, a także karała je za rozmowy z ojcem np. poprzez zamykanie w pokoju lub zmuszanie do jedzenia na obiad to czego nie lubili. Gdy ojciec uciekł z dziećmi do ośrodka dla osób dotkniętych przemocą, matka fałszywie oskarżyła go o molestowanie seksualne synów. Dzieci trafiły przejściowo do domu dziecka. Podczas ich pobytu tam matka poddawała je alienacji rodzicielskiej w czasie odwiedzin. Gdy sprawa dotycząca fałszywego oskarżenia o molestowanie wyjaśniła się - sąd przyznał opiekę tymczasową nad dziećmi ojcu, na czas postępowania rozwodowego. Po powrocie młodszy syn często popadał w stan podobny do katalepsji, względnie silnego wyłączenia się. Nie reagował ani na to co się do niego mówiło ani nawet na łaskotki, na które wcześniej silnie reagował. Matka ma uczęszczać na terapię do wspólnego terapeuty, do którego uczęszcza także ojciec z dziećmi, czego ona nie robi. Jednocześnie, pomimo starań ojca, odwiedza dzieci sporadycznie, próbując je poddawać alienacji rodzicielskiej.

Ankieta wypełniona przez poddawaną alienacji rodzicielskiej matkę, Płociczno

Córka - 11 lat.

Czas trwania alienacji rodzicielskiej : 1 rok.

Brak sądowego ustalenia kontaktów z córką.

Ojciec zabrał 10-letnią córkę ze szkoły, po czym matka straciła z nią kontakt. Obecnie ojciec pokazuje córce dokumentację z procesu sądowego, przypomina, prowokowane przez siebie, kłótnie z matką, wyzywa wulgarnie matkę i wypędza ją z podwórza w obecności córki. O jej ciotce, siostrze matki mówi - umarła cywilnie.

Dziecko demonstracyjnie okazuje niechęć do kontaktu z matką (osobiście i telefonicznie), tłumacząc m. in. zmęczeniem.

Relacja poddawanego alienacji rodzicielskiej ojca, Sucha Beskidzka

Dwie córki ośmioletnie, syn - 3 lata.

Czas trwania alienacji rodzicielskiej: 3 lata.

Spotkania z dziećmi: weekendy.

Ojciec z matką w dobrych stosunkach. Dalej współżyją ze sobą. Nie zamierzają się rozwieść. Matka nie chce na co dzień opiekować się dziećmi. Zawiozła je do swoich rodziców. Siostra matki rości sobie prawo do opieki nad ich dziećmi. Mówi, że tak jej wyróżyła wróżka. Ojciec stara się często spotykać ze swoimi dziećmi, a wcześniej gdy mieszkał wspólnie z żoną, sprawował nad nimi główną opiekę. Obecnie gdy przyjeżdża do dzieci, babka wraz z ciotką organizują pokusy dla nich, aby odciągnąć je od ojca. Podczas gdy przebywa z dziećmi babka udaje, że płacze, że nie zajmują się nią tylko są ze swoim ojcem i w efekcie wychodzi, pociągając je emocjonalnie za sobą. Ojciec wielokrotnie został pobity przez ojca i brata żony, w obecności swoich dzieci. Twierdzi, że ma obdukcje lekarskie.

Relacja psycholog prowadzącej poradnię dla par i małżeństw w Legnicy - Joannę Kozieł, będąca wynikiem współpracy podczas realizacji projektu badawczego - *Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce* później przedstawiona przez nią później w referacie wygłoszonym na posiedzeniu seminaryjnym przygotowanym przez Komisję Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP oraz Komisję Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP we współpracy z Komitetem Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica w Senacie RP - "Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców" 27 maja 2014 roku. Referat ten nosił tytuł: **„Alienacja rodzicielska i nieświadomość przemocy w zachowaniach rodziców, a opieka naprzemienna nad dzieckiem.”**

Babcia jako alienatorka, która poddawała procesowi alienacji rodzicielskiej swoją córkę oraz zięcia.

Postępowanie określone jako w pełni świadomy proces alienacji rodzicielskiej pod nazwą *Drugie życie*, gdyż Joanna Kozieł uważa, że babcia *odgrywa swoje drugie życie*.

Stosowane zwroty alienatorki do córki, która ze swoim dzieckiem mieszkała u niej:

- „nie masz mieszkania i odbiorę ci dziecko jeśli się wyprowadzisz do niego (ojca dziecka)”
- „jeśli zostawisz ojca dziecka to kupię ci mieszkanie”,
- „nie dopuszczę aby dziecko zamieszkało z wami, pożałujesz tego, powiem co zrobiłaś, gdy miałaś 16 lat”

Wydarzenia, na które był narażony zięć, a zarazem ojciec dziecka:

- dzień przed wyprowadzką dziecka z domu babci płonie auto ojca pod jego domem, sprawców nie wykryto,
- pobicie ojca przez nieznaną sprawców,
- nagłe wyjazdy babci z dzieckiem w dniu wizyt ojca dziecka,
- telefony od nieznaną osób (z pogrozkami), nie wykryto sprawców.

Powody określenia przez Joannę Kozieł przypadku mianem „**drugie życie**”?

Babcia oczekuje od wnuka, że będzie mówił do niej „mamo”.

Mąż alienatorki oraz syn popełnili samobójstwo.

Myślę, że to niestety ma znaczenie:

- mąż alkoholik (samobójstwo po 4 próbie),
- syn, leczona depresja, samobójstwo po 1 próbie.

Jednocześnie Joanna Kozieł wskazuje, że:

Babcia alienatorka uchodzi za bardzo dobrą i troskliwą kobietę.

Podjmuje działania maskujące:

„troskliwa babcia”:

- częste wizyty w szkole,
- częste wizyty u lekarza,
- demonstracyjne okazywanie uczuć (trzymanie 10 letniego dziecka na kolanach, za rękę, zdjęcia z babcią),
- teatralne gesty (zakup drogiego komputera, telefonu aby przekupić dziecko),
- kontrola (konieczna zgoda przed rozmową z rodzicami).

Słowa, którymi babcia zwraca się do wnuka:

- „mój synku”,
- „tylko ja o ciebie dbam”,
- „nie rozmawiaj z tym człowiekiem (ojcem)”,
- „nie musisz słuchać głupiej (matki)”,
- „ja dla ciebie tyle robię”.

Fragmety referatu „Alienacja rodzicielska, a podejście terapeutyczno prawne, w kontekście rodzicielskich planów wychowawczych”, wygłoszonego przez kierownika powiatowego Ośrodka Wspierania Dziecka i rodziny w Będzinie – Halinę Kuraś na posiedzeniu seminaryjnym przygotowanym przez Komisję Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP oraz Komisję Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP we współpracy z Komitetem Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica w Senacie RP - "Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców" 27 maja 2014 roku.

Analiza sytuacji (przyczyna):

„Przykład ojca, który w wyniku rozwodu uzyskał opiekę nad 9 letnią córką – Sąd ograniczył matce prawa rodzicielskie i zlecił realizację kontaktów z córką w Ośrodku Wspierania Dziecka i Rodziny w Będzinie. Dziewczynka wskutek manipulacji ojca odmawiała widzeń z matką. Trudna emocjonalnie sytuacja dla dziewczynki trwała półtora roku. Ze strony Ośrodka matka została włączona w terapię indywidualną, warsztat kompetencji wychowawczych. Ośrodek nawiązał stałą współpracę z pedagog szkolną, kuratorem sądowym, pracownikiem socjalnym, doprowadzając do wypracowania kompromisowej koncepcji widzeń mając na względzie, głównie zminimalizowanie kosztów psychicznych, jakie ponosiła dziewczynka. Po dwóch latach dziewczynka podjęła samodzielną decyzję zamieszkania z matką, która gwarantowała jej całkowitą swobodę w kontaktach z ojcem.

Stan obecny (skutek):

Dziś 18 letnia dziewczyna kontaktująca się swobodnie z ojcem - pozostająca pod opieką matki - przejawia symptomy depresji, trudności w relacjach koleżeńskich, bulimii i obniżonego poczucia własnej wartości. Dokonujący alienacji rodzicielskiej rodzic - w tym przypadku ojciec - zupełnie nie uwzględnił, iż sposób w jaki ograniczał matce kontakty z córką w niedalekiej perspektywie w bezpośredni sposób wpłynęło na jej stan emocjonalny. Ponieważ w chwili obecnej ojciec wszedł w nowy związek, dziewczyna poczuła się przez niego odrzucona emocjonalnie. Jednak rzeczą niepodważalną z punktu widzenia dziecka (choć tyle przeszło) jest fakt, iż swoje uczucia nadal kieruje zarówno do matki jak i do ojca, sygnalizując w terapii potrzebę silnej więzi z obojgiem rodziców.”

W swojej publikacji "The Parental Alienation Directory", dr Douglas Darnall radzi rodzicom, będącym celem manipulacji dzieckiem, aby: nie rezygnowali z dziecka ani kontaktów z nim, trzymali pod kontrolą swoją złość i zranienia, unikali odwzajemniania się, wywiązywali się z obietnic złożonych dziecku, nie poddawali się presji fałszywych oskarżeń, kontynuowali swoją dotychczasową aktywność, koncentrowali się na pozytywnych relacjach z dzieckiem, unikali pompowania go informacjami o swoim wyalienowaniu, nie oczekiwali z pomocą na pojawienie się problemów (które często rozpoczynają się wraz z nowym związkiem jednego z rodziców), wnioskowali do sądu o nakazanie terapii rodzinnej lub odprogramowania, monitorowali swoją postawę w zakresie zachowań alienacyjnych, aby ich unikać, w razie potrzeby otwarcie rozmawiali o swoich obserwacjach i uczuciach, przestrzegali postanowień sądowych i prawa cywilnego, nie stosowali gróźb ani siły fizycznej w celu zobaczenia się z dzieckiem. Dr Douglas Darnall wskazuje także na fakt, że sądy mają do dyspozycji kuratorów i muszą znaleźć sankcje, które nakłonią obsesyjnych alienatorów do rozważenia wzrostu kontaktów dziecka z drugim rodzicem.

Z kolei amerykański psycholog kliniczny dr Richard A. Warshak zaleca wybranie osób szanujących dziecko, które mogłyby interweniować w takiej sytuacji wśród nauczycieli, opiekunów, zastępowych w harcerstwie lub zuchach, trenerów, duchownych, przyjaciół, rodziców przyjaciół dziecka i członków rodziny, dostarczenie im informacji na temat problemu, aranżowanie spotkań z dzieckiem w wyniku zaproszenia alienowanego dziecka i rodzica przez osobę szanowaną przez dziecko, którzy jednocześnie wspomną o tym, że obecność tego rodzica jest miła, nakłonienie tych osób do dostarczania dziecku pozytywnych sygnałów o alienowanym rodzicu, zachęcanie go do zapoznania się ze stanowiskiem innych rodziców, po uprzednim wysłuchaniu dziecka bez negowania jego spostrzeżeń, wynikających z charakterystycznego dla niego sposobu widzenia świata, a także korzystanie z książek i filmów jako punktu wyjścia do dyskusji o ważności obojga rodziców, smutku posiadania tylko jednego z nich oraz o tym jak myślenie jest podatne na wywieranie wpływów.

Dr Richard A. Warshak podkreśla także bezskuteczność i dziwaczność bezpośredniego apelowania do rozumu dziecka oraz zachęca do rozważenia jak przekonujące twierdzenia wpływają na myślenie dorosłych i dzieci.

Pomimo, że specjaliści zajmujący się problemem zalecają terapię z udziałem dziecka lub odprogramowanie, sytuacja zaczyna się komplikować, gdy problem lekceważony jest przez sąd rodzinny, kuratora lub system edukacyjny, a biegli sądowi z przyczyn subiektywnych i pozamerytorycznych wskazują na alienowanego rodzica jako sprawcę zaburzeń u dziecka, jednocześnie bagatelizując sam proces alienacji rodzicielskiej.

A oto kilka moich dodatkowych przemyśleń dla poddawanego alienacji rodzicielskiej rodzica, dotyczących postępowania w takiej sytuacji.

1. Utrudnianie kontaktów jest naruszeniem postanowienia lub wyroku sądu, gdy takowe zostały wydane i w tej sytuacji można prosić zarówno o pomoc policję jak i wystąpić do sądu o wyegzekwowanie kontaktów. W efekcie główny opiekun może zostać ukarany dotkliwą grzywną (choć w tym przypadku raczej w sytuacji bezpośredniego utrudniania kontaktów),

a być może sąsiedzi mogą dowiedzieć się, że jest odwiedzany przez policję, co może mieć duże znaczenie pedagogizujące. Osobiście jednak jestem jednak przeciwny domagania się ukarania pierwszoplanowego opiekuna grzywną, gdyż może odbić się to na warunkach materialnych dziecka.

Jednocześnie korzystając z pomocy policji dobrze jest jednocześnie odczuwać dziecko od negatywnych skojarzeń np. biorąc dziecko na pokazy PR-owskie policji np. psów policyjnych. Zdarza się, że w takich sytuacjach biorą udział niby groźnie wyglądające żywe psy-przitulanki, które lubią być głaskane przez dzieci i bawić się nimi.

2. Można poprosić o pomoc i rozmowę z alienatorami osoby duchowe z kościoła lub związku wyznaniowego, do którego należy alienator czy przełożonego alienatora w pracy.

3. Czasami sama groźba takich działań może okazać się już skuteczna.

4. W przypadku silnych objawów alienacji rodzicielskiej, gdy głównoplanowy opiekun obsesyjnie syci nienawiścią dziecko wobec drugoplanowego opiekuna, czasem mając przy tym urojenia, możnaby spróbować wystąpić do sądu o zmianę głównego opiekuna, zwłaszcza gdy dziecko zaczyna wykazywać objawy somatyczne, bóle brzucha, głowy, elementy nerwicy, bezsenność, nadpobudliwość czy agresję lub postraszyć głównoplanowego opiekuna podjęciem takiego działania.

5. Bardzo ważna podczas omawianych zmagających jest konsekwentna postawa drugoplanowego opiekuna, doskonale znana przez efektywnych przywódców.

6. Powinno się także stosować tu taktykę znaną ze skutecznych negocjacji - ***Bądź miękki wobec ludzi ale twardy wobec problemów.***

Nie można dać się ponieść negatywnym emocjom (w razie potrzeby zażyć jakiś środek uspakajający przed kontaktem z głównym opiekunem dziecka lub wyluzować się ale nie alkoholem czy narkotykami) i być uprzejmym podczas kontaktu. W razie nawet częściowych sukcesów nagrodzić drugiego opiekuna uśmiechem, miłym słowem, komplementem, pomocą w drobnych sprawach itp. W przeciwnym razie głośno protestować, zgodnie z zasadami asertywnego działania.

7. Nie można pozwolić sobie nawet na celowe drobne przeszkody ze strony głównego opiekuna dziecka (jednak zachowując w razie potrzeby elastyczność), pamiętając o stosowanej z doskonałym skutkiem przez burmistrza Nowego Jorku Rudolpha Giulianiego taktyki, wywodzącej się z koncepcji *wybitych szyb* podczas zwalczania przestępczości. Gulianiemu, podczas sprawowania rządów Nowym Jorkiem, udało się zmniejszyć przestępczość o kilkadziesiąt procent, a utrudnianie kontaktów jest naruszaniem prawa.

Teoria *wybitych szyb* twierdzi, że najmniej zachęcające do wybijania okien jest ich idealny stan, a pierwsze wybite okno zachęca następnego osobnika do wybicia kolejnego. A potem ilość wybijanych okien narasta już lawinowo. Dlatego Giuliani naciskał na policję, aby karała już za najdrobniejsze wykroczenia.

Niektórzy główni opiekunowie stosują także związaną z teorią wybitych okien, jedną z podstawowych technik manipulacyjnych "Stopą w drzwi". Ustąpiłeś w drobnej sprawie prawdopodobnie ustąpisz i w poważniejszej.

Nie znaczy to oczywiście, że gdy osiągnie się już sukces w zmaganiach o kontakty z dzieckiem i niwelowaniu alienacji rodzicielskiej pozostanie to już na stałe. Główny opiekun może mieć znowu podświadomą potrzebę odwetu lub poniesienia porażki i trudności mogą rozpocząć się od nowa. Dlatego trzeba być czujnym na pojawiające się niepokojące sygnały.

Używając terminu główny opiekun mam na myśli zarówno ojca, matkę, dziadków dziecka jak i inne osoby faktycznie sprawujące opiekę nad dzieckiem.

8. Gdy główny opiekun mówi, że dziecko nie może się spotkać z drugim rodzicem bo jest chore albo źle się czuje - proponuję zażądać okazania stosownego zaświadczenia lekarskiego. Gdy go nie ma - domagać się możliwości pójścia z dzieckiem do lekarza.

W przypadku oporu, w takiej sytuacji należy poprosić policję o interwencję. A następnie udać się z dzieckiem do lekarza, gdy po interwencji policji zaistnieje taka możliwość.

Po badaniu trzeba poprosić lekarza o wystawienie adekwatnego zaświadczenia dotyczącego Waszej wspólnej wizyty oraz potwierdzające stan zdrowia dziecka, a także oczywiście wykupić przepisane leki dla dziecka, na co należy również wziąć fakturę.

Na ten temat można także podyskutować na otwartym forum dla specjalistów z różnych branż z udziałem osób doświadczających problemu – Alienacja rodzicielska, na portalu Goldenline:

<http://www.goldenline.pl/grupy/Zainteresowania/alienacja-rodzicielska/>

oraz na forum Alienacja rodzicielska na Facebooku:

<https://www.facebook.com/groups/alienacja.rodzicielska>

Na zakończenie rozdziału przedstawiam kilka przykładowych pytań, na które moim zdaniem powinniśmy znaleźć odpowiedzi podczas dalszych badań nad problematyką alienacji rodzicielskiej. Oto one:

1. Co powinien zawierać katalog opisujący postawy i zachowania z zakresu alienacji rodzicielskiej, reakcje na nią i jej negatywne efekty?
2. Jaki jest zasięg problemu i jego negatywnych skutków w Polsce i na świecie?
3. Jak powinny wyglądać narzędzia diagnostyczne identyfikujące objawy i efekty alienacji rodzicielskiej?
4. Kiedy zaburzenia, występujące na skutek procesu alienacji rodzicielskiej, są wywoływane i wzmacniane przez jednego, a kiedy przez oboje rodziców, a także przez zamieszkujących z dzieckiem dziadków i inne osoby?

5. Kiedy zaburzenia, występujące w wyniku procesu alienacji rodzicielskiej, nasilają się na skutek nieprawidłowego funkcjonowania instytucji mających pomagać rodzinie w rozwiązywaniu problemów?
6. Jaki ma wpływ konstrukcja i funkcjonowanie prawa na występowanie i nasilanie procesu alienacji rodzicielskiej?
7. Jakie czynniki wpływają na występowanie i nasilanie się zachowań powodujących negatywne efekty alienacji rodzicielskiej i zjawisk jej towarzyszących?
8. Kiedy dziecko będące ofiarą alienacji rodzicielskiej czuje niechęć lub nienawiść do alienowanego rodzica, bądź opiekuna, a kiedy tylko deklaruje taką postawę?
9. Jakie środki profilaktyczne i zapobiegawcze należy zastosować?
10. Na czym powinna polegać efektywna terapia rodziny, bądź osób doznających problemu alienacji rodzicielskiej?

Bibliografia:

1. Ackerman M. J. "Clinician's Guide to Child Custody Evaluations, 3rd ed., John Wiley & Sons, New York 2006
2. Ackerman M. J. "Podstawy psychologii sądowej", Gdańk GWP, 2005
3. Baker A. "Adult recall of parental alienation in a community sample: Prevalence and associations with psychological maltreatment", "Journal of Divorce and Remarriage", 51 str. 16 – 35 z 2010 roku
4. Bauserman R. Ph. D. "Child Adjustment in Joint-Custody Versus Sole-Custody Arrangements: A Meta-Analytic Review," Robert Bauserman, Ph.D., AIDS Administration/Department of Health and Mental Hygiene; Journal of Family Psychology, Vol 16, No. 1., 2002
www.apa.org/releases/custody2.html
5. Czerederecka A. "Determinants of Social Maladjustment in Divorced Couples Who Are Fighting for Custody of Children [in:] Forensic Psychology and Law: Traditional Questions and New Ideas, A. Czerederecka, T. Jaśkiewicz - Obydzińska, J. Wójcikiewicz [eds], Institute of Forensic Research Publishers, Kraków 2000
6. Czerederecka A. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców u dzieci z rozbitych rodzin" Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 r (str. 5 - 13)
7. Darnall D. "Divorce Casualties: Protecting your Children from Parental Alienation", Taylor Trade Publishing 1998
8. Darnall D. "The Parental Alienation Directory", PsyCare 1997
<http://www.parentalalienation.com/articles/index.html>
9. Darnall D. Materiały ze strony internetowej www.parental-alienation-awareness.com oraz www.parental-alienation-awareness.com/brochures.asp 2010
10. Gardner R. "Academy Forum", Volume 29, Number 2, Summer, 1985, p. 3-7 Recent Trends in Divorce and Custody Litigation."

www.fact.on.ca/Info/pas/gardnr85.htm

11. Guliani R. "Przywódtwo", Wydawnictwo M, 2004
12. Hassan S. "Jak uwolnić się od manipulacji psychicznej w sekcie: Poradnik dla rodzin, przyjaciół i członków destrukcyjnych kultów", Ravi, Łódź 2001
13. Kaczmarek J., Kotara H., Pocent T. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców. Mechanizmy psychologiczne występujące w konflikcie okołorozwodowym według koncepcji Richarda Gardniera", Komitet Ochrony Praw Dziecka, Warszawa 2004
14. Konopka A., Samochowiec J. „Zespół alienacji rodzicielskiej – co powinien wiedzieć specjalista, Psychiatria 2009, tom 6 nr 3 str. 103 – 110
15. Kowanetz M. "Formy przemocy emocjonalnej wobec dzieci w rodzinach rozbitych", "Z zagadnień nauk sądowych" nr LVI z 2003 roku.
16. Kowanetz M. "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych", Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 roku
17. Kozieł J. „Alienacja rodzicielska i nieświadomość przemocy w zachowaniach rodziców, a opieka naprzemienna nad dzieckiem.”, Zapis stenograficzny, Posiedzenie Komisji Rodziny i Polityki Społecznej (117) w dniu 27 maja 2014 roku („Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców”), Senat RP
18. Kruk E. „The Impact of Parental Alienation on Children”, “Psychology today” April 25, 2013
<http://www.psychologytoday.com/blog/co-parenting-after-divorce/201304/the-impact-parental-alienation-children>
19. Kuhne A. "The Psychological View of the Best Interest of Child" [in:] Forensic Psychology and Law: Traditional Questions and New Ideas, A. Czerederecka, T. Jaśkiewicz - Obydzińska, J. Wójcikiewicz [eds], Institute of Forensic Research Publishers, Kraków 2000
20. Kuraś H. "Alienacja rodzicielska, a podejście terapeutyczno-prawne w kontekście rodzicielskich planów wychowawczych”, Zapis stenograficzny, Posiedzenie Komisji Rodziny i Polityki Społecznej (117) w dniu 27 maja 2014 roku („Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców”), Senat RP
21. Materiały z forum dyskusyjnego "Alienacja rodzicielska" na portalu www.goldenline.pl 2009 – 2013
<http://www.goldenline.pl/grupa/alienacja-rodzicielska>
22. Namysłowska I., Heitzman J., Siewierska A. "Ekspertyza wykonana na zlecenie Biura Rzecznika Praw Dziecka dotycząca syndromu Gardniera jako wyodrębnionej jednostki chorobowej oraz jego przydatności w orzecznictwie sądów rodzinnych, Warszawa 2008
http://www.brpd.gov.pl/uploadfiles/publikacje/ekspertyza_gardner.pdf
20. Namysłowska I., Heitzman J., Siewierska A. " Zespół Gardniera - zespół oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS). Rozpoznanie czy rzeczywistość rodzinna", Psychiatria Polska nr 1/2009, str. 5 – 17
21. Rand Convay, Ph. D. "Parental Alienation Syndrome, Forensic Psychologist, Deirdre", "A review of work done by Dr. Richard Gardner and others: THE SPECTRUM OF PARENTAL ALIENATION SYNDROME": www.mensrights.com.au/page27f.htm 1997
22. Rand, Deirdre Conway. The Spectrum Of Parental Alienation Syndrome (Part I). American Journal of Forensic Psychology, vol 15. no 3, 1997
23. Rybicki DJ „Parental Alienation And Enmeshment Issues In Child Custody Cases”
<http://www.fact.on.ca/Info/pas/rybick00.htm>
24. Stahl P. "Complex issues in child custody evaluations", Thousand Oaks: Sage 1999

25. Ryś M. "Wartość życia: Gdybym wiedziała wcześniej", "Wychowawca. Miesięcznik wychowawców i nauczycieli katolickich" 2005
http://www.wychowawca.pl/miesiecznik_nowy/2005/03-2005/04.htm
26. Warshak R. A. "Divorce Poison: Protecting the Parent-Child Bond from a Vindictive Ex" (Hardcore)" 2010

3. Paradoks rozstania – model dla dalszych badań

Ustawodawca, w teoretycznym założeniu kierowania się dobrem dziecka, uchwalił przepisy wpływające na fakt, że podczas rozstania rodziców dziecko zazwyczaj zostaje przy jednym z nich, najczęściej z matką (choć nie jest to regułą). Drugi, najczęściej ojciec, ma prawo do ograniczonych kontaktów i obowiązków alimentowania. Niezależnie od obiektywizmu rozstrzygnięcia sądowego i badania przeprowadzonego przez biegłych sądowych lub inne osoby, których opinia ma znaczny wpływ na wyrok lub postanowienie, drugi rodzic czuje się przegrany, tym bardziej, że alimenty ma wpłacać na ręce wygranego rodzica.

Jednocześnie obniża się więź emocjonalna (lub nawet zostaje zniszczona) z rodzicem, który mieszka osobno, co wpływa osłabiająco na motywację do alimentowania.

Obniża się także poziom życia dziecka i możliwości jego optymalnego rozwoju z powodu braku częstego kontaktu z drugim rodzicem, najczęściej ojcem. Ponadto wraz z obniżeniem się statusu materialnego matki często obniża się standard traktowania przez nią własnego dziecka. Poczucie miłości i obowiązku powodują, że zazwyczaj ojciec płaci alimenty, chociaż nie jest to regułą. Jednocześnie ojciec odczuwa silny dysonans związany z tą sytuacją.

Taka sama sytuacja występuje w odwrotnym przypadku, gdy sporadycznie ojciec otrzymuje prawa do opieki nad dzieckiem, a dochodzącym rodzicem jest matka.

W efekcie zazwyczaj mamy do czynienia z domagającymi się częstszych kontaktów ojcami i domagającymi się większych lub w ogóle otrzymywania alimentów matkami, a czasami na odwrót.

Taka sytuacja generuje lub wzmacnia ewentualny konflikt pomiędzy rodzicami i nie tylko nie wywołuje korzystnej sytuacji dla rozwoju dziecka, a nawet więcej - psychika dziecka często podlega działaniom destrukcyjnym prowadzonym przez jednego z rodziców, w celu osiągnięcia korzyści do których zmierza ten rodzic. Dziecko w takiej sytuacji często jest narażone na problemy emocjonalne i psychiczne, mogące nawet zakończyć się samobójstwem, zwłaszcza gdy jej skutkiem są negatywne efekty alienacji rodzicielskiej. Niejednokrotnie nie ustępują one nawet w dorosłym życiu.

Rozwiązanie problemu utrudnia także fakt, że w praktyce sprawy sądowe o uregulowanie kontaktów pomiędzy rodzicami, a dzieckiem, z wyjątkiem procesów separacyjno-rozwodowych, są oddzielone od spraw sądowych o alimenty i występuje niedostatek badań wiążących alienację rodzicielską i jej negatywne skutki z postępowaniem o podwyższenie alimentów.

Ponadto dziecko będące pod stałą opieką tylko jednego rodzica jest narażone na negatywne

sytuacje rozwojowo-emocjonalne, spowodowane taką sytuacją, a których nie doświadczaliby będąc pod opieką obojga rodziców lub doświadczaliby ich w znacznie mniejszym stopniu o ile nie występuje w niej przemoc.

Utrzymywanie dotychczasowych rozwiązań prawnych z zakresu prawa rodzinnego oczywiście wpływa pozytywnie na wielkość rynku usług prawniczych, psychologicznych i mediacyjnych.

4. Korupcja w sądownictwie, a prawo rodzinne

Transparency International Polska przedstawił omówienie Globalnego Raportu Korupcji 2007. W tym raporcie Transparency International zajęła się problemem korupcji w sądownictwie. Global Corruption Barometer 2007 objął badaniami dotyczącymi przejrzystości i niezawisłości sądownictwa 62 kraje, w tym Polskę.

Czytając omówienie raportu dowiadujemy się o tym, że jego autorzy w swoich wnioskach twierdzą, że na skutek korupcji w wymiarze sprawiedliwości dochodzi prawie do nieodwracalnych zmian, których efektem są m. in. podziały w społeczeństwie, lekceważenie praw człowieka oraz zahamowanie wzrostu gospodarczego.

Wśród przyczyn wymienia się społeczne przyzwolenie na występowanie korupcji czy też zbyt niskie wynagrodzenia sędziów. Global Corruption Barometer 2007 wskazuje również na korupcję wśród prokuratorów, adwokatów, urzędników sądowych i wśród policji. GCB 2007 twierdzi także że "istotną rolę w tej kwestii odgrywają również media, społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe".

W raporcie znajdują się także propozycje dotyczące kariery ścieżek zawodowych sędziów oraz ich szkolenia.

W części poświęconej Polsce raport wskazuje na szerokie przekonanie obywateli naszego kraju o powszechności korupcji opierającej się na wykorzystywaniu posiadanej władzy publicznej, oraz znajomości rodzinnych, towarzyskich, zawodowych i biznesowych.

Jako najbardziej korupcjogenne obszary w polskim wymiarze sprawiedliwości wymienione zostały:

- działalność biegłych sądowych
- pomoc prawna dla uczestników postępowania sądowego (działalność adwokatów i radców prawnych)
- działalność pracowników obsługi sądowej
- działalność sądownictwa dyscyplinarnego zawodów prawniczych
- sporządzanie protokołów z czynności procesowych

Wśród mechanizmów korupcjogennych obejmujących działalność biegłych sądowych zostały wskazane:

- brak realnych możliwości weryfikacji fachowości biegłych
- nienależyte sprawowanie nadzoru nad działalnością biegłych

- brak realnej odpowiedzialności biegłego za postawienie nieprawdziwej opinii
- uzależnienie od decyzji sędziego czy prokuratora możliwości zasięgnięcia opinii biegłego, co jest pogwałceniem równości stron postępowania sądowego
- źle podejmowana solidarność zawodowa biegłych sądowych

Wśród mechanizmów korupcjogennych obejmujących organizację i działanie korporacji prawniczych, świadczących pomoc prawną:

- sprzeniewierzenie się interesom klientów w celu osiągnięcia korzyści finansowych
- pełnienie przez adwokatów i radców prawnych, w ramach "Polski powiatowej" pośrednictwa pomiędzy różnymi ogniwami lokalnego układu korupcyjnego - sędziami, ławnikami i prokuraturą

Raport zajmuje się także czynnikami sprzyjającymi korupcji w tej sferze i mechanizmami korupcjogennymi, związanymi z procedurami postępowania sądowego, działaniami pracowników obsługi sądowej oraz czynnikami związanymi z wadliwie funkcjonującym sądownictwem dyscyplinarnym, w zakresie zawodów prawniczych.

Jednak pomimo wskazanych przez Global Corruption Barometer 2007 zaleceń dotyczących działań na rzecz zmiany sytuacji nie znalazły się w nim zalecenia dotyczące wszystkich istotnych działań, które należy podjąć, aby wyeliminować występowanie systemów korupcjogennych w funkcjonowaniu prawa rodzinnego.

Podjęcie zmian w prawie rodzinnym, z punktu widzenia wyeliminowania mechanizmów korupcjogennych, jest na tyle ważne, że na dzień dzisiejszy badania praktycznie decydujące o przyszłości dziecka po rozstaniu rodziców, (poza nielicznymi wyjątkami) przeprowadzane są przez rodzinne ośrodki diagnostyczne - konsultacyjne. Standardy opiniowania w rodzinnych ośrodkach diagnostyczno - konsultacyjnych, dotyczące procedur badań oraz diagnozowania zostawiają zbyt dużo dowolności, a sama stosowana tam metodyka jest często niejasna dla osób nie będących specjalistami w tej dziedzinie, co oczywiście sprzyja powstawaniu i funkcjonowaniu mechanizmów korupcjogennych i parakorupcjogennych.

Ponadto w tych standardach brakuje metodologii diagnostycznych dotyczących alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów, a działalność RODK-ów jest szeroko krytykowana.

Problematykę funkcjonowania rodzinnych ośrodków diagnostyczno - konsultacyjnych, w tym świetle oraz w kontekście innych nieprawidłowości, poruszałem kilkakrotnie, od 2007 roku w korespondencji z Ministerstwem Sprawiedliwości, w moich publikacjach oraz na prowadzonych przeze mnie internetowych forach dyskusyjnych.

Według oficjalnych informacji Departamentu Sądów Powszechnych Ministerstwa Sprawiedliwości, od sierpnia 2009 roku, trwały prace nad modyfikacją standardów

opiniowania w rodzinnych ośrodkach diagnostyczno - konsultacyjnych, które zakończyły się w marcu 2011 roku zatwierdzeniem nowych standardów opiniowania w tych ośrodkach. Jednak pomimo pewnych zmian w stosunku do standardów z 2005 roku, dotyczących wyboru stosowanych narzędzi metodologicznych oraz zapisania w nich ogólnego zobowiązania do zachowania obiektywizmu, bezstronności, rzetelności diagnostycznej i ochrony małoletnich, moim zdaniem, te korekty nie wniosły w praktyce istotnych zmian w obszarze poruszanych przeze mnie problemów. Należy dodać, że te standardy nie są aktem normatywnym, a rodzajem zaleceń wydanych w trybie nadzoru zwierzchniego sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości.

W 2009 roku, na zlecenie Fundacji im. Stefana Batorego, w ramach tzw. działań strażniczych została również przeprowadzona, po raz pierwszy od powstania RODK-ów, społeczna kontrola jakości wydawanych przez nich opinii, a także kwalifikacji zatrudnionych tam osób oraz warunków w jakich przeprowadzane są badania. W zespole przeprowadzającym kontrolę efektów prac rodzinnych ośrodków konsultacyjno - diagnostycznych znaleźli się prawnicy i psycholodzy. Jej koordynator Prezes Zarządu Centrum Praw Ojca i Dziecka Ireneusz Dzierżęga wskazał, że podczas tej kontroli stwierdzono m. in. fabrykowanie opinii, istotne błędy merytoryczne oraz brak odniesienia do materiału procesowego. Fundacja im. Stefana Batorego - to organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego.

Odnosząc się do tego raportu, który nosi nazwę "Monitoring pracy wybranych rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych", w artykule *"Rodzinne Ośrodki Konsultacyjno-Diagnostyczne na cenzurowanym"* - w nr 24 z 2013 roku Kwartalnika Sędziów Rodzinnych "Rodzina i Prawo", dr Alicja Czerederecka z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna w Krakowie pomimo wskazania przez nią, że *"zdarzają się także błędy, brak obiektywizmu, niekompetencja i naruszanie zasad kodeksu etycznego-zawodowego przez biegłych"*, stwierdziła, że *"raport ten pomimo pozorów podstaw obiektywizmu budzi podstawowe zastrzeżenia metodologiczne"*.

Zgodnie z otrzymaną przeze mnie informacją z Ministerstwa Sprawiedliwości, według stanu na 12 września 2014 roku, po przeprowadzeniu przez to Ministerstwo *"kontroli i wizytacji w 19 rodzinnych ośrodkach diagnostyczno – konsultacyjnych w zakresie wypełniania obowiązków określonych w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2001 roku w sprawie organizacji i zakresu standardów opiniowania - w części kontrolowanych placówek stwierdzono nieprawidłowości w prowadzeniu dokumentacji oraz w prowadzeniu badań przez zespół badawczy"*.

W RODK-ach, a także poza rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi dopuszczalna jest zbyt duża dowolność dobierania metod diagnostycznych do celów sądowych, a poziom znajomości problematyki alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów zbyt mały. Ponadto w funkcjonowaniu tych ośrodków występuje rozmycie odpowiedzialności personalnej za prowadzone w nich badania (dotychczas badania są prowadzone przez min. 2 osoby i nie wiadomo kto co napisał w opinii podpisanej przez min. 3 osoby). Również występuje rozmycie kontroli i nadzoru nad RODK-ami pomiędzy kompetencje Ministra Sprawiedliwości, prezesów sądów okręgowych i wojewodów.

Natomiast działania prowadzone w kierunku ograniczanie tego problemu tylko do problematyki stosowania podczas tych badań testów projekcyjnych to działania podtrzymujące nieprawidłowości w prowadzeniu badań sądowych dotyczących w obszarze opieki nad dzieckiem.

W mojej ocenie na nieprawidłowości w funkcjonowaniu prawa rodzinnego mają również wpływ m. in. wyłączenie jawności postępowań sądowych w sprawach rodzinnych oraz praktyczny brak efektywnych mechanizmów kontrolnych w sytuacji ułomnego funkcjonowania systemu dwuinstancyjności postępowań sądowych, co prowadzi do zaburzenia równowagi, w trójstopniowym podziale władzy oraz w efekcie wpływa na erozję struktur państwa.

Bibliografia:

1. Czerederecka A. "Rodzinne Ośrodki Konsultacyjno-Diagnostyczne na cenzurowanym" Kwartalnik Sędziów Rodzinnych "Rodzina i Prawo" nr 24 z 2013 roku (str. 20 - 21)
2. Dzierżęga I. "Ojcowie stają do boju", Charaktery nr 2 z 2010 roku
3. „Omówienie Globalnego Raportu Korupcji 2007”, Transparency International Polska <http://www.transparency.pl/www/index.php?a=36&text=228>
4. Raport z działań strażniczych "Monitoring pracy wybranych Ośrodków Diagnostyczno - Konsultacyjnych", Centrum Praw Ojca i Dziecka, Warszawa 2009
- 5.. "Report on the Transparency International Global Corruption Barometer 2007", Transparency International the global coalition against corruption, Berlin 2007 http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2007/gcb_2007
6. "Standardy opiniowania w Rodzinnych Ośrodkach Konsultacyjno - Diagnostycznych", Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa, wrzesień 2005
7. "Standardy opiniowania w rodzinnych ośrodkach diagnostyczno - konsultacyjnych", Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa, marzec 2011

5. Problemy i działania oddzielonych rodziców, w świetle faktów i badań naukowych

W Nowinach Psychologicznych nr 4 z 1999 roku został zamieszczony referat Małgorzaty Kowanetz z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna, wygłoszony na XXX Jubileuszowym Zjeździe Naukowym Polskiego Towarzystwa Psychologicznego "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych".

Małgorzata Kowanetz na podstawie przeprowadzonych badań wskazuje, że zarówno u dzieci, jak i u rodziców z rodzin rozbitych występują zaburzenia emocjonalne.

Zaburzenia występujące u rodziców to: trudności w radzeniu sobie z trudną sytuacją i kontrolowaniem własnego zachowania, impulsywność oraz symptomy depresji.

W 53 % przypadków były także poważnie zaburzone relacje pomiędzy dziadkami, a dziećmi. Według tych badań dziadkowie w ponad połowie przypadków zaangażowali się w konflikt rodzicielski, a u 22 % ich zaangażowanie wpływało na powstawanie lub wzrost zaburzeń emocjonalnych u dzieci. Autorka także zwraca uwagę na znaczącą rolę dziadków w procesach opiekuńczo - wychowawczych w naszym kraju oraz na pozytywny wpływ ich relacji z dziećmi, gdy są one prawidłowe. Małgorzata Kowanetz w swojej publikacji również stwierdza, że *„przedstawiona praca jest wstępem do dalszych pogłębionych badań nad wpływem rodziny generacyjnej i sposobem rozwiązywania konfliktów przez rozwodzących się małżonków”*.

Jak już uprzednio wspominałem - w publikacji "A Difficulties in Social Adaptation of Persons Experiencing Maritals Failures" Alicja Czerederecka i Ewa Wach z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr Jana Sehna omawiają wyniki badań przeprowadzonych na podstawie testu Rorschacha wśród rozchodzących się rodziców, którzy sądownie regulowali sposób opieki i kontaktów nad dziećmi.

Autorki zwracają uwagę na występowanie zaburzeń u co najmniej jednego z badanych rodziców, a w około połowie przypadków u obojga. Obejmują one sferę poznawczą, emocjonalną, samooceny oraz relacji z innymi ludźmi. Mogą dotyczyć unikania odpowiedzialności, panowania nad emocjami, nadmiernego wzrostu indywidualizmu, negacji czy podatności na wpływy innych, obniżenia wrażliwości społecznej, przechodzącej czasem w agresję, zaburzeń narcystycznych lub okazywania braku zainteresowania innymi ludźmi, poczucia upokorzenia, a nawet zniszczenia.

Rodzice doznający porażek mogą stawać się także zbyt podejrzliwi, popadać w głęboką depresję, cechować się osłabionymi mechanizmami obronnymi i nieadekwatnie oceniać to co się wokół nich dzieje. Jeszcze innym efektem omawianej sytuacji może być nadmierna towarzyskość lub unikanie kontaktów z innymi ludźmi.

Alicja Czerederecka i Ewa Wach wskazują także na potrzebę specjalistycznej pomocy dla osób z tej grupy (np. terapii) oraz zwracają uwagę, że przeprowadzenie badań porównawczych tych samych osób w innych sytuacjach umożliwiłoby ustalenie, które z wykrytych zaburzeń wynikają z konfliktu małżeńskiego (wspomniane badania zostały porównane tylko z wynikami 700 osobowej grupy normatywnej Exnera).

(Czerederecka A., Wach E. "A Difficulties in Social Adaptation of Persons Experiencing Maritals Failures", „Z Zagadnień Nauk Sądowych" nr XXX z 1994 roku)

We wnioskach z przeprowadzonych badań za pomocą testu Rorschacha wśród osób, których małżeństwo rozpadło się, w porównaniu do osób zadowolonych ze swojego małżeństwa, Alicja Czerederecka wskazuje, że wyniki tych badań, a zwłaszcza niedostatek elastyczności, przyjmowanie postawy pasywno-zależnej i borykanie się z deficytem byłego małżonka mogą sugerować na kompensowanie sobie zaistniałych braków prowadzeniem nieugiętej walki o dziecko i udawaniem przed sobą bycia niezależnym, odpowiedzialnym i efektywnym. Alicja Czerederecka wskazuje także, że wspomniane sugestie wzmacnia podniesiony poziom narcyzmu i patologii w myśleniu, występujący wśród badanych rodziców.

(Czerederecka A. "Determinations of Social Maladjustment in Divorced Couples Who Are Fighting for Custody of Children", [in:] Facing the Challenges of Changing World [in] A. Czerederecka, T. Jaśkiewicz - Obydzińska, J. Wójcikiewicz [eds], Institute of Forensic Research Publishers, Kraków)

Podczas interpretacji obu wspomnianych powyżej badań, z powodu braku odpowiednich polskich norm, w momencie gdy były one przeprowadzane, odnoszono się wobec norm amerykańskich, które mogą się różnić od polskich standardów.

Jednocześnie warto zaznaczyć, że moi rozmówcy i obserwacje wskazują na nierównomierne traktowanie, podczas postępowania w sprawach rodzinnych, przedstawianych analogicznych materiałów dowodowych i informacji przez matki i ojców oraz preferowanie w tym zakresie matek, czasami ojców, przy jednoczesnym znacznym lekceważeniu i dyskryminowaniu materiałów i informacji przedstawianych przez ojców, czasami matek. Oczywiście taka postawa nie jest regułą, występującą we wszystkich przypadkach. Coraz częściej pojawiają się także sygnały wskazujące na wspieranie stanu zastanego w postępowaniach sądowych tzn. wspierania głównej opieki nad dzieckiem przez rodzica, z którym dziecko mieszka na stałe, nawet w sytuacji występowania alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów.

Innym wnioskiem wypływającym z moich rozmów i obserwacji postaw jest popełnianie istotnych błędów procesowych przez osoby dotknięte problemem alienacji rodzicielskiej, co może być spowodowane m. in. efektami tych zaburzeń, wywieraną presją w tym instytucjonalną, a także silną potrzebą odreagowania emocji (w tym wynikających z bezsilności). Na dzień dzisiejszy nie jestem w stanie sprecyzować zakresu tego problemu.

Ciekawych informacji dla naszych rozważań dostarcza publikacja prof. Wandy Stojanowskiej ("Ojcostwo w aspekcie prawnym, Studia nad Rodziną UKSW 1999 R.3 nr 2 (5), za portalem Opoka). Otóż wnioski z jej badań wskazują, że 95,5 % sędziów rodzinnych uważa, że matki częściej niż ojcowie utrudniają kontakt dziecka z drugim rodzicem, a 65 % matek postępujących w ten sposób czyni tak z chęci odwetu na mężu za nieudane małżeństwo. Ponadto prof. Wanda Stojanowska twierdzi, że "sądy powierzają bezpośrednio sprawowanie pieczy ojcom jedynie wtedy gdy matka nie może lub nie chce tej pieczy sprawować (w Polsce zdarza się to w 3 % przypadków, a w innych krajach do 10 %), o czym pisałem już uprzednio.

Raport Polityka równości płci - Polska 2007", przygotowany pod redakcją Bożeny Chołuj (UNDP, 2007) wskazuje, że według badań GUS z 2003 roku - 17,2 % to rodziny niepełne tworzone przez matkę z dzieckiem (dziećmi), a 2,2 % ojca z dzieckiem (dziećmi). Według Anny Titkow, Danuty Duch - Krzysoszek i Bogusławy Budrowskiej 90 % kobiet i mężczyzn w rodzinie uważa, że to żona odpowiada za opiekę nad dzieckiem i jego pielęgnację, a ojciec w większym stopniu za zorganizowanie rozrywki dziecku. Z drugiej strony, zdaniem Sławomira Laska, który przeprowadził analizę spraw skierowanych do RODK w Kielcach - 37 % ojców występuje o przejęcie wyłącznej opieki nad dzieckiem, a jedynie 5 % deklaruje całkowity brak zainteresowania nim. (Lasek S. "Postawy rodziców, w sytuacji konfliktu rodzinnego", Portal "W stronę ojca")

12 grudnia 2013 roku Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak, na połączonym posiedzeniu sejmowych komisji Polityki Społecznej i Rodziny oraz Sprawiedliwości i Praw Człowieka zwrócił uwagę, że z danych Ministerstwa Sprawiedliwości za lata 2003 – 2012 wynika, że wykonywanie władzy rodzicielskiej sądy rozwodowe przyznawały matkom w 63,1 % spraw w 2003 roku oraz w 60,4 % w 2012 roku, zaś ojcom jedynie w 3,6 % w 2003 roku i 4,4 % w 2012 roku przypadków.

Warto również wspomnieć, że 96 % ze 100 przebadanych przez Stojanowską sędziów wskazało, że matki utrudniają ojcom kontakt z dziećmi (za Kucharski R. "Zerwane więzi tata.pl.2", 2004), o czym także już wspomniałem uprzednio.

Takie czynniki, jak obniżona aktywność i samoocena rodziców po rozpadzie rodziny czy uzależnienie się ich od decyzji podejmowanych przez innych, na co również wskazują badania przeprowadzone przez Alicję Czerederecką, prawdopodobnie znajdują się wśród czynników wpływających na nieefektywność działań stowarzyszeń walczących o pozycję ojca w życiu dziecka, po rozpadzie rodziny. Sytuację tą zapewne wzmacnia koncentrowanie się na walce, a nie na obronie dziecka przed przemocą jaka jest alienacją rodzicielską. Z drugiej strony poczucie bezsilności i dyskryminacji, jak i z przyczyn obiektywnych czy subiektywnych niska efektywność działań podejmowanych przez ojców utrwalają taki stan rzeczy.

Wśród ojcowskich stowarzyszeń zajmujących się wzajemną pomocą, w sytuacjach rodzinnych, dawało się także zauważyć niski poziom współpracy, chociaż zdarzały się i wspólnie podejmowane akcje np. demonstracje organizowane podczas posiedzeń sądów czy szkoleń sędziowskich. W 2008 r. zaczęło także funkcjonować porozumienie kilku organizacji o nazwie Forum na Rzecz Odpowiedzialnego Ojcostwa.

Dopiero jesienią tego roku, po raz pierwszy w 20 letniej historii działalności ruchu ojcowskiego w Polsce zaczęło zapraszać organizacje ojcowskie do udziału w pracach na rzecz zmiany prawa rodzinnego ("Spotkanie w gabinecie Minister Radziszewskiej")

Spotkania te jednak, nie zaowocowały znaczącymi efektami.

W 2009 roku mieliśmy trzy istotne wydarzenia:

1. Przy biurze senatora Grzegorza Wojciechowskiego zainaugurowała swą działalność Inicjatywa Społeczna Porozumienie Rawskie, grupująca znaczną część działających do tej

pory, w rozproszeniu, inicjatyw ojcowskich, która w marcu 2010 roku przedstawiła na posiedzeniu komisji sejmowej "Przyjazne Państwo" swoją propozycję zmian w prawie rodzinnym, w kierunku wprowadzenia modelu włoskiego.

W skład Porozumienia Rawskiego nie weszły organizacje działające w Forum na Rzecz Odpowiedzialnego Ojcostwa.

2. Na zlecenie Fundacji im. Stefana Batorego, w ramach tzw. działań strażniczych została przeprowadzona, po raz pierwszy od powstania RODK-ów, społeczna kontrola jakości wydawanych przez nich opinii, a także kwalifikacji zatrudnionych tam osób oraz warunków w jakich przeprowadzane są badania. W zespole przeprowadzającym kontrolę efektów prac rodzinnych ośrodków konsultacyjno - diagnostycznych znaleźli się prawnicy i psycholodzy. Jej koordynator Prezes Zarządu Centrum Praw Ojca i Dziecka Ireneusz Dzierżęga, wskazuje, że podczas tej kontroli stwierdzono m. in. fabrykowanie opinii, istotne błędy merytoryczne oraz brak odniesienia do materiału procesowego.

Fundacja im. Stefana Batorego - to organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego.

3. Przedstawiciele organizacji ojcowskich wypowiedali się na posiedzeniu sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz podjęto pierwsze wspólne ustalenia odnośnie współdziałania Forum na Rzecz Odpowiedzialnego Ojcostwa z panią Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania.

Te wydarzenia poprzedziły m. in. aktywne, od 2007 roku działania prowadzone w ramach Komitetu Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica (nie będącego organizacją ojcowską), nagłaśnianie przez media akcji prowadzonych przez nielicznych reprezentantów środowisk ojcowskich w naszym kraju oraz nagłaśnianie przez media niektórych elementów problemu.

W Internecie możemy natrafić również na prowadzone strony ojcowskie. Ukazały się także pierwsze poradniki, zarówno w wersji elektronicznej (Kucharski R "W stronę ojca", Złote myśli") jak i książkowej (Faliński J. "Cała prawda o współczesnych związkach małżeńskich"). W drugiej pozycji autor podkreśla zrujnowanie finansowe, bezdomność i unikanie oficjalnej pracy przez ojców obciążanych alimentami (których ciężaru nie są w stanie udźwignąć), zbyt młody wiek obsady sędziowskiej oraz sfeminizowanie sądów rodzinnych - jako przyczynę patologii orzecznictwa w sprawach rodzinnych tzw. *solidarności jajników* (Janusz Faliński twierdzi, że kobiety będące sędziami, jako matki mogą stać się także stronami przed sądem w swoich sprawach rodzinnych, co powoduje ich solidarność z sądzonymi przez nie matkami).

Z koncepcją solidarności jajników polemizuje Robert Kucharski w swojej książce "Zerwane więzi tata.pl.2, zamieszczając jako przykład stronę internetową <http://www.macochy.prv.pl/>

W 2011 roku powstało Forum Matek Walczących o Prawa Ojców, które obecnie nosi nazwę Forum Matek Przeciwko Dyskryminacji Ojców. Zrzesza ono babcie dotknięte problemem trudności kontaktów z wnukami. W tamtym roku powstała także organizacja Dzielny Tata, z

której wyodrębnieni niektórzy działacze zainicjowali utworzenie organizacji Dla Dobra Dziecka, trzy lata później.

Od 2011 roku zważam także w niektórych głośnych środowiskach ojcowskich, które deklarujących tzw. *walkę* o zmianę sytuacji w funkcjonowaniu prawa rodzinnego oraz u osób świadomie bądź nieświadomie ich wspierających - prowadzone działania pod wpływem niektórych partii politycznych i grup interesów, które de facto, w mojej ocenie, dalej utrudniają dążenie do przeprowadzenia zmian w tym zakresie.

W 2013 roku odbyły się:

1) dwa spotkania zorganizowane przez panią Pełnomocnik Rządu ds Równego Traktowania, w których wzięli udział przedstawiciele Centralnego Stowarzyszenia Obrony Praw Ojca i Dziecka, Społecznego Stowarzyszenia Wspierania Dzieci i Rodzin, Stowarzyszenia Chcę do Taty, Ruchu Społecznego Dzielną Tata, Stowarzyszenia Niepokonani, Stowarzyszenia Tata dzieciom, Śląskiego Stowarzyszenia Obrony Praw Ojca, Stowarzyszenia Stop Manipulacji, Forum Matek Przeciwko Dyskryminacji Ojców, przedstawiciele Ministra Sprawiedliwości, Rzecznika Praw Dziecka, Prokuratury Generalnej, Związku Zawodowego pracowników RODK, Krajowej Rady Kuratorów, Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Instytutu Ekspertyz Sądowych, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Krajowej Rady Sądownictwa, Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych, Polskiego Centrum Mediacji, Stowarzyszenia Mediatorów Rodzinnych, biura Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania oraz niektórzy posłowie i przedstawiciele świata nauki;

2) wspólne posiedzenie sejmowych Komisji Polityki Społecznej i Rodziny oraz Sprawiedliwości i Praw Człowieka, podczas których wypowiedzieli się m. in. Rzecznik Praw Dziecka, wiceminister sprawiedliwości i przedstawiciele niektórych organizacji ojcowskich.

W wydarzeniach tych czynnie uczestniczyli także przedstawiciele Komitetu Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica, mający znacznie szersze spojrzenie na tą problematykę niż organizacje ojcowskie - głównie z punktu widzenia dobra dziecka i bezpieczeństwa państwa.

Niestety moje obserwacje wskazują także pojawianie się w środowiskach ojcowskich (zrzeszających osoby dotknięte problemem niewłaściwej konstrukcji i funkcjonowania prawa rodzinnego) oraz w środowiskach wspierających takie działania - takich postaw jak: nieudolność, brak profesjonalizmu, "postawa ja wiem lepiej", egoizm, egocentryzm, zawiść, nienawiść, wrogość, brak szacunku, chęć zdominowania i podporządkowania sobie oraz lekceważenia innych, nieumiejętność korzystania z doświadczeń innych osób, ślepe opieranie się na subiektywnie uznawanych formalnych autorytetach, impulsywność, brak pewności siebie w roli ojca oraz rywalizacja, być może podparta zaniżoną samooceną.

Takie postawy wraz z zachęcaniem ojców, a ostatnio i matek oraz osób ich wspierających do podejmowania iluzorycznej walki, koncentracji na sobie, atakowaniem pragmatycznych działań prowadzonych w kierunku zmian, a także działania w kierunku zniekształcania oraz rozmywania problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów, w mojej ocenie, w znacznym stopniu sprzyjają utrzymywaniu się obecnej negatywnej sytuacji.

Poniżej przedstawiam kilka wskazówek dla oddzielonych od dziecka rodziców, na skutek wadliwego prawa i negatywnych działań głównego opiekuna. Przede wszystkim powinniście:

- * pamiętać, że taka sytuacja jest niekorzystna dla rozwoju dziecka
- * nie rezygnować z dziecka
- * unikać kierowania złości w kierunku dziecka
- * unikać poddawania alienacji rodzicielskiej dziecka
- * zadbać o swoją dobrą kondycję emocjonalną i psychiczną poprzez znalezienie sobie zajęć pozwalających na oderwanie się od problemów rodzicielskich i oderwanie się od negatywnych emocji, a w razie potrzeby skorzystać z pomocy kompetentnego psychologa lub innego specjalisty
- * poszerzać swoje kompetencje wychowawcze oraz znajomość psychiki i świata dziecka
- * konsekwentnie domagać się realizowania ustaleń sądowych, dotyczących kontaktów z dzieckiem, jednak w razie potrzeby, postępując elastycznie
- * interesować się edukacją, rozwojem i problemami dziecka, a w razie potrzeby interweniować u głównego opiekuna, psychologa, kuratora czy na drodze sądowej
- * korzystać z rad przedstawionych dla poddawanych alienacji rodzicielskiej rodziców, zamieszczonych w rozdziale: *Alienacja rodzicielska i jej negatywne skutki* oraz na otwartym interaktywnym forum dla specjalistów z różnych branż z udziałem osób dotkniętych problemem – *Alienacja rodzicielska* na portalu Goldenline
<http://www.goldenline.pl/grupy/Zainteresowania/alienacja-rodzicielska>
- * maksymalnie wykorzystać możliwości prawne, a w sytuacjach patologicznych zasięgać pomocy rodziny i przyjaciół pierwszoplanowego opiekuna, szkoły czy mediów
- * postępować zgodnie z prawem.

Ponadto:

- * w razie potrzeby, gdy spodziewasz się agresji lub prowokacji ze strony jego głównego opiekuna Twojego dziecka, rodziny czy znajomych jego głównego opiekuna, weź środek uspokajający przed spotkaniem z dzieckiem
- * w przypadku utrudniania przez drugiego rodzica Twoich kontaktów z dzieckiem, dostępu do efektów nauki czy dokumentacji lekarskiej porozmawiaj z wychowawcą klasy, psychologiem lub pedagogiem szkolnym, waszymi wspólnymi znajomymi, a ewentualnie także z sąsiadami, przełożonym w pracy drugiego rodzica czy duchownym kościoła do

którego on/a należy lub przedstaw problem pisemnie instytucjom, których są przedstawicielami

* nie pozwalaj na agresję wobec dziecka w Twojej obecności, spokojnym i stanowczym głosem domagając się poszanowania jego praw, a w razie potrzeby wezwij policję

* gdy, w celu egzekwowania kontaktów z dzieckiem, chcesz korzystać z pomocy policji - czyń to niezwłocznie po wystąpieniu problemu, nie zapominając jednocześnie o niwelowaniu jego stresu spowodowanego taką interwencją (np. przy pomocy kompetentnego psychologa, rozmowy z dzieckiem itp.)

* nie występuj o ukaranie finansowe drugiego rodzica, gdy utrudnia on kontakt z dzieckiem, bo to w efekcie odbije się na stanie materialnym Twojego dziecka

* nie pozwalaj się poniżać, domagając się spokojnym i donośnym głosem poszanowania Twojej godności oraz w analogiczny sposób przypominaj, że *nie wolno tak się zachowywać* i że *nie życzysz sobie takiego zachowania*

6. Alienacja rodzicielska i jej negatywne konsekwencje, a chrześcijaństwo, judaizm i Koran

Alienacja rodzicielska i jej negatywne skutki mają wyraźne odniesienie do kontekstu religijnego.

Bagatelizowanie problemu, jego aprobowanie w wyniku biernej postawy lub wspomaganie utrzymywania się negatywnych stereotypów, dotyczących postaw rodzicielskich, przez wspólnoty i organizacje religijne może być jednym z istotnych czynników wpływających na laicyzowanie się ofiar alienacji rodzicielskiej i alienatorów (w przypadku występowania takiej sytuacji), gdyż taka postawa wywołuje poczucie dysonansu poznawczego i niespójności pomiędzy nauczaniem treściami religijnymi, a aprobowanymi postawami oraz obniża poziom zaufania wobec ich nauczycieli, zwłaszcza gdy są oni (one) osobami duchownymi.

W rezultacie taka postawa może zwiększać skłonność do innych postaw i zachowań stojących w sprzeczności z nakazami i zakazami religijnymi, a ponadto tworzyć negatywne wzorce dla dzieci alienatorów oraz rodziców poddawanych alienacji rodzicielskiej, a także dla otoczenia społecznego.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że skoro alienacja rodzicielska może przyczyniać się do powstawania u poddawanych jej dzieci, po osiągnięciu przez nie wieku dorosłego problemów seksualnych i trudności w budowaniu związków intymnych, to będzie przyczyniać się do rozpadu ich małżeństw i rodzin, dziedziczenia problemu, niezależnie od faktu czy dzieje się to w sytuacji rozwodu, separacji czy nieformalnego rozpadu rodziny.

Ponadto bagatelizowanie przez wspólnoty lub organizacje religijne problemu może przyczyniać się do powstawania i utrwalania negatywnych postaw i przekonań wśród psychologów oraz osób funkcjonujących w szeroko rozumianym obszarze prawa rodzinnego i pomocy społecznej związanych z religią, w której ignoruje się problem alienacji rodzicielskiej i jej skutki. Negatywny wpływ może być tym większy, im te osoby czują się bardziej związane z daną wspólnotą lub organizacją religijną.

Również szkodliwe dla wiarygodności wspólnot i organizacji religijnych może być ślepe opieranie się ich liderów, nauczycieli i związanych z nimi osób duchownych - na tych osobach, które - będąc formalnymi autorytetami - wykazują jednocześnie niski lub żaden poziom wiedzy lub etyki, w odniesieniu do obszaru alienacji rodzicielskiej oraz jej negatywnych skutków, wraz z jednoczesnym lekceważeniem wskazań religii, z którą są związani.

Oczywiście przywiązywanie przez te wspólnoty i organizacje wagi do problemów wynikających z alienacji rodzicielskiej może stwarzać pozytywny wpływ w tym obszarze.

Rozważając ten problem warto zwrócić uwagę na słowa Ojca Świętego Jana Pawła II oraz potomka sławnych, zamieszkałych w Polsce, cadyków - rabina profesora Abrahama Joshuy Heschela. W punkcie 47 encykliki "Dominum et Vivificantem: O Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata" Ojciec Święty Jan Paweł II pisze "Już papież Pius XII stwierdził, iż grzechem tego wieku jest utrata poczucia grzechu. Idzie ona w parze z utratą poczucia Boga", a rabin profesor Abraham Joshua Heschel w książce "Bóg szukający człowieka: Podstawy filozofii

judaizmu" wskazuje, że "Bardziej hipokryzja niż herezja jest przyczyną duchowego upadku".

Przeciwko takim negatywnym sytuacjom znajdujemy wskazania zawarte w Biblii, w Torze i w Koranie.

Jednocześnie w komentarzach do Dewarim (Księgi Powtórzonego Prawa) (Sifre ad Dewarim), będących istotną częścią judaizmu znajdujemy silne twierdzenie "Nakłonić drugiego do grzechu to gorzej niż go zabić albowiem morderstwo usuwa jedynie osobę z tego świata, natomiast skłonienie do grzechu oznacza także wygnanie ze świata wiecznego".

Negatywne efekty alienacji rodzicielskiej mogą przyczyniać się także do permanentnego pozostawania dziecka w grzechu, chociaż możemy rozważać materię ciężkości tego grzechu i czy on w ogóle u dziecka występuje. Zgodnie z nauką zawartą w Katechizmie Kościoła Katolickiego (1735) należy zwrócić uwagę czy w tej sytuacji „*na skutek niewiedzy, nieuwagi, przymusu, strachu, przyzwyczajęń, nieopanowanych uczuć oraz innych czynników psychicznych i społecznych*” – „*poczytalność i odpowiedzialność mogą zostać zmniejszone, a nawet zniesione*”.

W tej sytuacji musimy rozważyć czy postawa dziecka jest naturalna w jej zaburzeniu, czy odgrywana przez niego, aby się przypodobać osobom, od których jest ono zależne i jaki jest udział w jej formowaniu i utrzymywaniu się czynników wskazanych powyżej.

Poddawanemu alienacji rodzicielskiej i wyalienowanemu dziecku, w efekcie procesu alienacji rodzicielskiej, nastawieniu może towarzyszyć przekonanie że negatywne zachowania wobec rodzica, z którym nie mieszka nie są grzechem i że to jest prawidłowe, szczególnie wówczas gdy alienator w innych sytuacjach jest osobą religijną.

Indukowanie u dziecka, w efekcie procesu alienacji rodzicielskiej, negatywnego nastawienia go do rodzica z którym nie mieszka, skutkuje okazywaniem przez niego braku szacunku, a nawet wrogości czyli postawą która jest sprzeczna z chrześcijańskimi przykazaniami "Czcij ojca swego i matkę swoją" oraz "Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu". Do analogicznego punktu widzenia judaizmu i Koranu, w tej sprawie, odnoszę się w dalszej części tekstu.

Zaindukowana u dziecka nienawiść i jej indukowanie stoją w sprzeczności z chrześcijańskim obowiązkiem miłości bliźniego swego jak siebie samego, o której jest mowa w Ewangeliach (Mt 19:19, Mt 22:39, Mk 12:31, Łk 10:27) oraz nakazami judaizmu, zawartymi w Księdze Kapłańskiej i w Księdze Powtórzonego Prawa (Wajikra 19:18; Dewarim 10:19), miłości do członków Przymierza i do obcego. Przykazanie miłości zawarte w Księdze Kapłańskiej jest także tłumaczone jako nakaz miłości bliźniego (względnie sąsiada, co z kolei interpretowane jest, także że chodzi o osoby będące w najbliższym otoczeniu), a w Księdze Powtórzonego Prawa jako nakaz miłości do cudzoziemca.

Ojciec Święty Jan Paweł II, w punkcie 52 encykliki "Evangelium vitae", powołując się na słowa Jezusa Chrystusa (Mt 19:16-17), wskazuje że aby osiągnąć życie wieczne należy przestrzegać przykazania, a w punkcie 54 tej encykliki, powołując się na słowa św. Pawła, wskazuje że

"wszystkie przykazania streszczają się w nakazie *Miłuj bliźniego swego jak siebie samego*" (Rz 13:9, por. Ga 5:14).

W punkcie 87 encykliki "Evangelium vitae" znajdujemy inne ważne słowa Ojca Świętego Jana Pawła II "Postęga miłości wobec życia powinna obejmować wszystko i wszystkich: nie może tolerować jednostronności ani dyskryminacji, ponieważ życie ludzkie jest święte i nienaruszalne w każdej swojej fazie i kondycji; jest ono dobrem niepodzielnym. Trzeba zatem "zatroszczyć się" o całe życie i o życie wszystkich. Więcej - trzeba dotrzeć jeszcze głębiej, do samych korzeni życia i miłości."

W innym miejscu tego punktu encykliki "Evangelium vitae" możemy przeczytać "W posłudze miłości powinna nas ożywiać i wyróżniać określona postawa: musimy zatroszczyć się o bliźniego jako o osobę, którą Bóg powierzył naszej odpowiedzialności".

Ojciec Święty Jan Paweł II naucza również w encyklice "Redemptor Hominis" (p. 14), że "człowiek jest drogą Kościoła - drogą, która prowadzi niejako u podstawy tych wszystkich dróg, jakimi Kościół kroczyć powinien, ponieważ człowiek - każdy bez wyjątku - został odkupiony przez Chrystusa, ponieważ z człowiekiem - każdym bez wyjątku - Chrystus jest w jakiś sposób zjednoczony, nawet gdyby człowiek nie zdawał sobie z tego sprawy"

W Księdze Kapańskiej/Wajikra 19:17 znajdujemy zakaz żywienia nienawiści w sercu swoim do brata (w innym tłumaczeniu: "nie bierz pomsty i nie noś w sobie urazy przeciwko członkom swojego narodu"), co w Talmudzie znajduje odniesienie w słowach rabina Hillela "Co tobie niemiłe nie czyni swojemu bliźniemu (wzgl. sąsiadowi)", uważanych za złotą zasadę judaizmu (Szabat 31a), a także w traktacie "Pirke Awot" (2:16) we wskazaniu nienawiści jako jednej z trzech rzeczy, które usuwają człowieka z tego świata.

Do aktywnego podejścia do miłości w judaizmie odniosę się szerzej w dalszej części rozdziału.

Obowiązujące zarazem w judaizmie i w chrześcijaństwie przykazania/micwot okazywania czci i szacunku przez dziecko obojgu rodzicom znajdują się oczywiście przede wszystkim w Księdze Wyjścia (Szemat 20:12) oraz w Księdze Kapańskiej (Wajikra 19:3).

Również dwunastowieczny, opracowany przez Mosesa Maimonidesa (znanego także jako Rambam), uważany za najbardziej oryginalny i ważny w judaizmie, kodeks etyczno-prawny - "Mishneh Torah" zwraca wyraźnie uwagę na konieczność ich przestrzegania. Ponadto dr Philip Birnbaum, który przetłumaczył to dzieło na język angielski, zwraca uwagę, we wprowadzeniu i przypisach do "Maimonides Mishneh Torah" na znaczenie matki w życiu dziecka. Odwołując się do Księgi Przysłów, a odnosząc się do Talmudu, podkreśla że wskazuje on, że rodzice są partnerami Stwórcy w dziele stworzenia oraz że ojciec doświadcza szczególnej władzy, zwłaszcza nad małym, dzieckiem". Zaś w innym miejscu (Sota 49a) Talmud za pośrednictwem przysłowia wskazuje, że miłość ojców należy się dzieciom, które przekazują ją dalej swoim dzieciom. A działania z zakresu alienacji rodzicielskiej są destrukcyjne w tym obszarze.

Do znaczenia ojca w życiu dziecka odnosi się Ojciec Święty Jan Paweł II w 25 punkcie Adhortacji Apostolskiej "O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym

Familiaris Consortio", w której możemy przeczytać m in. "Jak uczy doświadczenie, nieobecność ojca powoduje zachwianie równowagi psychicznej i moralnej oraz znaczne trudności w stosunkach rodzinnych, podobnie jak, w okolicznościach przeciwnych, przytłaczająca obecność ojca, zwłaszcza tam, gdzie występuje już zjawisko tzw. "machizmu", czyli nadużywanie przewagi uprawnień męskich, które upokarzają kobietę i nie pozwalają na rozwój zdrowych stosunków rodzinnych."

Zakazy fałszywego świadectwa z punktu widzenia judaizmu w "Biblii Hebrajskiej", w tłumaczeniu Izaaka Cylkowa, brzmią "Nie dawaj przeciwko bliźniemu twemu świadectwa fałszywego" (Szemot 20:13) oraz "i nie dawaj przeciw bliźniemu Twemu świadectwa fałszywego" (Dewarim 5:17), a w "Torze Pardes Lauder", w tłumaczeniu rabina Sachy Pecarica - "nie wolno ci świadczyć przeciwko bliźniemu twemu jako świadek" (Szemot 20:13) oraz "i nie wolno ci świadczyć nadaremnie przeciwko bliźniemu swemu" (Dewarim 5:17).

Rozpatrując szersze znaczenie tego przykazania w odniesieniu do Księgi Wyjścia (Szemot), rabin Naftali Cwi Jehuda Berlin w Haamek Dawar, wskazuje także, że interpretując słowo hebrajskie *lo tano* będące kluczem tego przykazania oznacza jednocześnie *nie wyrazisz*, co dotyczy także obmawiania innych. W judaizmie naruszenie tego przykazania może nastąpić nie tylko poprzez nieprawdziwe słowa ale także i poprzez fałszywe zachowanie, czym oczywiście są także zachowania z zakresu prowadzenia alienacji rodzicielskiej indukujące u dziecka negatywne nastawienie, przekonania i emocje wobec drugiego rodzica.

Przykazanie to zakazuje również dokonywania psychomanipulacji (która jest również częścią procesu alienacji rodzicielskiej), aby osiągnąć korzystny wyrok w efekcie postępowania sądowego.

Ta interpretacja jest dokładniej zilustrowana historią w Talmudzie (Szewuot 31a), która opisuje jak rabin odmówił tylko biernego stanięcia w sądzie obok świadka, aby zasugerować, że wierzyciel ma dwóch świadków na fakt pożyczania pieniędzy nieuczciwemu dłużnikowi. Zgodnie z prawem aby udowodnić tą sytuację w sądzie potrzeba było dwóch świadków.

W rozdziale o szczególnych cechach nieskazitelności, będącym częścią osiemnastowiecznego, najbardziej znanego i studiowanego dzieła dotyczącego żydowskiej etyki "Ścieżka sprawiedliwych: Mesilat Jeszarim", jej autor rabi Mosze Chajim Luzatto (znany także jako Ramchal) powołuje się m. in na poniższe twierdzenia:

- * "Oddal się od wszelkiego kłamstwa" (Szemot/Księga Wyjścia 23:7)
- * "Obrzydliwością dla Boga są kłamliwe wargi" (Miszle/Księga Przysłów 12:22)
- * "Sprawiedliwy nienawidzi fałszu" ((Miszle/Księga Przysłów 13:5)
- * "Niech człowiek rozmawia z drugim w prawdzie" (Zacharija/Księga Zachariasza 8:16)

Do omawianej sytuacji wyraźnie odnoszą się także słowa z Ewangelii wg św. Mateusza.

Mt 18:6 - "Lecz kto by się stał powodem grzechu dla jednego z tych małych, którzy wierzą we mnie, temu byłoby lepiej kamień młyński zawiesić u szyi i utopić go w głębi morza."

Mt 18:7 - "Biada światu z powodu zgrszeń. Muszą wprawdzie przyjść zgrszenia lecz biada człowiekowi, przez którego dokonuje się zgrszenie."

Mt 18:10 - "Strzeżcie się, abyście nie gardzili żadnym z tych małych, albowiem powiadam wam: aniołowie ich w niebie wpatrują się zawsze w oblicze ojca mojego, który jest w niebie."

Mt 5:8 - "Błogosławieni czystego serca albowiem oni Boga oglądać będą."

Powyższe cytaty pochodzą z Biblii Tysiąclecia. Natomiast zgodnie z tekstem przekładu ekumenicznego "Nowego Testamentu i Psalmów", wydanego przez Komitet Krajowy Towarzystwa Biblijnego w Polsce, w skład którego wchodzi jedenaście kościołów, reprezentowanych przez swoich oficjalnych przedstawicieli: Kościoła Rzymskokatolickiego, Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, Kościoła Polskokatolickiego, Starokatolickiego Kościoła Mariawitów, Kościoła Chrześcijan Baptystów, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, Kościoła Zborów Chrystusowych i Kościoła Zielonoświątkowego wspomniane słowa - z Ewangelii wg św. Mateusza, brzmią następująco:

Mt 18:6 - "Jeśli zaś ktoś zgrszyłby jednego z tych najmniejszych, którzy wierzą we mnie byłoby lepiej dla niego aby zawieszono mu u szyi kamień młyński i wrzucono go w morską głębinę."

Mt 18:7 - "Biada światu z powodu zgrszeń. Zgrszenia wprawdzie muszą przyjść ale biada człowiekowi przez którego przychodzi zgrszenie."

Mt 18:10 - "Pamiętajcie abyście nie gardzili żadnym z tych najmniejszych, którzy wierzą we mnie. Mówię wam albowiem, że ich aniołowie w niebie nieustannie oglądają oblicze ojca mojego, który jest w niebie."

Mt 5:8 - "Błogosławieni czystego serca albowiem oni Boga oglądać będą."

Analogiczne przestrogi do zawartych w akapicie 18:6 Ewangelii wg św. Mateusza znajdziemy w Ewangelii wg św. Marka (Mk 9:42) oraz w Ewangelii wg św. Łukasza (Łk 17:2), w obu przekładach.

Rozważając z kolei przyczyny zachowań z zakresu alienacji rodzicielskiej możemy znaleźć przestrożę zawartą w liście św. Pawła do Galatów (Galacjan), w którym wskazuje on m. in. nienawiść, zawiść, zazdrość, wzburzenie (gniew), wśród innych uczynków ciała, uniemożliwiających zobaczenie Królestwa Bożego (Ga 5:19-21). Te emocje można znaleźć również wśród czynników prowadzących do procesu alienacji rodzicielskiej. Św. Paweł przeciwstawia im owoce ducha, którymi są miłość, radość, dobroć, wierność, łagodność i opanowanie.

Ojciec Święty Benedykt XVI 30 września 2010 roku w "Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej Verbum Domini" o Słowie Bożym w życiu i Misji Kościoła, skierowanej do biskupów, duchowieństwa, osób konsekrowanych oraz wiernych świeckich podkreśla, że "ponowne odkrycie Słowa Bożego ma centralne znaczenie w życiu chrześcijan".

Benedykt XVI wskazuje także w tej adhortacji: "Do nas odnosi się to, co św. Hieronim pisał do kapłana Nepocjana: "Czytaj często Boskie Pisma; co więcej, nie wypuszczaj nigdy świętej Księgi z Twoich rąk. Naucz się tutaj tego, czego powinieneś nauczać". Biorąc przykład z wielkiego świętego, który poświęcił życie studiowaniu Biblii i dał Kościołowi jej przekład łaciński zwany Wulgatą oraz z wszystkich świętych, których życie duchowe było skupione wokół spotkania z Chrystusem, na nowo starajmy się zgłębiać Słowo, które Bóg dał Kościołowi."

Poniżej przedstawiam odniesienia do Katechizmu Kościoła Katolickiego.

Kościół Katolicki, w Katechizmie opracowanym po II Soborze Watykańskim, wskazuje cnoty kardynalne jakimi są roztropność, sprawiedliwość, męstwo i umiarkowanie (1805) oraz że "cnoty moralne zdobywa się wysiłkami człowieka" i że "są one owocami i załączkami czynów moralnie dobrych, uzdolniają one wszystkie władze człowieka by doszedł do zjednoczenia z miłością Bożą." (1804).

Katechizm Kościoła Katolickiego wskazuje także, że "Chrystus umarł z miłości dla nas gdy byliśmy jeszcze nieprzyjaciółmi (Rz 5:10). Pan prosi nas byśmy jak On miłowali nawet naszych nieprzyjaciół, stali się bliźniami dla najbardziej oddalonych, miłowali dzieci i ubogich jak on sam" (1825).

Jako przeciwieństwo takiej sytuacji występują w Katechizmie wskazania grzechów głównych, które są przyczyną innych grzechów (1866).

Z punktu widzenia przyczyn alienacji rodzicielskiej warto tutaj zwrócić uwagę na pychę (np. postawa sugerująca, że drugi rodzic jest gorszym rodzicem), chciwość, zazdrość i gniew, które mogą być silnym motorem prowadzącym do zemsty na drugim rodzicu z wykorzystaniem dziecka jako narzędzia.

Rozważając powstawanie grzechu warto zwrócić uwagę, że ciężkimi grzechami są grzechy przeciwko dziesięciu przykazaniom (1858). Jednocześnie Katechizm podkreśla, że "Grzech jest czynem osobistym; co więcej ponosimy odpowiedzialność za grzechy popełniane przez innych, gdy w nich współdziałamy:

- uczestnicząc w nich bezpośrednio i dobrowolnie,
- wskazując, zalecając, pochwalając lub aprobując,
- nie wyjawiając ich lub nie przeszkadzając im mimo, że jesteśmy do tego zobowiązani (1868)

Te treści rozciągają odpowiedzialność za powstawanie grzechów nie tylko na samych alienatorów ale także na osoby z ich otoczenia oraz na sędziów rodzinnych, biegłych

i kuratorów sądowych oraz inne osoby (np. dyrektorów szkół i nauczycieli, którzy wspomagają bądź tolerują zachowania z zakresu alienacji rodzicielskiej.

Powinno się tutaj zwrócić uwagę na poniższe wskazania:

1. "Poszanowanie osoby ludzkiej przejawia się w poszanowaniu zasady "Poszczególni ludzie powinni uważać swojego bliźniego za drugiego samego siebie, zwracając przede wszystkim uwagę na zachowanie, jego życie i środki do jego prowadzenia..." (1931, Sobór Watykański II konst. Gaudium et spes, 27);

2. "Rodzice powinni uważać swoje dzieci za dzieci Boże i szanować je jako osoby ludzkie. Wychowują oni swoje dzieci do wypełniania Prawa Bożego wskazując samych siebie jako posłusznych woli ojca niebieskiego. (2222).

Kończąc rozważania nad problemem alienacji rodzicielskiej w kontekście wskazań Katechizmu Kościoła Katolickiego należy przyjrzeć się, w szerszym kontekście, siódmemu przykazaniu - Nie kradnij. Otóż w Katechizmie znajdujemy jako jedno z rozwinięć jego interpretacji wskazanie, że siódme przykazanie zakazuje czynów czy przedsięwzięć, które do jakiegokolwiek przyczyny - egoistycznej czy ideologicznej, handlowej czy totalitarnej prowadzą do zniewolenia ludzi... (2414). A alienacja rodzicielska i jej efekty stanowią bez wątpienia formę zniewolenia psychicznego dziecka.

Z kolei wśród 613 przykazań judaizmu (micwot), zawartych w Torze, znajdują się nakazy miłości do członków Przymierza (z Bogiem) /bliźniego/sąsiada i do obcego/cudzoziemca, okazywania czci dla rodziców i uznawania ich autorytetu, sprawiedliwego sądenia, bezstronności podczas postępowania sądowego, dokładnego przesłuchiwanie świadków oraz zakazy żywienia w sercu nienawiści i urazy, czynienia zła w mowie, składania fałszywego świadectwa, szerzenia oszczerstw, opierania się podczas procesu na zeznaniach jednego świadka, wydawania niegodziwych postanowień i wyroków sądowych, a także dokonywania zemsty oraz podnoszenia ręki na rodziców.

Tak jak już podkreśliłem wcześniej, odnosząc się do Dekalogu, oczywiście opowiadanie dziecku nieprawdziwych informacji o drugim rodzicu jest sprzeczne z tymi przykazaniem, a niszczenie więzi dziecka z drugim rodzicem poprzez izolowanie go od niego, zastraszanie go, indukowanie u niego negatywnych emocji, postaw i przekonań wobec drugiego rodzica lub prowokowanie konfliktu z drugim rodzicem w obecności dziecka i wciąganie dziecka w ten konflikt to także przedmiotowe traktowanie dziecka, stanowiące naruszenie Przykazania Miłości do niego. Należy dodać, że nakaz sprawiedliwego sądenia nakłada na sędziów jednocześnie nakaz rzetelnego rozpoznania tego problemu i wydania adekwatnych w tej sprawie postanowień, w tej sytuacji chroniących ofiary przemocy oraz zabezpieczających w życiu dziecka cieszenia się stałą i nieskrępowaną obecnością w życiu dziecka obojga rodziców, oczywiście o ile nie ma przeciwko temu obiektywnych przeciwwskazań.

W Księdze Zachariasza/Zacharja (Za 8:16) znajdujemy takie słowa, odnoszące się do tego problemu - "Bądźcie prawdomówni wobec bliźnich, w bramach waszych ogłaszajcie wyroki

sprawiedliwe zapewniające zgodę" / "Prawdę i pokojowy wyrok wydawajcie w Waszych bramach".

Wśród ośmiu błogosławieństw otwierających Kazanie na Górze, wygłoszonych przez Jezusa, znajdujemy w Ewangelii wg. św. Mateusza m. in. wers "Błogosławieni pokój czyniący albowiem oni synami Bożymi nazwani będą" (Mt 5:9, tłumaczenie ekumeniczne), a w Talmudzie "Dzięki trzem rzeczom istnieje świat: dzięki prawdzie, sprawiedliwości i pokojowi. Jest bowiem powiedziane ogłaszajcie wyroki sprawiedliwe i zachowujcie pokój".

A wyroki, bądź postanowienia sądowe utrzymujące system ograniczonych kontaktów pomiędzy dzieckiem, a drugim rodzicem i nakładające na niego obowiązek alimentacyjny prowadzą niejednokrotnie do permanentnego stosowania przemocy emocjonalnej, jaką jest alienacja rodzicielska, bądź konfliktu pomiędzy rodzicami przed, w trakcie i po ogłoszeniu tych wyroków na linii kontakty z dzieckiem - alimenty. Ponadto dziecko wychowujące się tylko z jednym rodzicem jest bardziej podatne na wykazywanie agresji.

Obowiązek takiej konstrukcji prawa, aby wypełnianie przykazań stało się regułą m. in. poprzez prawidłową konstrukcję prawa rodzinnego, aby i po rozwodzie dziecko miało nieskrępowany dostęp do miłości i obecności obojga rodziców, a rodzice mogli prawidłowo wywiązywać się z nałożonych na nich obowiązków i korzystać ze swoich uprawnień oraz tworzenia minimalizujących skutki rozpadu rodziny systemów edukacyjnych, terapeutycznych i pomocowych, a także działań prowadzonych w tym kierunku, jest zbieżny z duchem judaizmu i będącym jednym z filarów tej religii nakazem dla Żydów naprawienia świata poprzez Królestwo Wszechmocnego („L'takken olam b'malkut Szaddaj"), gdyż wspomaga stwarzanie warunków dla etycznego postępowania wobec siebie nawzajem, co jest jednym z głównych oczekiwań Boga od ludzi.

Taka postawa wiąże się z faktem, że oczekiwane przez Boga etyczne czynienie dobra wymaga aktywności i poświęcenia, do czego odniesienie możemy znaleźć m. in. w Psalmie Dawidowym, zawartym w Księdze Psalmów - "...Ten kto postępuje bez skazy dokonuje czynów sprawiedliwych.." (Księga Psalmów/Tehilim 15:2), wspólnego zarówno dla judaizmu, jak i dla chrześcijaństwa, a talmudyczna rada, którą można odnieść i do powyższych rozważań głosi - "Kto jest mądry? - Ten kto przewiduje przyszłe konsekwencje swoich działań".

Zaś inny Psalm głosi "...szczęśliwi, którzy strzegą przykazań, w każdym czasie czynią to co sprawiedliwe..." (Księga Psalmów/Tehilim 106:3).

Realizacja przykazania miłości przez członków władz ustawodawczych, wykonawczych i sędziowskich, będących wyznawcami chrześcijaństwa i judaizmu, powinna polegać m. in. na docenieniu i akceptacji faktu, że dzieci do prawidłowego rozwoju potrzebują zrównoważonej obecności w swoim życiu obojga rodziców.

Tutaj należy zaznaczyć, że większość chrześcijaństwa, w tym Kościół Katolicki, nie uznaje rozwodów chociaż dopuszcza możliwość prawnej separacji pomiędzy małżonkami. Jednak takie stanowisko nie jest jednocześnie równoważne ze zgodą na bagatelizowanie problemów

dzieci z rozbitych rodzin, a w realiach funkcjonowania państwa świeckiego rozwody są faktem prawnym, w tym wśród katolików i innych chrześcijan.

Ważne odniesienie do Przykazania (micwy) Miłości przedstawia również współczesny rabin - dr Sacha Pecaric, we wstępie do polskiego tłumaczenia traktatu "Pirke Awot: Sentencje ojców", wskazując że miłość do bliźniego, w perspektywie rozumienia Tory, zawiera w sobie, nie tylko odniesienie do bliskości ale i także do braterstwa, pomimo inności, a kochanie bliźniego ma dwa poziomy - *miszpatim* czyli nieczynienie drugiemu tego co Tobie niemiłe oraz *chukim* czyli aktywne kochanie.

Jednakże każda odmiana judaizmu ma inne podejście do Tory i przykazań. Poniżej odnoszę się do ich aspektów w kontekście rozważanego tutaj problemu.

Judaizm ortodoksyjny uważa, że całość Tory włącznie z Talmudem została objawiona przez Boga i jest obowiązująca, przykazania i halacha (prawo oparte na religii) są podstawową częścią judaizmu, a Żydzi zostali wybrani przez Boga, aby przestrzegać przykazań i szerzyć Słowo Boże. Wszystkie przykazania (micwot) uważane są za jednakowo ważne.

Judaizm reformowany (postępowy) uważa, że judaizm jest rozwijającą się religią, że tylko etyczne przykazania zostały przekazane przez Boga, sposób ich przestrzegania zależy od indywidualnego podejścia i należy go konfrontować z własnym sumieniem lub korzystać z pomocy przewodników, a prowadzenie działań społecznych, w zakresie troszczenia się o innych, szczególnie w duchu izraelskich proroków - to serce przesłania głoszonego przez judaizm i jest obowiązkiem każdego Żyda. Zakłada także, że misją Żydów jest szerzenie monoteizmu, dzielenie się ze światem etycznymi ideami judaizmu oraz odpowiedzialność za uczenie sprawiedliwości, wolności, duchowości i moralności, a nowoczesne idee naukowe nie stoją w sprzeczności z judaizmem. Twierdzi także, że takie przykazania jak "kochaj bliźniego (sąsiada) swego" i Dziesięć Przykazań zostały nakazane ludziom przez Boga na zawsze.

Judaizm konserwatywny uważa, że judaizm to zmieniająca się cywilizacja religijna. Tora jest uznawana ale nie w dosłownej interpretacji, przykazania powinny być przestrzegane, a halacha powinna być ciągle reinterpretowana w świetle zmieniających się etycznych, społecznych i ekonomicznych potrzeb. Prowadzenie działań społecznych na rzecz praw obywatelskich i człowieka są ważne. Bardzo ważne jest prowadzenie moralnego, etycznego i uczciwego życia i ponoszenia w nim tych standardów.

Judaizm rekonstrukcjonistyczny uważa, że judaizm jest zmieniająca się cywilizacją religijną, Tora nie została objawiona przez Boga lecz jest rezultatem poszukiwania Boga w naszym świecie, żydowskie wartości muszą być na nowo zinterpretowane, aby móc pomóc przetrwać społeczności żydowskiej, idee religijne i etyczne zmieniają się, a państwo Izrael, jako światowe centrum duchowe Żydów ma go wzbogacać o nowe religijne i etyczne inspiracje. Działania społeczne są sercem judaizmu i obowiązują wszystkich, a religijne zasady i wierzenia powinny zostać przekształcone w działania moralne i etyczne na rzecz społeczności.

Mystycyzm żydowski - to różne grupy osób uważające, że Boga można poznać na drodze wewnętrznych doświadczeń i osobistych spotkań. Jeden z najbardziej znanych i poważanych nauczycieli mistycyzmu, wykładowca na konserwatywnym Jewish Theological Seminary w Nowym Jorku, którego nauki wpłynęły na wszystkie nurty judaizmu - profesor Abraham Joshua Heschel wskazywał, że automatyczne wypełnianie przykazań bez wkładania w to duszy i serca nie jest wystarczające. Należy być przede wszystkim świętym człowiekiem poprzez rozwijanie wewnętrznego ducha (kavanah) i sposobu myślenia, a także przykazania i halachę. Heschel nie tylko podkreślał, że złem jest nie troszczyć się o los innych ludzi ale także sam dawał przykład właściwego postępowania np. biorąc udział w marszach organizowanych przez Martina Luthera Kinga jr przeciwko dyskryminacji Murzynów w Stanach Zjednoczonych, czy będąc doradcą Kościoła Katolickiego w sprawie dialogu z judaizmem.

Rabin Mosze Kordowero (Ramak), w szesnastowiecznej rozprawie "Palma Dewory", która łącząc kabałę z nauką etyki wyznaczyła drogę mistycyzmu żydowskiego na następne wieki wskazywał, że aby zaczepić w sobie atrybut korony Keter, symbolizujący najwyższą Boską wolę - usta człowieka powinny wyrażać tylko dobro i unikać podłych słów, wściekłości i gniewu, a sam człowiek powinien nawyknąć do kochania bliźnich, nawet tych niegodziwych, jakby byli jego braćmi. Nauczał w tej rozprawie także, że zaszczepianie innego atrybutu boskości Chesed, poprzez wyświadczenie dobra Bogu następuje poprzez wykonywanie dla Niego odpowiednich aktów wtajemniczających do bezpośredniej miłości Stwórcy np. poprzez wprowadzanie pokoju pomiędzy człowiekiem, a jego bliźnim.

Chasydyzm - Tutaj również występują różne grupy. Najbardziej z nich znana to Chabad Lubawicz, która podkreśla konieczność okazywania odpowiedzialności i żywienia miłości wobec każdego Żyda. Podkreśla także wyjątkowość misji każdego Stworzonego.

Judaizm humanistyczny (świecki) - to nieteistyczna forma judaizmu, opierająca się na rozumowym poszukiwaniu prawdy, opartym na kulturalnym i historycznym doświadczeniu narodu żydowskiego.

Nawiązując do świętego dla wszystkich muzułmanów Koranu znajdziemy w nim takie wskazania odnoszące się pośrednio również do działań i negatywnych efektów z zakresu alienacji rodzicielskiej:

- * nakaz okazywania dobroci rodzicom i bliskim krewnym (2:83, 4 :36)
- * nakaz sprawiedliwości, dobroczynności i szczodropliwości wobec bliskich krewnych (16:90)
- * nakaz bycia dobrym dla swoich rodziców (6:151 , 17:23 , 46:15)
- * nakaz odsuwania od siebie złych czynów (41:34)
- * zakaz wzajemnego znieśławiania się i obrzucania wyzwiskami (49:11)
- * zakaz obmawiania się w nieobecności (49:12)

* nakaz trzymania się sprawiedliwości i zakaz pójścia za namiętnością, aby nie naruszyć sprawiedliwości (4:135)

* nakaz trzymania się przebaczenia (7:199)

* przyjaźni pomiędzy wierzącymi mężczyznami i kobietami (9:71)

* zakaz zabijania inaczej niż zgodnie z prawem (6:151)

Oczywiście zakaz zabijania (lub mordowania) występuje również w chrześcijaństwie i judaizmie (przykazania), a odniesienie do alienacji rodzicielskiej znajduje on wtedy, gdy proces alienacji rodzicielskiej przyczynia się do popełnienia samobójstwa przez poddawane alienacji rodzicielskiej dziecko lub rodzica.

Należy tutaj zaznaczyć, że o ile w przedwojennym polskim tłumaczeniu Biblii hebrajskiej przez Izaaka Cylkowa, szóste przykazanie, zawarte w Dekalogu znajdujące się w Księdze Wyjścia (Szemot) i w Księdze Powtórzonego Prawa (Dewarim), brzmi "nie zabijaj", a ósme "nie kradnij", to w obecnym wydaniu Tory Pardes Lauder, w tłumaczeniu rabina Sachy Pecarica, zgodnej z tradycją interpretacyjną, odpowiednio – Szemot "Nie wolno ci mordować", "Nie wolno Ci porywać (człowieka)"; Dewarim: "Nie wolno ci mordować", "i nie wolno ci porywać (człowieka)".

Interpretacja wskazuje, że pierwotnym przykazaniem było nie kradnij, które na skutek tego, że znajdowało się za dwoma przykazaniami, za które groziła kara śmierci zostało zinterpretowane, że chodzi o kradzież za którą także grozi kara śmierci czyli o porwanie (człowieka), oraz że nie każde zabójstwo było zakazane, jak na przykład orzeczenie i wykonanie kary śmierci czy zabójstwo napastnika (w obronie własnej).

Można się spotkać także z wyjaśnieniem, że to Talmud zmienił przykazania *nie morduj* i *nie porywaj* na *nie zabijaj* i *nie kradnij*.

Jednocześnie należy podkreślić, że ortodoksyjny judaizm uważa, że Tora pisana i Tora niepisana (Talmud) zostały objawione jednocześnie, chociaż druga z nich (w postaci Miszny i Gemary) zostały spisane w późniejszym okresie.

Dekalog wchodzi w skład 613 przykazań judaizmu.

Powyzsze wskazania mają nie tylko znaczenie religijne ale także i szerokie reperkusje społeczne, niezależnie od wyznawanej religii czy pochodzenia etnicznego.

A oto propozycja krótkiej modlitwy do swobodnego wykorzystania, w intencji poddawanych alienacji rodzicielskiej dzieci i rodziców, o nawrócenie osób dokonujących alienacji rodzicielskiej oraz w intencji osób zajmujących się pomocą w rozwiązywaniu problemów rodzinnych:

- Aby poddawane alienacji rodzicielskiej dzieci przewyciężyły wynikające z niej problemy i znalazły dobrą drogę w życiu

Prosimy o to, wysłuchaj Boże tych którzy Ci ufają

- Aby poddawanych alienacji rodzicielskiej rodziców nie opuszczała roztropność, cierpliwość, życzliwość i miłość do swoich dzieci

Prosimy o to, wysłuchaj Boże tych którzy Ci ufają

- Aby osoby stosujące alienację rodzicielską uświadomiły sobie, że źle postępują i zaprzestały przemocy emocjonalnej prowadzącej do wykluczenia z życia dziecka drugiego rodzica

Prosimy o to, wysłuchaj Boże tych którzy Ci ufają

- Aby osoby zajmujące się pomocą w rozwiązywaniu problemów rodzinnych kierowały się uczciwością i rzeczywistym dobrem dziecka

Prosimy o to, wysłuchaj Boże tych którzy Ci ufają

Bibliografia:

1. A list of 613 Mitzvot (Commandments), Judaism 101

<http://www.jewfaq.org/613.htm>

2. Ackerman M. A. "Clinician's Guide to Child Custody Evaluations, 3rd ed., Wiley

3. Adamski Michał OP "W co wierzą Żydzi"

http://www.opoka.org.pl/biblioteka/I/IR/wiar_zyd.html

4. "A List of the 613 Mitzvot (Commandments)", Judaizm 101

<http://www.jewfaq.org/613.htm>

5. Benedykt XVI "Posynodalna Adhortacja Apostolska Verbum Domini Ojca Świętego Benedykta XVI do biskupów i do duchowieństwa, do osób konsekrowanych i wiernych świeckich o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła", Watykan 2010

http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf

6. "Biblia hebrajska o etycznym postępowaniu", The 614th Commandment Society

<http://www.the614thcs.com/40.1158.0.0.1.0.phtml>

7. "Biblia hebrajska" w tłumaczeniu Izaaka Cyklowa

http://pardes.pl/pliki_gratis.html

8. "Biblia Tysiąclecia", Wydawnictwo Pallotinum, Poznań

<http://www.biblia.pl/>

9. Bielawski J. "Islam", PIW, Warszawa

10. "Chabad Lubawicz: Historia, filozofia, cele"

http://www.chabad.org.pl/templates/articlecco_cdo/aid/621320/jewish/Chabad-Lubawicz.htm

11. Centrum Edukacyjne Kultury Żydowskiej w Warszawie "Nurty judazimu", Portal Społeczności Żydowskiej <http://www.jewish.org.pl/index.php/pl/historia-mainmenu-66/48->

nurty-judaizmu.html

12. Cohen A. "Talmud" , Wydawnictwo Cyklady, Warszawa
13. "Dekalog. pl czyli 10 przykazań judaizmu i chrześcijaństwa"
14. Douglas Darnall "The Parental Alienation Directory", Psycare inc.
<http://www.parentalalienation.org/articles/index.html>
15. "Fałszywe świadectwo", The 614th Commandment Society
<http://www.the614thcs.com/23.1528.0.0.1.0.phtml>
16. Forum Alienacja rodzicielska na portalu www.goldenline.pl
<http://www.goldenline.pl/forum/alienacja-rodzicielska>
17. Heschel A. J ""Bóg szukający człowieka: Podstawy filozofii judaizmu" ("God in Search of Man: A Philosophy of Judaism"), Wydawnictwo Espirit s.c. Kraków, 2007
18. International Federation for Secular and Humanistic Judaism "Mission& Philosophy"
<http://www.ifshj.net/id1.html>
19. Jan Paweł II "Adhortacja Apostolskiej Ojca Świętego Jana Pawła II O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym Familiaris Consortio", Watykan 1981
http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio_pl.html
23. Jan Paweł II Encyklika "Dominum et Vivificantem: O Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata", Opoka. Laboratorium Wiary i Kultury2
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/dominum_1.html
24. Jan Paweł II "Encyklika Evangelium vitae", Opoka. Laboratorium Wiary i Kultury2
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/evangelium_3.html#m23
25. Jan Paweł II Encyklika "Redemptor Hominis", Opoka Czytelnia
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/r_hominis.html#m1
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/evangelium_3.html#m23
26. "Jezus - Izrael - Żydzi" <http://www.jezus-izrael-zydzi.pl/htm/ksiazki/powrotdokorzenid.pdf>
27. "Jeżeli rodzice nie szanują dzieci", The 614th Commandment Society
<http://www.the614thcs.com/40.203.0.0.1.0.phtml>
28. Karpińska B. "Osiem błogosławieństw - drogowskazy na drodze nawrócenia", Opoka
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TS/8błogosławienstw_drogow.html
29. "Katechizm Kościoła Katolickiego" <http://www.katechizm.opoka.org.pl/>
30. "Koran w przekładzie J. Bielawskiego", Warszawa <http://www.poznajkoran.pl>
31. Kordowero M. "Palma Dewory", Stowarzyszenie Pardes, Kraków 2007
32. "Love and Brotherhood", Judaism 101
<http://www.jewfaq.org/brother.htm>
33. Luzatto M. C. "Ścieżka sprawiedliwych: Mesilat Jeszarim", Stowarzyszenie Pardes, Ronald S. Lauder Foundation (Fundacja Ronalda S. Laudera), Kraków2005
34. "Maimonides' Mishneh Torah (Yad Hazakah)", z wprowadzeniem i przypisami dr Philipa Birnbauma, Hebrew Publishing Company, New York 1967
35. Materiały ze strony internetowej: <http://www.parental-alienation-awareness.com/awarness-articles.asp>
36. "Nie kradnij czy nie porywaj" , The 614th Commandment Society
<http://www.the614thcs.com/40.1264.0.0.1.0.phtml>
37. "Nie zabijaj" - skąd ten błąd?", The 614th Commandment Society,
<http://www.the614thcs.com/40.1331.0.0.1.0.phtml>

38. "Nowy Testament i Psalmy. Przekład Ekumeniczny", Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa
<http://www.the614thcs.com/40.1130.0.0.1.0.phtml>
39. Panuś. T. "Promieniowanie ojcostwa czyli myśl Jana Pawła II na temat ojcostwa", Referat z konferencji Dziecko wobec wartości, Kraków 29.11.2009
http://www.przedszkole-karmel.pl/Data.aspx?Type=dlarodzcicow&ID=81&Col=7F85FF#_ftn15
40. "Pirke Avot: Sentencje ojców", w tłumaczeniu Sachy Pecarica i Ewy Gordon, Stowarzyszenie Pardes, Ronald S. Lauder Foundation (Fundacja Ronalda S. Laudera), Kraków
41. Rosental G. S. "The Many Faces of Judaism: Orthodox, Conservative, Reconstructionist & Reform", Behrman House inc., West Orange, 1978
42. Soncino Babilonian Talmud <http://www.halakhah.com/>
43. The Torah (Text), American - Israeli Cooperative Enterprise, Jewish Virtual Library
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/Torah.html>
44. The 614th Commandment Society <http://www.the614thcs.com/judaizm.phtml>
45. "Tikkun Olam", The 614th Commandment Society
<http://www.the614thcs.com/40.1130.0.0.1.0.phtml>

7. Buddyzm, a alienacja rodzicielska

Rozważając problem alienacji rodzicielskiej, z punktu widzenia buddyzmu, powinniśmy zwrócić uwagę na karmiczne konsekwencje negatywnych zachowań (powodowanie cierpienia) oraz na przeszkody jakie stanowią takie zachowania na drodze ku osiągnięciu oświecenia. Nasuwa się tutaj jeszcze jedna istotna uwaga. Zdaniem buddystów - buddyzm jest czymś znacznie większym niż tylko religią czy filozofią. Ich zdaniem to także ścieżka do osiągnięcia radości i wolności umysłu.

Koncentrując się na karmicznym prawie przyczyny i skutku i zwracając uwagę na twierdzenia Buddy, że nasze myśli, słowa i działania określają naszą przyszłość, w której znajdziemy się pomiędzy śmiercią, a odrodzeniem, naszych przyszłych rodziców, w kolejnym wcieleniu, społeczeństwo oraz warunki w których się odrodzimy i będziemy żyć - należy zwrócić uwagę zarówno na osoby, które doznają cierpienia spowodowanego alienacją rodzicielską (dziecko, drugi rodzic), odrodzone w kolejnym wcieleniu, jak i na ich alienatorów, którzy są bezpośrednimi sprawcami cierpienia, a także na osoby które wspomagają alienatorów w powodowaniu tego cierpienia.

O ile problem alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych skutków, którego doznają osoby w obecnym wcieleniu jest, z punktu widzenia prawa przyczyny i skutku, skutkiem negatywnych myśli, słów i działań mających miejsce w poprzednim życiu osób doznających obecnie alienacji rodzicielskiej, to alienatorzy i osoby je wspomagające, którymi mogą być przykładowo rodzina, alienatora oraz niestety niejednokrotnie sędziowie rodzinni, kuratorzy i biegli sądowi, pracują już nad spowodowaniem dla siebie negatywnych konsekwencji (cierpienia) w przyszłości.

Jednocześnie gdy alienatorzy obciążają winą za powody swoich działań alienacyjnych swojego byłego partnera, który według nich jest źródłem ich cierpienia (np. poprzez pozostawienie czy znalezienie sobie nowego partnera życiowego), wykazując błędne zrozumienie przyczyn i skutków, wpadają w koło uwarunkowanej egzystencji (korła, samsara).

Ponadto, z punktu widzenia psychologicznego, wyalienowane dziecko może powielać wzorce alienacji rodzicielskiej w dorosłym życiu i w ten sposób nasilać spiralę cierpienia, zarazem pracując nad kolejnymi negatywnymi konsekwencjami dla siebie.

Do faktycznego źródła cierpienia, według Buddy, przejdę za chwilę. Najpierw chciałbym zwrócić uwagę, że Budda nie uważał, że karma jest czymś danym człowiekowi raz na zawsze oraz uważał, że można zmienić przyczyny o ile nie stały się one jeszcze konkretnymi przeszkodami.

Warto tutaj rozważyć, czy trwałymi przeszkodami nie są w tym rozumieniu trwałe zaburzenia emocjonalne, bądź rozwojowe alienowanego dziecka (w tym samobójstwo) czy trwałe problemy poddanego alienacji rodzicielskiej rodzica, a odpowiednio wczesne zaprzestanie takich działań nie stanowi zmiany przyczyny skutków karmicznych?

Budda nie uważał, że cierpienie jest powodowane przez zło lecz poprzez brak wiedzy i pomieszanie.

Zdaniem Buddy poprzez dualistyczne spojrzenie na świat i nie spostrzeganie jedności pomiędzy nami, a światem zewnętrznym powstaje przywiązanie, które powoduje zatrzymywanie wszystkiego tego co jest przyjemne (np. dziecka alienatora tylko dla siebie) oraz niechęci skutkującej odsuwaniem od siebie wszystkiego co jest nieprzyjemne (np. byłego partnera, rodzica mojego dziecka, zięcia, szwagra). Z przywiązania wywodzi się skąpstwo, a z niechęci zawiść (np. gdy drugi rodzic buduje nowy związek z nowym partnerem lub po prostu gdy jest obecnie bardziej szczęśliwy).

W efekcie powstaje 84 000 splamień, będących kombinacją przywiązania, skąpstwa, zawiści, dumy (np. on/a jest gorszym rodzicem dla mojego dziecka) i gniewu.

Mówiąc o wskazówkach dla osób pragnących wyzwolić się z negatywnych karmicznych konsekwencji, Budda podkreślał, że w tym celu należy unikać 10 szkodliwych działań do których zaliczał m. in. złą wolę, niewiedzę, szorstką mowę raniącą innych, kłamstwa, obmowę, chciwość, zabijanie i kradzież.

Zła wola jest skutkiem gniewu, co prowadzi do nienawiści i chęci szkodenia drugiej osobie (np. drugiemu rodzicowi poprzez posługiwanie się dzieckiem jako narzędziem, jednocześnie szkodząc i temu dziecku). Z kłamstwami, obmową i szorstką mową możemy mieć do czynienia zarówno podczas bezpośredniej alienacji rodzicielskiej dziecka, jak i podczas pozyskiwania zwolenników dla takich działań, kłamstwami lub obmową w sądzie, w tym niestety niejednokrotnie także podczas samego postępowania sądowego przez sędziego rodzinnego, biegłego psychologa i kuratora sądowego etc. Również obmowa może być efektem gniewu, a chciwość występuje przykładowo podczas paradoksu rozstania.

Pomimo, że kradzież w buddyzmie dotyczy w zasadzie własności, Budda radził nie branie czegoś co nie zostało komuś dane. W tym kontekście, warto byłoby się zastanowić nad zabraniem dziecka od drugiego rodzica czy zabraniem dziecka przez dziadków od jego rodziców. Oczywiście w sytuacji gdy mamy do czynienia z nieuzasadnioną postawą w tym względzie.

Również warto przyglądać się działaniom z zakresu alienacji rodzicielskiej, gdy przyczyniają do samobójstwa dziecka czy drugiego rodzica, jako współuczestnictwa w zabijaniu.

Sytuacja jeszcze bardziej się komplikuje, gdy alienujący rodzic (względnie wraz z osobami będącymi z nim w koalicji) wciąga dziecko, poprzez swoje manipulacje psychiczne, w obmowy (również sądowe) i w swoją nienawiść wobec drugiego rodzica czyli w działania odbijające się negatywnymi konsekwencjami również w obecnym życiu dziecka.

Nasuują się tutaj jednocześnie pytania: w jakim stopniu dziecko jest wówczas świadome swoich zachowań i na ile będąc uzależnione fizycznie, materialnie i emocjonalnie od głównego opiekuna (oraz ewentualnie od jego koalicjantów) jest w stanie przeciwstawić się

swoim indukowanym, negatywnym działaniom i postawom - o ile jest to oczywiście możliwe?

Oczywiście w sytuacji, gdy jeden lub oboje rodziców stosuje wobec dziecka inne formy przemocy wobec dziecka niż alienację rodzicielską, a dziecko chce się od efektów takich działań uwolnić mamy wówczas z działaniami unikowymi bądź uciezkowymi, a nie alienacją rodzicielską. Podobnie gdy dziecko chce uniknąć wciągania go w konflikty pomiędzy rodzicami lub innych negatywnych skutków takich sytuacji.

Jednocześnie należy umieć tutaj odróżnić kłótnie pomiędzy rodzicami jako obiektywnie występujące zjawisko wynikające np. z wypalania się związku opartego na miłości erotycznej, od działań z obszaru alienacji rodzicielskiej, do których należy również prowokowanie kłótni (w celu wykorzystania istniejącego wadliwego systemu prawnego oraz niejednokrotnego braku etyki, bądź kompetencji w środowisku prawnop-psychologicznym specjalistów) do działań oddzielających dziecko od drugiego rodzica, podczas formalnego procesu związanego z rozpadem rodziny.

Wskazówki dotyczące 10 szkodliwych działań znalazły się podczas nauk Buddy, określanych jako *Mała Droga*, opierającej się na Czterech Szlachetnych Prawdach i Prawie przyczyny i skutku. Ma ona prowadzić do wyzwolenia od negatywnych skutków karmy.

Cztery Szlachetne Prawdy to:

1. Istnieje cierpienie
2. Cierpienie ma swoją przyczynę
3. Istnieje koniec cierpienia
4. Istnieje droga, która do niego prowadzi

Aby znaleźć koniec cierpienia, Budda radził osobom poruszającym się ścieżką Małej Drogi konieczność rozwijania własnej uważności i unikanie warunków powodujących cierpienie.

Jednak poruszanie się tą ścieżką to, według wyznawców buddyzmu, bardzo długa droga. Ponadto, te działania nie są wystarczające dla osiągnięcia stanu oświecenia dla dobra wszystkich istot, stanu który jest wskazywany w literaturze jako ten, który wiele osób zna z krótkich chwil uczucia pełnego szczęścia w życiu.

Do osiągnięcia oświecenia prowadzą Wielka Droga, bądź Diamentowa Droga, w których także znajdują się wskazówki jak łatwiej można sobie poradzić z czynnikami prowadzącymi do cierpienia.

W tych działaniach może być przydatny również wgląd w faktyczne nie istnienie własnego ego, bo wówczas nic nie może go zranić.

Wraz z *Wielką Drogą* pojawiają się wskazówki, które pomagają znaleźć antidotum na przywiązanie, nienawiść, gniew, niechęć, zazdrość, zawiść, dumę i pożądanie (rozumiane w szerokim kontekście), które również możemy znaleźć wśród przyczyn działań z zakresu alienacji rodzicielskiej. Wspomniane antidotum stanowią szczodrość (w szerokim rozumieniu, np. dzielenie się radością z rozwoju dziecka z drugim rodzicem), miłość, współczucie (np. oferowanie pomocy i wymiana wiedzy o wychowaniu się dziecka), uświadamianie sobie, że wszyscy ludzie mają w sobie naturę Buddy.

Miłością w rozumieniu buddyzmu może być również dzielenie się radością z rozwoju wspólnego dziecka, bądź traktowanie drugiego rodzica jako równego sobie w rolach rodzicielskich.

A sześć wyzwalających działań, które mogą przekształcać doświadczenia życiowe w kierunku wyzwolenia i oświecenia to szczodrość, właściwe zachowanie, cierpliwość, działanie pełne zapału, medytacja i mądrość. Wśród nich możemy znaleźć te, które znajdują się wśród działań wyzwalających od działań z zakresu alienacji rodzicielskiej.

Podążanie *Wielką Drogą* to umiejętność znalezienia równowagi pomiędzy mądrością i współczuciem (również wobec osób, których nie lubimy, w tym okazywanie im pomocy np. poprzez włączanie do wspólnych naprzemiennych działań z zakresu opieki nad dzieckiem). Aby nie stracić współczucia nie można więcej myśleć o sobie niż o innych.

Natomiast podczas podążania ścieżką Diamentowej Drogi zaleca się korzystanie ze wszystkich nauk Buddy. Podkreśla się przy tym, że przeciwko 84 000 możliwych duchowych splamień oraz przeszkadzającym uczuciom istnieją odpowiednie środki zaradcze, jakimi są: pogląd, medytacja i przynoszące wiele pożytku działania. Należy nieustannie być świadomym swojego poziomu przeżyć, a im więcej w przeżyciach znajduje się rozwoju, świeżości i czystości, a w sobie potencjalnego Buddy - tym lepiej.

Reasumując, sprawianie cierpienia na skutek prowadzenia alienacji rodzicielskiej jest przeszkodą, zarówno dla osiągnięcia wyzwolenia od cierpienia w przyszłości, jak i dla osiągnięcia oświecenia przez osobę dopuszczającą się działań z zakresu alienacji rodzicielskiej i przez wspomagające ją osoby.

Podczas powoływania się na przekazy buddyjskie korzystałem z książki lamy Ole Nydahala "O naturze rzeczy: Współczesne wprowadzenie do buddyzmu", Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa, tytuł oryginału: "Wie Dinge Sind", Buddhismus Stiftung Diamantweg".

8. Prawo rodzinne i dziecko wewnętrzne, a przyszłość Europy – model do rozważenia

Podczas naszych rozważań powinniśmy sobie zadać pytanie: w jakim stopniu stosowane prawo rodzinne ma wpływ na przyszłość naszej cywilizacji oraz na rozwój sytuacji gospodarczej na naszym kontynencie?

I prawdopodobnie mamy do czynienia z kolejnymi argumentami przemawiającym za zmianą jego funkcjonowania, w taki sposób aby rola żadnego z rodziców nie była ograniczana w życiu dziecka, a oparta na naszych korzeniach cywilizacja nie upadła. Oczywiście sama zmiana prawa rodzinnego będzie niewystarczająca.

Pragnę zwrócić uwagę na fakt, że w Europie wzrasta ilość rozwodów i rozpadów związków nieformalnych posiadających dzieci, a co za tym idzie ilość dzieci wychowywanych głównie przez matki i mieszkających przede wszystkim z nimi. Wpływa to w znacznym stopniu na wzorce społeczne, które przejmują młodzi ludzie. Oczywiście nie chcę powiedzieć, że kobieca część naszego umysłu jest gorsza ale to, że jest nie pełna. Również zła sytuacja dla rozwoju dziecka powstaje gdy wychowuje się ono bez udziału matki.

Spółczeństwo składa się oczywiście z jednostek, a na jego członkach w coraz większym stopniu negatywnie odbijają się destrukcyjne efekty alienacji rodzicielskiej, do których należą m. in. zaburzenia seksualne, różne problemy emocjonalne, osobowościowe i psychiczne, problemy dotyczące budowania związków i funkcjonowania w związkach intymnych, oraz złość i nienawiść, która może być ukierunkowana nie tylko wobec drugiego rodzica ale także i wobec innych ludzi. Taka sytuacja może także przyczyniać się do wzrostu negatywnego nastawienia do państwa czy naszej obecnej kultury cywilizacyjnej.

Ponadto należy rozważyć czy narastające prawdopodobieństwo rozpadu rodziny (rozwód, separacja, rozpad związku nieformalnego), a wraz z tą sytuacją narastanie prawdopodobieństwa przyszłego praktycznego oddzielenia dziecka od ojca (poza namiastką kontaktu, jaką jest system wizyt), rzadziej od matki, nie wpływa negatywnie na motywację mężczyzn do posiadania dzieci.

Warto także zwrócić uwagę na element związany z funkcjonowaniem ludzkiej psychiki. Podstawowym motywem działań człowieka jest ucieczka od bólu i dążenie do przyjemności, a podstawowe mechanizmy wpływające na nasze działania możemy znaleźć, przede wszystkim, w podświadomości. Jedną ich część to ukryte tam normy, nakazy, przekonania itp. Przeciwstawna jej część to m. in. nieodparta chęć do zabawy i przyjemności, a w tym i rozkoszy seksualnych. Eric Berne przyporządkował te części rodzicowi wewnętrznemu i dziecku wewnętrznemu.

Gdy zachowujemy się jak dziecko jest to dla nas bardzo przyjemne ale w przypadku ograniczonej roli rodzica wewnętrznego brakuje nam autodyscypliny. Wraz z zanikiem silnego wpływu nakazów i zakazów religijnych i wskazywanych przez nie konsekwencji (piekło, niebo) osłabia się rola rodzica wewnętrznego, tworząc wzrost poziomu chaosu, który zaczyna się od dziedzin, gdzie potrzeby dziecka wewnętrznego są najsilniejsze. Sytuacja ta wraz z przyczynami, wspomnianymi uprzednio, powoduje spadek motywacji do prokreacji (dziecko wewnętrzne przecież chce się bawić, a nie wychowywać inne dzieci).

Jednocześnie, wraz z chaosem, spowodowanym dominacją dziecka wewnętrznego w naszym życiu, chętnie także uprawiamy, z przygodnymi partnerami, seks bez zabezpieczeń, stwarzając pole do rozszerzania się na coraz większą skalę AIDS czy nieuleczalnych form żółtaczki.

Chore dziecko wewnętrzne, zranione np. na skutek procesu alienacji rodzicielskiej lub na skutek innych czynników, może także preferować gry interpersonalne ponad budowanie intymnych związków.

Dziecko wewnętrzne może być spontaniczne, twórcze, zbuntowane i/lub podporządkowane, a rodzic wewnętrzny krytyczny i/lub opiekuńczy, zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym świetle.

O irracjonalności naszych obecnych zachowań społecznych świadczy również choćby coraz częstsze odchodzenie przepisów prawnych, z różnych dziedzin życia, od ich spełniania przydatności społecznej w kierunku stawiania się sztuką dla sztuki lub pójście w kierunku zaspakajania partykularnych interesów głośnych medialnie grup społecznych, także wraz z psuciem prawa.

Przykładem takiej postawy może być prawna zgoda na adopcję dzieci przez pary homoseksualne (w tym męskie) lub częste preferowanie pojmowanych irracjonalnie interesów matek, rzadziej ojców, kosztem dobra dziecka, podczas formalnego rozpadu rodziny, co z kolei jest przedkładaniem egocentrycznych potrzeb tych osób nad dobro dziecka czy dyskryminacja biologicznej płci chłopców, którzy nie są uważani za dziewczynki w Konwencji RE o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Niestety w ostatnich latach również dominujące prądy religijne w Europie i Stanach Zjednoczonych zaczynają się gubić, zmierzając do zaspakajania hedonistycznych potrzeb na poziomie dziecka wewnętrznego, czego najbardziej skrajnymi przykładami jest udzielanie, przez niektóre ich odłamy, religijnych ślubów parom homoseksualnym .

Jeszcze inna negatywna tendencja, występująca we współczesnej Europie - to kierowanie się polityków bieżącymi celami taktycznymi i szcątkowym oraz wybiórczym podejściem do celów strategicznych, w dłuższej perspektywie, wraz z brakiem kompetencji i umiejętności do prawidłowej oceny sytuacji.

Według Europejskiego Urzędu Statystycznego - Eurostatu od 2015 roku liczba zgonów przekroczy liczbę urodzeń w Europie, a od 2035 roku ujemnego wzrostu nie będzie w stanie zrównoważyć imigracja na obszar naszego kontynentu. Jednocześnie Eurostat prognozuje wzrost populacji ludności powyżej 65 roku życia z poziomu 17,1 w 2008 roku do poziomu 30 % w 2060 roku, a osiemdziesięciolatek, w tym samym czasie z 4,4 % do 12,1 %. Najgwałtowniejszy spadek ludności jest prognozowany dla Bułgarii, Łotwy, Litwy Rumunii i Polski w graniach od - 28 do - 18 %.

Zdaniem Eurostatu zwiększy się udział w populacji ludzi w wieku 65 lat i starszych z poziomu 17.1% w 2008 r. do 30.0% w 2060 r. oraz tych w wieku ponad 80 lat z 4.4% do 12.1% w tym samym okresie.

Analizując wskaźniki dzietności (total fertility rate) w państwach europejskich wg danych CIA The World Factbook z 2014 roku w państwach europejskich wynosił on poniżej 2,1 czyli poniżej poziomu zapewniającego zastępowalność pokoleń. Wskaźnik poniżej tej wielkości utrzymywał się w 2014 roku m. in. w Polsce, Rosji, na Ukrainie, Białorusi, w USA, Kanadzie, Australii, Nowej Zelandii i Brazylii.

Patrząc z punktu widzenia gospodarczo-społecznego, oczywistym faktem jest, że gdy nie dopuścimy do adekwatnej imigracji, w sytuacji kurczenia się liczby mieszkańców naszego kontynentu, grozi nam olbrzymi krach gospodarczy. Taka sytuacja jest także zbieżna z koncepcją wieloletnich fal Eliotta (geometryczno - matematycznego modelu pomiarów zjawisk psychospołecznych, a w szczególności procesów giełdowych), a według Roberta R. Prechtera jr znajdujemy się u schyłku piątej z nich, kończącej okres wzrostu, trwający od 1784 roku. Prechter pomylił się w prognozie daty końca piątej fali, co jednak nie neguje występowania samej istoty zjawiska. Jego analiza obejmowała amerykański wskaźnik giełdowy - Dow Jones, za którym podążają indeksy europejskich giełd papierów wartościowych.

Oczywiście istnieje również prawdopodobieństwo korekty przebiegającej względnie poziomo. Uważam, że nasza postawa społeczno - polityczna może mieć znaczny wpływ na jej przyszły przebieg. Notowania giełdowe są czułym wskaźnikiem przyszłych wydarzeń gospodarczych.

Koncepcja Eliotta zakłada, że kursy na giełdzie poruszają się w pięciu falach impulsu wzrostowego (wzrost → niewielki spadek → wzrost → niewielki spadek → wzrost) oraz trzech falach spadkowych (spadek → niewielki wzrost emocjonalny → spadek). Fale mniejszego rzędu budują analogiczne fale większego rzędu, te zaś jeszcze większego etc. Proponuję spojrzeć na fale Eliotta zgodnie z moją interpretacją koncepcji Roberta R. Prechtera jr, którą przedstawiam poniżej.

Początek pierwszej kilkudziesięcioletniej fali wzrostowej zbiegł się z ważnymi wydarzeniami politycznymi i początkiem rewolucji przemysłowej. W 1783 roku Wielka Brytania uznaje niepodległość USA, w 1789 roku wybucha rewolucja we Francji, w 1791 roku zostaje uchwalona Konstytucja 3 maja w Polsce, a James Watt dokonuje istotnego udoskonalenia maszyny parowej. Oparty na Biblii wizerunek świata i powstania życia na ziemi jest akceptowany i zostaje uzupełniony o podejście racjonalistyczne, a lojalność wyznawanym wartościom ma istotne znaczenie. Osiem lat wcześniej, w 1776 roku, Adam Smith, który rozpoczął stosowanie naukowych metod badania procesów gospodarczych wydaje uznawaną za biblię kapitalizmu - książkę "Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów".

Początek piątej fali (aktualnej, trzeciej wzrostowej) zbiega się z wprowadzeniem pięcioletniego planu likwidacji wszystkich domów modlitwy w ZSRR (1932), państwa opartego na koncepcji materializmu naukowego, który po II wojnie światowej usiłuje się narzucić, z mniejszym lub większym skutkiem, państwom Europy wschodniej. Państwo to rozpada się 60 lat później. Piąta fala to także okres odbudowy w powojennej Europie, dalszego rozwoju nauki, rewolucji obyczajowej, ślepego zaopatrzenia na pozorne autorytety,

a w ostatniej jej fazie coraz silniejszego wpływu polityki na nauki społeczne, irracjonalnie prowadzonych działań wojennych na Bliskim Wschodzie oraz oficjalnego czynnego popierania przez Stany Zjednoczone postaw sprzecznych z Biblią w kontekście konstrukcji i funkcjonowania rodziny.

Interesującą koncepcję pęknięcia super-bańki czyli silnego krachu po wywindowaniu akcji na jeszcze wyższe poziomy około 2025 roku, w oparciu o wykorzystywanie metod służących do pomiarów zjawisk fizycznych przedstawili w 2008 roku Stanisław Drożdż, związany z Instytutem Fizyki Jądrowej w Krakowie, Institut für Kernphysik Forschungszentrum Jülich w Jülich (Niemcy), Instytutem Fizyki Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Physikalisches Institut Universität Bonn (Niemcy), F. Grümmer i J. Speth z Institut für Kernphysik Forschungszentrum Jülich w Jülich oraz F. Ruf z West LB International S.A. w Luksemburgu. Prognoza ta została opracowana w oparciu o kształtowanie się amerykańskiego indeksu S&P 500 od początku dziewiętnastego wieku czyli dla okresu w większości zbieżnego z koncepcją Prechtera.

Według portalu prognostyk.pl, podającego informację za Bankiem Światowym, że obecnie najpłodniejszym regionem na świecie jest Afryka Subsaharyjska, współczynnik dzietności w leżących tam krajach wynosi około 5. Na drugim miejscu znajdują się kraje leżące w Azji Południowej (Indie, Nepal, Bhutan, Bangladesz, Sri Lanka, Malediwy, a tuż za nimi leżące w niezbyt dużej odległości od Europy zdominowane przez wyznawców islamu kraje Środkowego Wschodu i Afryki Północnej. W tych regionach wynosi on około 2,7.

Gdy sytuacja demograficzna nie będzie ulegać zmianie najbardziej prawdopodobnymi imigrantami na naszym kontynencie wydają się właśnie młodzi wyznawcy islamu z krajów Środkowego Wschodu i Afryki Północnej.

Tradycyjne, oparte na fundamentach religijnych, muzułmańskie prawo szariatu zakazuje muzułmance poślubienia wyznawcy innej wiary. Natomiast muzułmanin może poślubić także chrześcijankę i wyznawczynię judaizmu. Ponadto szariat surowo zakazuje pozamałżeńskich stosunków seksualnych oraz nakazuje dominację mężczyzn, w tym ojców, w rodzinie, będącej jednym z filarów szariatu.

Sytuacja konfliktu postaw na tym tle może nabierać znaczenia konfliktogennego wraz z następowaniem wyraźnych zmian w strukturze ludności Europy i wzrostem polaryzacji światopoglądowej pomiędzy zlaicyzowanymi w znacznym stopniu Europejczykami o judeo-chrześcijańskich i o muzułmańskich korzeniach. Nierównowaga w strukturze wiekowej, a także demograficzna, może doprowadzić także do konfliktów pomiędzy państwami europejskimi, a państwami leżącymi w tamtym regionie.

Z politycznego punktu widzenia, musimy zwrócić uwagę, że utrzymywanie patologii w prawie rodzinnym i osłabianie się naszego kontynentu, z powodu omawianych tutaj procesów (starzenia się społeczeństwa, prognozowanego kurczenia ilości obywateli oraz pogłębiania chaosu), będzie wpływało na osłabianie pozycji Unii Europejskiej w świecie, osłabianie pozycji państw europejskich w strukturach NATO oraz pozwalało na dalsze rozgrywanie przez Rosję słabszych państw Unii, w stosunku do silniejszych członków UE, a w rezultacie osłabiało proces jej integracji lub nawet wpływało na proces rozpadu tej organizacji.

Zasygnalizowanej powyżej sytuacji może jednocześnie towarzyszyć zubożenie państw eksporterów ropy naftowej, w tym państw muzułmańskich na skutek spadku cen ropy naftowej oraz pogorszenie się sytuacji geopolitycznej Izraela w wyniku osłabienia się jego europejskich i amerykańskich sojuszników, co oczywiście może być czynnikiem sprzyjającym konfliktowi.

Należy także się zastanowić czy utrzymywanie status quo nie leży w źle rozumianym interesie niektórych służb specjalnych państw europejskich oraz w interesie służb specjalnych niektórych innych państw nieprzychylnych stabilizacji Unii Europejskiej i NATO.

W pierwszym przypadku, takie postępowanie mogłoby być związane ze zdobywaniem informacji, przy wykorzystywaniu patologicznych mechanizmów funkcjonowania prawa rodzinnego, a w drugim także z osłabianiem pozycji państw europejskich w strukturach NATO lub ich rozgrywaniem wobec Stanów Zjednoczonych.

O udziale któregoś ze wspomnianych powyżej czynników może świadczyć przykładowo przyzwolenie na utrzymywanie patologicznej konstrukcji i funkcjonowania prawa rodzinnego przez odpowiedzialne organy administracji państwowej, zarówno w Europie jak i w Stanach Zjednoczonych, czy skoordynowana nagonka prowadzona z wykorzystaniem mediów na jednego z poprzednich polskich Ministrów Sprawiedliwości w 2009 roku, gdy podjął on działania w kierunku uwolnienia zawodów prawniczych.

Gdyby scenariusz prowadzenia wspomnianych działań przez niektóre europejskie służby specjalne był prawdziwy, w celu przyspieszenia odwrócenia katastrofalnej tendencji występującej na naszym kontynencie, należałoby również opracować i wprowadzić alternatywne procedury pozyskiwania informacji operacyjnych dla tych służb.

Podjmując działania korygujące niekorzystny proces trwający na naszym kontynencie, powinniśmy się także zastanowić - w jakim stopniu proces alienacji rodzicielskiej i inne czynniki, wpływają na dysfunkcjonalność rodzica wewnętrznego, jednocześnie skutkując przesunięciem nieświadomych motorów naszego działania, w kierunku coraz słabiej koordynowanego dziecka wewnętrznego, a w jakim stopniu mamy do czynienia z efektem spowodowanym tym co w chrześcijaństwie i judaizmie określa się jako grzech pychy i zaniedbania, z którymi mamy do czynienia m. in. w strukturalnym funkcjonowaniu Kościoła Katolickiego i w pozornych działaniach na rzecz naprawiania świata, w sposób daleki od nakazów Tory lub nawet sprzeczny z jej duchem?

Oczywiście podczas powyższych rozważań poruszaliśmy się tu na poziomie hipotezy ale wskazującej na tyle silne reperkusje społeczne, że nie możemy jej zlekceważyć.

Bibliografia:

1. Ambasador USA zaprosił Lady Gagę na paradę gejów, Wprost 24 <http://www.wprost.pl/ar/247917/Ambasador-USA-zaprosil-Lady-Gage-na-parade-gejow/>
2. Berne E. "Dzień dobry i co dalej?", Dom Wydawniczy REBIS, Poznań
3. "Biblia hebrajska" w tłumaczeniu Izaaka Cyłkowa

http://pardes.pl/pliki_gratis.html

4. "Biblia Tysiąclecia", Wydawnictwo Pallotinum, Poznań

<http://www.biblia.pl/>

5. Czuchnowski W. "Czuma: Długi splaciłem. Życie w USA jest trudne"

http://wyborcza.pl/1,76842,6262345,Czuma__Dlugi_splacilem__Zycie_w_USA_jest_trudne.html

6. "Czuma idzie na wojnę z korporacjami"

<http://chinaski.salon24.pl/45815,czuma-idzie-na-wojne-z-korporacjami>

7. Darnall D. "The Parental Alienation Directory", PsyCare 1997

<http://www.parentalalienation.com/articles/index.html>

8. Departament Stanu USA przestanie używać słów "matka" i "ojciec" do określania rodziców, chrzescijanin24.pl

<http://chn24.pl/ze-wiata/news/1874-departament-stanu-usa-przestanie-uywa-sow-matka-i-ojciec-do-okrelania-rodzicow.html>

9. Drożdż S., Grümmer F., Ruf F., Speth J. "Log-periodic self-similarity: an emerging financial law"

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378437102018484>

10. Kaufman E. "Dzieci dla Boga", Rzeczpospolita

http://www.rzeczpospolita.pl/dodatki/plus_minus_061223/plus_minus_a_9.html

11. Forum Alienacja rodzicielska na poratlu www.goldenline.pl

<http://www.goldenline.pl/forum/alienacja-rodzicielska>

12. Łazarkiewicz C. "Czuma na debecie 2", Polityka 12 luty 2009

<http://www.polityka.pl/kraj/282513,1,minister-na-debecie-2.read>

13. Miszalski M. "VII Zjazd Gnieźnieński", Tygodnik Katolicki www.niedziela.com

http://www.niedziela.pl/artukul_w_niedzieli.php?doc=nd200726&nr=36

14. Mizerski W. "Tablice historyczne", Wydawnictwo Adamantan, Warszawa

15. Nęcki Z. "Atrakcyjność wzajemna", Wydawnictwo PSB, Kraków

16. Poser S. W. "Applying Elliott Wave Theory Profitably, John Wiley and Sons Ltd, New York

17. Prechter R. R. jr "Elliott Wave Principle. Key to Market Behaviour", John Wiley and Sons Ltd, New York

18. Prechter R. R. jr "At the Crest of the Tidal Wave. A Forecast for The Great Bear Market", New Classics Library, Gainesville

19. Pszczołkowska Dominika "Europa się rozwodzi", Gazeta Wyborcza"

20. Sidorski R. "235 lat "O Bogactwie narodów" Adama Smitha", Histmag.org, Pierwszy polski portal historyczny

<http://histmag.org/?id=5268>

21. The World Fact Book, Central Intelligence Agency, Washington
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2127rank.html>

22. "World raport of violence and health" 2002, World Health Organization, Geneva
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/

23. Woźniak J. "Ludność w UE: prognoza 2008 - 2060", eGospodarka.pl
<http://www.egospodarka.pl/33899,Ludnosc-w-UE-prognoza-2008-2060,1,39,1.html>

24. "Współczynnik dzietności na świecie", portal prognostyk.pl
<http://www.prognostic.pl/-/wspolczynnik-dzietnosci-na-swiecie>

9. Co się powinno zmienić w prawie w regulacjach związanych z rozstaniem rodziców oraz w innych obszarach prawach związanych z tą tematyką?

Istotnym aspektem funkcjonowania rodziny jest spojrzenie z punktu widzenia dobra i interesów dziecka, które często są nieprawidłowo spostrzegane i procesowane ze szkodą dla dobra dziecka, co jest nie tylko niezmiernie istotne z punktu widzenia, ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o Prawach Dziecka ale także z tego powodu, że jego prawidłowy rozwój ma istotne znaczenie nie tylko dla niego ale także dla przyszłej dynamiki zmian demograficznych i bezpieczeństwa państwa.

Niestety w praktyce możemy spotkać się ze wspieraniem przemocy przez prawo, ignorowaniem występowania problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych skutków w konstrukcji prawa rodzinnego i w sądownictwie, brakiem sankcji za fałszywe oskarżenia i wciąganie dziecka w fałszywe oskarżenia o molestowanie seksualne (co samo w sobie też jest formą molestowania seksualnego dziecka, gdyż porusza w jego psychice ten obszar funkcjonowania), szkodliwym dla dziecka bezpodstawnym oddzielaniem go od drugiego rodzica (najczęściej od ojca, chociaż nie jest to reguła) - na skutek postępowań sądowych związanych z rozpadem związku jego rodziców, niestety pod pozorem fałszywie rozumianego dobra dziecka.

Ponadto mamy do czynienia z dyskryminacją dzieci wychowujących się w rodzinach rozbitych wobec dzieci wychowujących się w pełnych rodzinach, gdyż wychowywanie się bez taty lub mamy naraża je na znacznie częstsze występowanie problemów dotyczących zaburzeń psychiki, emocji, rozwoju i zachowania, a do takiego stanu rzeczy przyczynia się obecna konstrukcja i funkcjonowanie prawa rodzinnego.

W mojej ocenie duże prawdopodobieństwo utraty wpływu na wychowanie dziecka i kontaktu z nim oraz zostania obarczonym w zamian obowiązkiem alimentacyjnym w efekcie rozpadu rodziny, nie sprzyja chęci posiadania dzieci przez ewentualnych ojców, co w sytuacji coraz większej ilości rozwodów, prawdopodobnie będzie się przyczyniać do eskalacji spadku przyrostu demograficznego, a w efekcie do katastrofy społeczno – ekonomicznej.

Jednocześnie spadek zaufania do sądownictwa jako trzeciej władzy, zwłaszcza w sytuacji praktycznej niejawności postępowań sądowych w sprawach rodzinnych i silnej krytyki ich rzetelności tych postępowań obniża stopień bezpieczeństwa państwa.

Dodatkowo praktyczny brak równowagi stron w sprawach rodzinnych, występowanie silnych zaburzeń emocjonalnych, bagatelizowanie występującej przemocy emocjonalnej jaką jest alienacja rodzicielska powoduje, że system mediacji w sprawach rodzinnych nie może działać efektywnie, gdyż są to elementy uniemożliwiające jej efektywne prowadzenie.

W celu uzdrowienia problemu i zmiany tej szkodliwej sytuacji niezbędne jest podjęcie wielotorowych działań, w tym zmiana prawa rodzinnego w kierunku stosowania obligatoryjnej opieki naprzemiennej (wspólnej) we wszystkich obszarach, w których jest to możliwe wraz z wprowadzeniem adekwatnego wsparcia prawno - motywacyjno - terapeutycznego, adekwatnych programów edukacyjnych dla przyszłych rodziców, sędziów, biegłych i kuratorów sądowych, psychologów, mediatorów oraz nauczycieli, a także korekty

programów szkolnych. Jednocześnie należy podjąć działania w kierunku zmniejszenia dowolności sędziów w wydawaniu postanowień w zakresie opieki nad dzieckiem w związku z rozpadem związku jego rodziców.

Poniższe rekomendacje zostały opracowane w wyniku ustaleń podjętych podczas posiedzenia seminaryjnego w Senacie RP, przygotowanego przez Komisję Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP oraz Komisję Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP we współpracy z Komitetem Prestrogi przed Oddzieleniem Rodzica w Senacie RP - "Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców" - 27.05.2014 roku.

Alienacja rodzicielska i jej negatywne efekty oraz problemy powstające u dzieci na skutek usankcjonowanego prawem oddzielania ich, z subiektywnych przyczyn, od jednego z rodziców wraz z ich reperkusjami społecznymi - to problem wymagający wprowadzenia zmian i prac na szczeblu parlamentarnym, międzyresortowym i resortowym w obszarze funkcjonowania i prerogatyw Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 144, ust. 3 p. 17 Konstytucji RP), Rady Ministrów (art. 146 ust. 4 p. 7 Konstytucji RP), Prezesa Rady Ministrów (m. in art. 148 ust. 7 Konstytucji RP), Krajowej Rady Sądownictwa (art. 179, 186, 187 ust. 4 Konstytucji RP), Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów ds. Równego Traktowania, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Spraw Wewnętrznych, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Zdrowia.

Działania z tego obszaru powinny zostać także włączone pilnie i kompleksowo do prac badawczych, edukacyjnych i profilaktycznych prowadzonych w ramach programów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, ochroną zdrowia, pomocą społeczną, wspieraniem i ochroną rodziny, przeciwdziałaniem spadkowi demograficznemu, ochroną i wzmacnianiem bezpieczeństwa państwa, odbudowywaniem zaufania do sądownictwa, ochroną niezależności i niezawisłości sądów oraz przeciwdziałaniem korupcji.

Punktem wyjścia do tych prac powinny być art. 1, art. 5, art. 7, art. 9, art. 18, art. 30, art. 32, art. 47, art. 48 ust. 1, art. 68 ust. 1 oraz ust. 3, art. 71 ust. 1 (nawet po rozpadzie związku rodziców rodzice wraz ze swoim dzieckiem/-mi pozostają rodziną), art. 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej, Ratyfikowana przez Rzeczypospolitą Polską Konwencja o Prawach Dziecka oraz ochrona bezpieczeństwa państwa, co wynika również ze wskazanych uprzednio artykułów Konstytucji RP.

Poniżej przedstawiam na poziomie ogólnym szersze rekomendacje dotyczące działań które powinny być podjęte w tym zakresie.

1. Obecne rozwiązania prawne umożliwiają spojrzenie na problem dziecka rozchodzących się rodziców tylko od strony konfliktu albo nawet na jego generowanie lub wzmacnianie, co moim zdaniem, wraz ze zbyt dużą dowolnością w zakresie orzecznictwa - sprzyja niejednokrotnie naruszaniu interesu i dobra dziecka, utrzymywaniu się systemów korupcjogennych i para-korupcjogennych w sądownictwie, emocjonalnemu i subiektywnemu podejściu sędziów do problemu, konformizmowi środowiskowemu, w tym obejmowaniu nieformalnej roli strony postępowania przez sędziego, co w efekcie sprzyja znacznemu spadkowi zaufania do sądownictwa, a następnie osłabieniu bezpieczeństwa

państwa.

Konflikt może, chociaż nie musi, towarzyszyć problemowi rozpadu związku rodziców. Jednak jego występowanie nie może usprawiedliwiać bierności wobec takiej formy przemocy emocjonalnej wobec dziecka, jaką jest alienacja rodzicielska. Podstawowym krokiem, który należy dokonać, jest zmiana spojrzenia na potrzeby i problemy dziecka rozchodzących się rodziców. W tym celu proponuję, w tym w oparciu o wystąpienia Haliny Kuraś, Joanny Kozieł, Sławomira Szepietowskiego, byłego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, a obecnie europoła Janusza Wojciechowskiego, kuratora Andrzeja Mikurdę, Marcina Jaraczewskiego, Leszka Kluz-Horodyskiego, Dariusza Szenkowskiego, Tomasza Kubiaka oraz o moje wystąpienie, poniższe rekomendacje. Oczywiście poszczególne rekomendacje nie muszą być zgodne z poglądami wszystkich wskazanych przeze mnie osób.

1. 1) Wpisanie do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego prawa dziecka do maksymalnie zrównoważonego kontaktu z obojgiem prawidłowo postępujących rodziców, także po formalnym lub nieformalnym ich rozstaniu;

1. 2) Spojrzenie na zagadnienie z punktu widzenia i interesu dziecka, w ujęciu dynamicznym (nie tylko tu i teraz), z punktu widzenia skutków dla jego przyszłości, które dla prawidłowego rozwoju potrzebuje nieskrępowanego dostępu do miłości i obecności w jego życiu obojga prawidłowo postępujących rodziców, w tym prawidłowego ich uczestniczenia w opiece i wychowaniu oraz skoncentrowanie się na ochronie dziecka przed instytucjonalną dyskryminacją i przemocą, w tym alienacją rodzicielską;

1. 3) Zastosowanie najlepszych rozwiązań dla dobra dziecka, odpowiednie przygotowanie osób z obszaru orzekania i opieki nad dzieckiem;

1. 4) Odejście od subiektywizacji (interes grupowy, personalny, grup społecznych, zawodowych, emocjonalne spojrzenie oparte na subiektywnych przesłankach etc.);

1. 5) Odejście, podczas dokonywania adekwatnych zmian w prawie, od instytucjonalnego dyskryminowania dziecka, w stosunku do dzieci wychowujących się w pełnych rodzinach - na skutek obecnej konstrukcji i funkcjonowania prawa rodzinnego, w praktyce przyczyniającego się do oddzielania (poza systemem wizyt) dziecka od jednego z rodziców, najczęściej od ojca, chociaż nie jest to regułą, co w efekcie statystycznie powoduje znacznie częstsze występowanie u dzieci problemów dotyczących zaburzeń zdrowia, psychiki, emocji, rozwoju i zachowania;

1. 6) Podjęcie wielotorowych działań, w tym zmiany prawa rodzinnego w kierunku stosowania obligatoryjnej opieki zrównoważonej (naprzemiennej, wspólnej), w tym "dochodzącej do dziecka" we wszystkich obszarach, w których jest to możliwe wraz z wprowadzeniem adekwatnego wsparcia prawno-motywacyjno-terapeutycznego, adekwatnych programów edukacyjnych dla przyszłych rodziców, sędziów, biegłych i kuratorów sądowych, psychologów, mediatorów oraz nauczycieli, a także korekty programów szkolnych;

1. 7) Wprowadzenie prawnych regulacji polegających na obligatoryjnym kierowaniu rodzica stosującego przemoc - jaką jest alienacja rodzicielska, na terapię specjalistyczną;

1. 8) uwzględnienie stosowania przemocy rodzica - jaką jest alienacja rodzicielska, jako przesłanki do **uznania za nieprawidłowe wykonywanie władzy rodzicielskiej i jako przesłanki do stwierdzenia jej ograniczenia, zawieszania lub pozbawienia, szczególnie gdy terapia nie przynosi rezultatów lub stosujący alienację rodzicielską rodzic nie chce podjąć takiej terapii bez uzasadnionej przyczyny;**

1. 9) Stworzenie katalogu sankcji wraz z kategorięcznym działaniem sądu przeciwko przemocy, a nie uznaniowym (w tym, z ewentualną możliwością stworzenia obowiązku wypełniania przez sędziów-referentów karty ewentualnego występowania problemu alienacji rodzicielskiej i jej skutków, zgłaszanych podczas postępowania sądowego lub przed nim oraz wynikających z treści opinii kuratorów lub osób przeprowadzających badania dla celów sądowych);

1. 10) Odejście w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym od zbytnej dowolności dla sędziów rodzinnych w zakresie wydawania przez nich postanowień i wyroków w zakresie opieki nad dzieckiem w kierunku obligatoryjności orzekania opieki zrównoważonej (naprzemiennej, wspólnej) jeśli nie ma przeciwko temu obiektywnych przeciwwskazań.

W sytuacji braku zgody jednego z rodziców na takie rozwiązanie, zobowiązanie sądu do ustalenia przyczyny takiej postawy. Wprowadzenie do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego obowiązkowego nakazania terapii rodzinnej lub indywidualnej, w sytuacji stwierdzonego braku zgody na takie rozwiązanie, spowodowanej występowaniem zaburzeń psychicznych lub emocjonalnych u jednego lub obojga rodziców.

Jednocześnie powinno zobowiązać się nie chcącego współpracować rodzica do zdobycia lub uzupełnienia edukacji z zakresu rozwojowych, społecznych i emocjonalnych potrzeb dziecka.

Należy również stworzyć ramy prawne i inne dla zorganizowania szkoleń (warsztatów), z tego zakresu;

W przypadku braku zgody na terapię lub nieuzasadnionej odmowy współpracy przez jednego z rodziców, jako sankcji, wprowadzenie do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego - ograniczenie praw rodzicielskich osobie tak postępującej i ustalenie jako głównego opiekuna drugiego rodzica oczywiście za jego zgodą, jeśli nie ma ku temu obiektywnych przeszkód. Przykładowo rodziców, którzy nie wyrażaliby z nieuzasadnionych powodów zgody na takie działanie powinno się ich obciążać kosztami, które mogłyby być ponoszone w formie finansowej lub jeszcze lepiej - pracy społecznej na rzecz społeczeństwa np. dzieci, w tym jednostkach opiekuńczych i poprawczych, czy osób chorych lub w podeszłym wieku.

1. 11) W związku z tym, że poziom kompetencji w rozumieniu wiedzy i umiejętności oraz odpowiedniej postawy, pozbawionej stereotypów i uprzedzeń u osób (które mogłyby pomagać psychologicznie) i wśród nauczycieli w tych sprawach jest niejednokrotnie niski, wprowadzenie odpowiednich regulacji prawnych, odnoszących się do obowiązków w tych

grupach zawodowych oraz do badań psychologicznych określających przydatność zawodową (sędziowie, kuratorzy i biegli sądowi, terapeuci, pracownicy pomocy społecznej etc.) oraz stworzenie systemu szkoleń dla tych osób;

1. 12) Wprowadzenie odpowiednich programów w szkołach i na kursach rodzicielskich przedmałżeńskich, a także (w razie potrzeby) szkoleń i doradztwa w okresach rodzicielstwa.

Programy te nie powinny ograniczać się tylko do prostego przekazywania wiedzy ale również zawierać warsztaty, których efekty docierałyby do głębszych pokładów umysłu ich adresatów (emocji, przekonań i wartości), co zwiększałoby ich efektywność.

W tym projekcie nie przewiduję poniesienia poważniejszych kosztów, dotyczących funkcjonowania szkół, gdyż w zamian można by było zrezygnować z części i tak już przeładowanych programów, absorbujących tylko logiczną część umysłu naszych dzieci.

Podczas warsztatów przeprowadzanych w szkołach można korzystać z zabaw, odgrywania ról, psychodram, a także organizować wizyty w domach dziecka i poprawczych oraz w ośrodkach socjoterapii, w połączeniu z pracami społecznymi uczniów, wykonywanych dla tych ośrodków, co będzie oczywiście się działo z obopólną korzyścią dla całości dzieci i młodzieży, zaangażowanych w ten proces etc.

1. 13) Stworzenie imperatywu prawnego umożliwiającego oddzielenie ewentualnego występowania konfliktu rozchodzących się rodziców (który może być pozorny) od przemocy wobec dziecka, jaką jest alienacja rodzicielska oraz prowokowania występowania takiego konfliktu - w celu uzyskania przewagi sądowej, na skutek przyznawania głównej opieki (niejednokrotnie tylko formalnej) jednemu z rodziców przy praktycznym jednoczesnym odsunięciu od dziecka drugiego rodzica (poza subiektywnie wyznaczonym systemem wizyt).

Niedostrzeżenie przemocy lub jej ukrywanie, pod pozorem konfliktu rodziców jest szkodliwe dla dziecka, demoralizujące i wpływające na spadek zaufania do prawa.

Zmodyfikowane prawo powinno traktować dziecko podmiotowo, jednocześnie chronić go od przeżywania problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych skutków, która może być świadoma lub nieświadoma. Alienację rodzicielską może stosować jeden lub oboje rodziców; oboje z nich może być także wraz z dzieckiem/dziećmi ofiarami tej formy przemocy ze strony innych osób;

1. 14) Wprowadzenie do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego pojęcia alienacji rodzicielskiej, definiowanej jako przemoc polegająca na świadomych lub nieświadomych zachowaniach wywołujących zaburzenia w relacji pomiędzy dzieckiem, a drugim rodzicem, z podaniem ich przykładów, jednak bez konkretyzacji zamykania katalogu objawów i zachowań, wraz z jednoznacznym jej zidentyfikowaniem i prawnym oddzieleniem jej od ewentualnego występowania konfliktu pomiędzy rodzicami;

1. 15) Wprowadzenie imperatywu natychmiastowej reakcji sądu, polegającej na zabezpieczeniu kontaktów w sposób kompletny co do zakresu i warunków na czas postępowania i niezwłocznie po zawiśnięciu sprawy (opieka naprzemienna, wspólna,

zrównoważona), o ile nie ma przeciwko temu obiektywnych przeciwwskazań);

1. 16) Doprowadzenie do stosowania w praktyce skutecznych i niezwłocznych kar za pomówienia o przemoc i molestowanie seksualne lub zobowiązanie do podjęcia terapii rodzica, który dokonuje takich pomówień z powodu zaburzeń psychicznych, w tym emocjonalnych. Niezwłocznie przeprowadzenie postępowania sądowego w celu ustalenia prawdziwości takich oskarżeń!;

1. 17) Wprowadzenie obligatoryjnej opieki zrównoważonej (naprzemiennej, wspólnej) lub zatwierdzenie porozumienia rodziców na czas postępowania, jeśli nie ma przeciwko temu obiektywnych przeciwwskazań;

1. 18) Nakazanie i praktyczne wprowadzenie maksymalnego okresu dopuszczalnego sporządzania opinii z psychologicznych, pedagogicznych i psychiatrycznych badań sądowych w sprawach opiekuńczych nad dzieckiem do 30 dni.

1. 19) Wprowadzenie imperatywu nagrywania rozpraw w sprawach rodzinnych, co najmniej w których rozstrzyga się w sprawach opieki nad dzieckiem, wraz z jednoczesnym sporządzaniem pisemnej wersji protokołu z rozpraw - na wszystkich szczeblach sądownictwa;

1. 20) Wprowadzenie systemu oceny, weryfikacji i badań psychiki oraz wyciąganie konsekwencji wobec osób orzekających, w przypadku naruszenia art. 3 Konwencji o Prawach Dziecka.

Artykuł Konstytucji dotyczący nieusuwalności sędziego nie może stać w sprzeczności z innymi artykułami Konstytucji stanowiących o dobru obywateli, w tym dzieci. W razie potrzeby należy dokonać adekwatnych zmian w Konstytucji, a przede wszystkim udroźnić i usprawnić system sądownictwa dyscyplinarnego sędziów, na którego nieprawidłowości w działaniu wskazuje zarówno raport Transparency International - Global Corruption Barometer 2007, jak i wypowiedź byłego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, obecnego europoła Janusza Wojciechowskiego;

1. 21) Rozważenie sensowności ewentualnego wprowadzenia do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego adwokata dziecka, który powinien być osobą o wysokim poziomie etyki oraz kompetencji zawodowych, w tym cechować się znajomością problematyki alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych konsekwencji oraz problemów dziecka wychowującego się bez ojca lub matki;

1. 22) Wprowadzenie obowiązkowego systemu szkoleń dla sędziów rodzinnych z zakresu problemu alienacji rodzicielskiej i problemów dzieci wychowujących się bez zrównoważonego dostępu do prawidłowo postępujących mamy i taty;

1. 23) Zwrócenie uwagi podczas szkoleń i w przygotowywanych materiałach dla sędziów - na sytuacje w których mediacje rodzinne nie mogą być prowadzone lub nie mogą się powieść - silna przewaga jednej ze stron (preferencja stanu zastanego lub matek w praktyce postępowania), zaburzenia psychiczno-emocjonalne jednego lub obojga rodziców, alienacja

rodzicielska, która jest przemocą wobec dziecka i drugiego rodzica. W sytuacji braku przeciwwskazań mediacje mogą być pomocne i skuteczne;

1. 24) Uwzględnienie, w jak największym stopniu, prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców w sytuacji odległego zamieszkiwania od siebie;

1. 25) W sytuacji gdy jest to możliwe, uwzględnienie możliwości wymiany zamieszkiwania rodziców na przemian - w mieszkaniu dziecka;

1. 26) Wprowadzenie możliwości kasacji przez Ministra Sprawiedliwości w sprawach rodzinnych oraz innych możliwości rekompensujących niejednokrotne niesprawdzanie się dwu-instancyjności postępowania w sprawach rodzinnych;

1. 27) Przyspieszenie postępowań rodzinnych w zakresie opieki nad dzieckiem (oczekiwanie na rozpoczęcie, trwanie procesu);

1. 28) Wprowadzenie monitoringu rodzin posiadających dziecko lub dzieci po rozpadzie ich związku przez 3 lata po zaistnieniu tego faktu;

1. 29) Weryfikacja i kontrola oraz jasne ustalenie odpowiedzialności za przeprowadzanie badań do celów sądowych oraz osób je prowadzących i odpowiedzialności za wystawianie opinii dla celów sądowych;

Zbyt duży pośpiech i zbyt mała lub zbyt duża ilość dopuszczonych do stosowania metod badawczych (co ma miejsce także w praktyce funkcjonowania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych) może skutkować popełnianiem błędów mających, w efekcie negatywne reperkusje dla rozwoju dziecka.

Omawiana sytuacja stanowi jednocześnie mechanizm korupcjogenny i para-korupcjogenny. Ponadto sędziowie orzekający w sprawach rodzinnych uważają, że opinie psychologiczne powinny być precyzyjne, logiczne i uzasadnione. W efekcie, w praktyce podejmowane przez nich decyzje są w dużym stopniu oparte na subiektywnych przesłankach. Krytykowany jest również zbyt długi okres oczekiwania na badania przeprowadzane przez RODK. Te same rozważania dotyczą innych biegłych psychologów sądowych.

Ponadto obecna konstrukcja i funkcjonowanie RODK-ów nie stwarza warunków do sprawowania prawidłowej kontroli nad nimi oraz nad osobami prowadzącymi badania w tych ośrodkach m. in. poprzez rozmycie odpowiedzialności, co powinno zostać zmienione poprzez jasne ustalenie sposobu efektywnej i rzetelnej kontroli oraz jasnych zasad odpowiedzialności;

1. 30) Wprowadzenie odpowiedzialności karnej dla osób wykonujących badania dla celów sądowych, co najmniej w zakresie relacji i opieki nad dzieckiem - za brak rzetelności tych opinii;

1. 31) Dokonanie przeglądu czytelności kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie regulacji opieki nad dzieckiem;

1. 32) Wprowadzenie opieki psychologa nad dzieckiem podczas procesu rozwodowego, separacyjnego i nieformalnego rozpadu związku rodziców;

1. 33) Wprowadzenie nakazu natychmiastowych sankcji prawnych w sytuacji nieuzasadnionych naruszeń praw dziecka do kontaktu z drugim rodzicem, w przypadku wykazania takiej sytuacji, jednak nie finansowych, gdyż w konsekwencji taka jej forma może odbić się na standardzie życia dziecka;

1. 34) Odejście od obecnego orzekania pozostawienia pełni praw rodzicielskich obojgu rodziców tylko w sytuacji dobrowolnego ich porozumienia się (art 58 i 107 krio), co na skutek ich subiektywnych doświadczeń, braku wiedzy dotyczącej potrzeb dziecka oraz problemów osobowościowych lub/i emocjonalnych, w tym chęci odwetu za faktyczne lub subiektywnie odczuwane krzywdy wynikające z dynamiki funkcjonowania związku małżeńskiego lub partnerskiego, w sytuacji praktycznej przewagi jednego z rodziców jest mało realne.

Ostatnie wymienione czynniki, oprócz występowania innych zaburzeń psychicznych oraz przemocy emocjonalnej wobec dziecka jaką jest alienacja rodzicielska powodują, zgodnie z wytycznymi Rady Europy, niską przydatność mediacji w zakresie ustalania opieki nad dzieckiem, co potwierdzają również dane Ministerstwa Sprawiedliwości.

Ograniczone prawa rodzicielskie to także brak kontroli drugiego rodzica nad postawą pierwszego (przemoc, zaniedbanie);

1. 35) Odejście od obligatoryjnego ustalania tylko jednego miejsca zamieszkania dla dziecka (art 26 i art. 28 kodeksu cywilnego), po rozpadzie związku jego rodziców, jako czynnika sprzyjającego występowaniu procesu alienacji rodzicielskiej oraz wskazywania dziecku miejsca zamieszkania jednego z rodziców jako lepszego;

2. Podjęcie prawnych i faktycznych działań zmierzających w kierunku poprawy relacji dziecka z drugim rodzicem i mających doprowadzić do takiej sytuacji, zamiast obecnie preferowanych postaw w prawie rodzinnym prowadzących w kierunku jego odcięcia od dziecka;

2. 1) Stworzenie ram prawnych i praktycznych dla funkcjonowania ośrodków odbudowywania więzi rodzinnej, w tym oparciu o istniejące już jednostki ale po uprzednim adekwatnym przeszkoleniu ich pracowników z zakresu problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych skutków oraz zbadaniu ich kompetencji osobowościowych i psychicznych w zakresie pracy w tych ośrodkach;

2. 2) Pomoc terapeutyczno-psychologiczna, a w razie potrzeby także psychiatryczna dla rozchodzących się rodziców.

3. Rekonstrukcja wizerunku i funkcjonowania sądownictwa, jako element poprawy bezpieczeństwa państwa oraz ochrony niezależności i niezawisłości sądów. Ochrona zdrowia sędziego.

3. 1) Przed powoływaniem sędziów rodzinnych - sprawdzanie kompetencji osobowościowych i psychicznych kandydatów (znajomość problematyki, szkolenia, aplikacje sędziowskie) - prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Krajowej Rady Sądownictwa oraz kompetencje Ministra Sprawiedliwości;

3. 2) Spowodowanie większej kontroli nad funkcjonowaniem struktur sądownictwa, w tym z korzystaniem ze środków dyscyplinarnych wraz z odwoływaniem nieprawidłowo funkcjonującego kierownictwa sądów.

W razie potrzeby dokonanie zmian ustawowych w obszarze regulowanym przez art. 187 ust. 4 Konstytucji RP.

Nieprawidłowości w postawach sędziów to czynnik szkodzący niezawisłości i niezależności sądów m. in. poprzez wzrost podatności sędziów na takie czynniki zewnętrzne jak szantaż, naciski, nieformalne układy, konformizm środowiskowy, zapadanie na zdrowiu, zwłaszcza w sytuacji niedostatecznej precyzyjności i niedoskonałości prawa oraz przeprowadzania znacznej części postępowań w sprawach rodzinnych z wyłączeniem ich jawności.

3. 3) wprowadzenie weryfikacji i superwizji sędziów oraz innych osób związanych z funkcjonowaniem sądownictwa w sprawach rodzinnych, w tym superwizorów, być może kadencyjność sprawowania przez sędziów funkcji wraz z ewentualnym dokonaniem zmian w Konstytucji RP, w razie zaistnienia takiej potrzeby;

3. 4) Utworzenie praktycznych mechanizmów kontrolnych funkcjonowania sądów rodzinnych i odpowiedzialności sędziów;

3. 5) Rewizja obecnego ograniczenia postępowań sądowych w sprawach rodzinnych do dwuinstancyjności. Wprowadzenie możliwości postępowania kasacyjnego przez Ministra Sprawiedliwości w sprawach rodzinnych.

3. 6) Stworzenie ram prawnych i faktycznych do przeprowadzania badań sędziów orzekających w zakresie:

a) Jak praca w stresujących warunkach, w obszarze niejasności prawa, wpływa na psychikę i inne elementy stanu zdrowia sędziów, a w rezultacie na jakość postępowań oraz wydawanych wyroków i postanowień?

b) Jakie czynniki wpływają na wydawanie przez sędziów postanowień w sprawach rodzinnych, w tym zbadanie czy i w jakim zakresie mają na to wpływ czynniki korupcjogenne i para-korupcjogenne, doświadczenia, przekonania oraz problemy psychiczno-emocjonalne, spowodowane m. in. stresującą pracą w niesprecyzowanych warunkach dotyczących orzekania w sytuacji opieki nad dzieckiem po rozstaniu jego rodziców, w tym kontekście znaczącego spadku zaufania do sądownictwa w Polsce w ostatnich latach - jako elementowi zagrażającemu bezpieczeństwu państwa na skutek erozji trzeciej władzy?

c) Czy i w jakim zakresie wyłączenie jawności w sprawach rodzinnych sprzyja nieprawidłowościom podczas postępowania sądowego i orzekania w sprawach rodzinnych?

d) Jaki jest stopień realności prawidłowego funkcjonowania urzędu Ministra Sprawiedliwości, co najmniej w obszarze prawa rodzinnego?

W razie potrzeby podjęcie działań naprawczych w tych obszarach.

3. 5) Przeprowadzanie działań mających na celu podniesienie satysfakcji z wykonywania pracy przez sędziów rodzinnych oraz zapobieganie przez obecne w tym zawodzie kobiety poczucia dyskryminacji, co w efekcie powinno znaleźć również pozytywne efekty dla pozostałych uczestników postępowania.

3. 6) Udrożnienie systemu kontroli postępowań, rzetelności otrzymywanych informacji i spraw dotyczących przewlekłości przez Ministra Sprawiedliwości;

3. 7) Odejście od rozmycia odpowiedzialności personalnej za badania prowadzone w rodzinnych ośrodkach diagnostyczno - konsultacyjnych (dotychczas badania są prowadzone przez min. 2 osoby i nie wiadomo kto co napisał w opinii podpisanej przez min. 3 osoby), odejście od niejasności stosowanych metod badawczych i subiektywizmu wyciąganych z nich wniosków oraz niejasności podporządkowania samych struktur RODK-ów i ich pracowników;

3. 8) Opracowanie i stosowanie metod badania występowania problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów, w badaniach dla celów sądowych.

4. Dalsze badania nad problematyką alienacji rodzicielskiej i jej negatywnymi efektami

Wsparcie oraz stworzenie warunków pod dalsze prowadzenie badań dotyczących występowania problemu alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych skutków oraz jej zakresu, w obszarach zarysowanych przez mnie oraz Halinę Kuraś, Joannę Kozieł i Sławomira Szepietowskiego w referatach:

- Alienacja rodzicielska i jej negatywne skutki oraz problemy dziecka wychowywanego przez jednego rodzica,

- "Alienacja rodzicielska, a plany wychowawcze rodziców - aspekty prawne i terapeutyczne",

- "Alienacja rodzicielska i nieświadomość przemocy w zachowaniach rodziców, a opieka naprzemienna nad dzieckiem" oraz

- "Rekomendowane kierunki zmian w prawie rodzinnym w zakresie dotyczącym rozpadu związku rodziców, a dobro dziecka,

wyłoszonych 27 maja 2014 roku podczas posiedzenia seminaryjnego Komisji Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP oraz Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP zorganizowanego we współpracy z Komitetem Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica pt. "Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców".

11. Międzynarodowy Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej

Wraz z laicyzacją Europy zmieniają się społeczne preferencje dotyczące trwałości i znaczenia małżeństwa, a także rodziny. W coraz mniejszym stopniu na podejmowane w tych sprawach decyzje ma wpływ liczenie się z dobrem i interesem dzieci. Z drugiej strony wzrasta znaczenie impulsywnie poszukiwanej oraz egoistycznie rozumianej przyjemności. W efekcie, w krajach o korzeniach chrześcijańskich rozpada się znacznie więcej małżeństw niż w innych kulturach. Społeczeństwo europejskie (w tym polskie) staje się wyraźnie starsze i słabsze od azjatyckich sąsiadów. Jednocześnie cechuje się niższą stopą przyrostu naturalnego, co w efekcie zmierza niemal nieuchronnie do zachwiania stabilizacji geopolitycznej w niedalekiej przyszłości.

Drugą istotną przyczyną prowadzącą do tego samego efektu są negatywne reperkusje funkcjonowania prawa rodzinnego, w obecnej postaci. Wiele dzieci, na skutek rozstrzygnięć opiekuńczych towarzyszących rozstaniu rodziców, często jest narażone na związane z tą sytuacją problemy zdrowotne, emocjonalne, rozwojowe, osobowościowe, a nawet na zaburzenia psychiczne, przekładające się później, w ich dorosłym życiu, m. in. na trudności w budowaniu związków intymnych, zaburzenia seksualne, nałogi i fobie. Ponadto oddzieleni rodzice bywają również doprowadzani do bankructwa i bezdomności oraz przechodzą do szarej strefy gospodarczej. Ten mechanizm również wpływa na osłabienie przyrostu naturalnego i bezpieczeństwa naszego państwa.

Od 2007 roku - 25 kwietnia jest organizowany nieformalny, międzynarodowy *Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej* (Parental Alienation Awareness Day), podczas którego nagłaśniany jest problem i negatywne efekty alienacji rodzicielskiej.

Tego dnia odbywają się m. in. warsztaty, sympozja, demonstracje, zbierane są podpisy pod petycjami, kierowanymi do władz krajowych oraz instytucji międzynarodowych, prowadzone rozmowy uświadamiające w placówkach, które mogą stykać się z problemem alienacji rodzicielskiej, rozwieszane plakaty, rozdawane ulotki - pod sądami, w szkołach, galeriach handlowych i innych miejscach, a od 2010 prowadzona kampania mydlanych Bańek Miłości. Wspólnie wypuszczane mydlane Bańki Miłości są symbolem miłości, która nas wznosi tak jak wznoszą się bańki mydlane i która nie może być przerywana tak jak to się dzieje na skutek alienacji rodzicielskiej.

25 kwietnia 1945 roku rozpoczęła się pierwsza sesja Organizacji Narodów Zjednoczonych, w której wzięło udział 50 państw - założycieli, a 25 kwietnia 1792 roku po raz pierwszy zaśpiewano Marsyliankę.

Akcja została zapoczątkowana przez Parental Alienation Awareness Organization, kierowaną przez Radę Dyrektorów, wśród której znaleźli się prawnicy oraz wyalienowane matki i ojcowie. Jednakże pierwsza przewodnicząca tej organizacji i inicjatorka Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej - Sarvy Emo była rozwódką, sprawującą naprzemienną opiekę ze swoim byłym mężem nad dziećmi.

Już w pierwszych latach, do obchodów *Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej* przyłączyły się organizacje z USA, Argentyny Belgii, Bermudów, Brazylii, Francji, Hiszpanii, Holandii,

Kanady, Meksyku, Niemiec, Nowej Zelandii, Polski, Wielkiej Brytanii i Włoch.

W Polsce, w latach 2008 – 2010, akcja odbywała się tylko w Krakowie. W 2011 dołączyły Katowice. W 2012 roku do Krakowa i Katowic przyłączyły się Częstochowa i Rawa Mazowiecka. W 2013 roku wydarzenia z okazji Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej zostały zorganizowane w 9 miastach w naszym kraju: Krakowie, Katowicach, Częstochowie, Będzinie, Białymstoku, Łodzi, Rybniku, Warszawie i Zgierzu. W 2014 roku akcja odbyła się już w 24 miastach - Krakowie, Gdańsku, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie, Wrocławu, Zielonej Górze, Będzinie, Bielsku-Białej, Brzozowie, Częstochowie, Gdyni, Kędzierzynie - Koźlu, Legnicy, Lubinie, Mosinie, Piasecznie, Rumi, Rawie Mazowieckiej, Rybniku, Skierniewicach, Wolsztynie i Zgierzu.

Od 2009 roku akcja społeczna - *Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej*, w Polsce, jest objęta honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka, którego intencją tej postawy *jest wspieranie dziecka, w bolesnej sytuacji, gdy rodzina przeżywa kryzys, a zwłaszcza w sytuacji rozwodu rodziców oraz chęć wsparcia działań uświadamiających obojgu rodzicom oraz tym wszystkim, od których zależy przyszły los dziecka los dziecka, negatywne skutki oddzielenia go od jednego z rodziców.*

Zachęcam wszystkich do zorganizowania podobnych lub innych wydarzeń w *Dniu Świadomości Alienacji Rodzicielskiej* - w kolejnych latach - w Waszych miejscowościach. I wcale nie muszą to być duże akcje.

Jeśli ktoś nie może uczestniczyć w akcji - warto wywiesić w oknie lub na froncie domu plakat czy transparent.

A gdyby ktoś był zainteresowany zorganizowaniem Baniek Miłości lub innych wydarzeń z okazji Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej i potrzebował konsultacji w tej sprawie - chętnie pomogę.

Poniżej przedstawiam ogólną informację jak można zorganizować Bańki Miłości w Waszej miejscowości. Wystarczą dwie lub trzy osoby, a gdy u siebie zorganizuje się takie wydarzenie w pojedynkę też będzie dobrze.

1. Akcja - *Bańki Miłości*, odbywająca się z okazji kolejnego Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej, jest bardzo łatwa do zorganizowania i bez problemu można zachęcić ludzi do wzięcia w niej udziału, pod warunkiem podejścia do tego zagadnienia w sposób profesjonalny;

2. Organizowanie jej wspólnie, w różnych krajach spowoduje wzrost zainteresowania mediów i ewentualnych uczestników wydarzenia;

3. Należy ustalić miejsce wydarzenia, najlepiej jeden z najbardziej znanych placów w Waszej miejscowości, gdzie można spotkać dużo ludzi;

4. Należy zgłosić organizację zgromadzenia publicznego prezydentowi miasta /gminy

(ewentualnie burmistrzowi, wójtowi), na podstawie ustawy "Prawo o zgromadzeniach publicznych", zgodnie z określonym przez nią terminem (choć lepiej wcześniej, aby nie okazał się jakiś problem z miejscem, czy niedociągnięciami formalnymi), podając dokładnie datę, czas (najlepiej na kilka godzin bo, pomimo że sama oficjalna część akcji trwa 10 minut, to trzeba wykonać przygotowania, a ludzie, zwłaszcza dzieci, będą prawdopodobnie chcieli zostać dłużej), miejsce, cel, imię nazwisko, adres i datę urodzenia organizatora, język w jakim będą porozumiewać się uczestnicy zgromadzenia, a także dodatkowe informacje, wskazujące, że podczas tego zgromadzenia będą puszczone bańki mydlane w ramach *Kampanii Bańki Miłości*, aby pokazać że miłość nas wznosi tak jak wznoszą się bańki mydlane i nie może być przerywana, tak jak się to dzieje podczas alienacji rodzicielskiej, opcjonalnie artystyczne środki przekazu np. utwory o miłości czy psychodramy o znaczeniu obojga rodziców w życiu dziecka oraz planowaną ilość uczestników zgromadzenia. Alternatywnie można zorganizować akcję na terenie prywatnym, oczywiście za zgodą jego właściciela lub na mniejszą skalę, w rodzinnym gronie;

Jeśli wydarzenie ma odbyć się w formie imprezy masowej, a nie zgromadzenia publicznego należy dostosować się do wymogów prawa z tego zakresu;

5. Do propagowania akcji można wykorzystać portale społecznościowe (np. Facebook, Goldenline, Nasza Klasa etc), portal organizacji pozarządowych, plakaty, ulotki, zapraszać przedszkola, szkoły, parafie, wspólnoty wyznaniowe, lokalne media, prywatne rozmowy i e-maile do znajomych na całym świecie, zwłaszcza posiadających dzieci w odpowiednim wieku. Nawet gdy ci ostatni nie wezmą udziału w Waszej edycji akcji to istnieje szansa, że zainteresują się problemem lub nawet zorganizują analogiczną akcję u siebie. To zwiększy efektywność waszych działań;

6. Podczas wcześniejszego propagowania akcji najlepiej podkreślać możliwość doskonałej wspólnej zabawy, nie tylko dla dzieci (choć zwłaszcza w tym Dniu może to być dla nich nie lada atrakcja) wraz nagłaśnianiem ważnego problemu społecznego, jednocześnie odnosząc się, w indywidualnych przypadkach, do tego co może być dodatkowo ważne w naszej akcji dla konkretnych grup społecznych;

7. Przygotować samodzielnie płyn i akcesoria do puszczenia małych i dużych bańek mydlanych lub znaleźć sponsora;

8. Przygotować ulotki i materiały na temat alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych efektów do rozdawania uczestnikom i obserwatorom wydarzenia oraz mediom. Ich najprostszą wersję można pobrać ze stron Komitetu Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica;

9. Pomyśleć o uatrakcyjnieniu akcji np. poprzez wspomniane artystyczne środki przekazu;

10. W miarę możliwości zaprosić do wzięcia udziału w niej pozytywne i popularne, powszechnie znane osoby, członków rodziny oraz rodziców z dziećmi;

11. Nie kończyć nieformalnej części akcji po 10 minutach, gdyż szczególnie dzieci (a pewnie i dorośli) będą chciały puszczać Bańki Miłości znacznie dłużej. Wówczas będzie można także rozdać większą ilość materiałów osobom postronnym;

12. Zachęcać do czynnego włączania się do kampanii Baniek Miłości obserwatorów wydarzenia;

13. Przygotować szmaty do wytarcia placu z pozostałych po akcji mydlin.

I kilka uwag praktycznych:

Po pierwsze - podczas prowadzenia Kampanii Baniek Miłości chcemy pokazać, że Miłość wznosi nas na wyższy poziom i nie może być przerywana, jak to się dzieje podczas alienacji rodzicielskiej. Wskazanie na alienację rodzicielską jest tutaj bardzo ważne, zarówno z merytorycznego, jak i marketingowego punktu widzenia.

Po drugie - wskazywanie na konflikt rodzicielski, a nie na przemoc emocjonalną prowadzącą do wykluczenia życia dziecka jest nie tylko nieadekwatne do istoty problemu alienacji rodzicielskiej ale także zawiera elementy autodestrukcyjne dla działań związanych z nagłaśnianiem problemu i rozwojem kampanii z tego zakresu.

W interesie środowisk zmierzających do utrzymania status quo zależy na bagatelizowaniu i rozmywaniu problemu, wskazywaniu na konflikt lub na nieokreślone manipulacje.

Po trzecie - z powodu uproszczeń i nieściśłości w koncepcji PAS oraz wysoce profesjonalnie prowadzonego czarnego PR-owi przeciwko niej - podczas prowadzenia akcji należy unikać odnoszenia się do tej koncepcji. Szerzej różnice pomiędzy negatywnymi skutkami alienacji rodzicielskiej, a zespołem alienacji rodzicielskiej przedstawiam w rozdziale - *Alienacja rodzicielska i jej negatywne konsekwencje*.

Po czwarte - należy unikać powoływania się na prawa ojca lub matki, a wskazywać na potrzebę stałego dostępu dziecka do miłości i obecności obojga prawidłowo postępujących rodziców nawet po ich rozwodzie, separacji lub rozpadzie nieformalnego związku. Prawa ojca lub matki nie zawsze są zgodne z dobrem dziecka, a koncentrowanie na nich jest źle widziane i utrudnia rozwój akcji.

Po piąte – należy uważać na fałszywych przyjaciół, którzy pod pozorem chęci pomocy chcą realizować swoje subiektywne interesy, podporządkować sobie lub nawet zniszczyć akcję, a także na osoby które swoją postawą lub poglądami mogą kompromitować działania.

Osoby zainteresowane udziałem w corocznych wydarzeniach z okazji Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej lub ich zorganizowaniem mogą wziąć udział także w otwartej dyskusji na ten temat w wątku Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej na forum dla specjalistów z różnych branż z udziałem osób dotkniętych problemem - *Alienacja rodzicielska*, na portalu Goldenline, która jest dostępna pod linkiem:

<http://www.goldenline.pl/grupy/Zainteresowania/alienacja-rodzicielska/dzien-swiadomosci-alienacji-rodzicielskiej,925816/>

oraz na forum Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej – Polska na Facebooku, która jest dostępna pod linkiem:

<https://www.facebook.com/groups/dzienswiadomoscialienacjiorodzicielskiej>

12. Wyalienowani rodzice czytają dzieciom

Wyalienowani rodzice czytają dzieciom to akcja społeczna zainaugurowana podczas Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej 25 kwietnia 2009 roku w Krakowie.

Jej celami są: promowanie idei czytania dzieciom i czytelnictwa wśród dzieci, nagłaśnianie problemów dzieci wychowujących się z jednym rodzicem oraz problemów rodziców oddzielonych od swoich dzieci.

Akcja społeczna - *Wyalienowani rodzice czytają dzieciom* składa się z dwóch części:

1. Czytania książeczek, konkursów i zabaw dla dzieci

2. Seminarium przeznaczonego wyłącznie dla dorosłych - Problemy dzieci wychowujących się tylko z jednym rodzicem oraz przemoc emocjonalna wobec dzieci w rodzinach rozbitych. Ta część jest kierowana do profesjonalistów oraz do osób które zetknęły się z omawianymi problemami.

Dzieciom czytają poddawani alienacji rodzicielskiej i wyalienowani rodzice.

Szczególnie ważną częścią akcji jest możliwość konsultacji i wymiany poglądów zarówno pomiędzy specjalistami z różnych dziedzin, jak i pomiędzy profesjonalistami, a osobami, które zetknęły się bezpośrednio z tymi problemami.

Czytanie dzieciom zwiększa ich wrażliwość, pamięć, koncentrację, wyobraźnię, wiedzę, zdolność uczenia się, empatię, podnosi samoocenę i wspiera ich rozwój emocjonalny.

W 2009 roku akcja została objęta honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka oraz patronatem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji. Europejski Rok Kreatywności i Innowacji został ustanowiony przez Parlament Europejski, na wniosek Komisji Europejskiej.

W 2010 roku projekt *Wyalienowani rodzice czytają dzieciom* otrzymał tytuł "*Lidera Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji 2009 w Polsce*", w kategorii inicjatywy społeczne.

Dotychczas edycje akcji odbywały się w Krakowie, Kielcach, Limanowej, Łodzi, Miechowie i Warszawie. Zostały one zorganizowane w Sejmie i Senacie Rzeczypospolitej Polskiej, bibliotekach (w tym w Bibliotece Sejmowej), domu dziecka, miejskim ośrodku wspierania inicjatyw społecznych, muzeum, przedszkolu, szkole podstawowej i w szpitalu dziecięcym.

Podczas organizacji akcji współpracowaliśmy z Komisją Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP, Komisją Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP, Fundacją Akcja w Warszawie, producentem płynów do baniek i akcesoriów - firmą Tuban w Krakowie, Klubem Spółdzielni Mieszkaniowej im. Bolesława Chrobrego "Kubuś" w Łodzi, Korczakowską Republiką Dziecięcą Dyliniarnia w Krakowie, Krakowskim Towarzystwem Opieki nad Zwierzętami, Magazynem Psychologicznym "Charaktery", Miejską Bibliotekę Publiczną Łódź - Widzew im. L.

Rudnickiego w Łodzi, Miejską Biblioteką Publiczną w Limanowej, Miejskim Ośrodkiem Wspierania Inicjatyw Społecznych w Krakowie, Muzeum Zabawy i Zabawek w Kielcach, Nowohucką Biblioteką Publiczną w Krakowie, Przedszkolem Miejskim nr 164 w Łodzi, Radą Rodziców przy Szkole Podstawowej nr 75 w Warszawie, Społecznym Towarzystwem Wspierania Dzieci i Rodzin (w rejestracji) w Łodzi, Szkołą Podstawową nr 117 w Krakowie, Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalem Dziecięcym im. św. Ludwika w Krakowie oraz z Zespołem Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych im. J. Korczaka w Miechowie.

Nagrody dla dzieci w poprzednich edycjach naszej akcji ufundowali Biuro Plus, Gralnia.org, Gruner + Jahr Polska, sp. z o. o., Małopolskie Centrum Informacji Europejskiej w Krakowie, pan dr Marcin Jaraczewski, Muzeum Zabawy i Zabawek w Kielcach, pan Przemysław Trendota, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w Krakowie, pani Maria Włodno, Wydawnictwo Debit, Wydawnictwo Literatura, Wydawnictwo Skrzałat oraz Wydawnictwo Znak.

WYALIENOWANI RODZICE CZYTAJĄ DZIECIOM W POLSKIM PARLAMENCIE

- ALIENACJA RODZICIELSKA - JAKO PRZEMOC WOBEC DZIECKA W SYTUACJI ROZPADU ZWIĄZKU JEGO RODZICÓW

27 maja 2014 roku zorganizowaliśmy parlamentarną edycję naszej akcji. Gośćmi honorowymi podczas porannej części zorganizowanej w Bibliotece Sejmowej byli Tadeusz Ross (aktor, satyryk i autor wspaniałych bajek dla dzieci) oraz Przewodniczący Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP - poseł Sławomir Piechota (który bardzo pomógł w zorganizowaniu tej edycji naszej akcji).

Podczas porannej części akcji rozmawialiśmy z dziećmi z warszawskich szkół podstawowych o emocjach, do czego punktem wyjścia było czytanie wybranych fragmentów "Przygód Tomka Sawyera" oraz zbioru wierszy dla dzieci autorstwa Tadeusza Rossa z tomiku "Emocje". Przeczytaliśmy także fragment Konstytucji RP. Na zakończenie wydarzenia każde obecne dziecko otrzymało w prezencie egzemplarz "Przygód Tomka Sawyera" oraz "Emocji", osobiście podpisany przez Tadeusza Rossa.

Książeczki ufundowało "Wydawnictwo Skrzałat".

Część ta została poprzedzona zwiedzaniem Sejmu przez dzieci.

Po południu zostało zorganizowane przez Komisję Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP oraz Komisję Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP przy współpracy z Komitetem Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica posiedzenie seminaryjne **"Alienacja rodzicielska jako przemoc wobec dziecka w sytuacji rozpadu związku jego rodziców"**.

Wśród poruszanych podczas niego przez panelistów zagadnień znalazły się:

- *"Alienacja rodzicielska a plany wychowawcze rodziców - aspekty prawne i terapeutyczne"* (przedstawione przez Halinę Kuraś - terapeutę, kierownika powiatowego Ośrodka

Wspierania Dziecka i Rodziny w Będzinie);

- *"Alienacja rodzicielska i nieświadomość przemocy w zachowaniach rodziców a opieka naprzemienna nad dzieckiem"* (przedstawione przez Joannę Kozieł, psychologa, terapeutę rodzinnego, mediatora);

- *"Świadectwo ojca - alienacja rodzicielska w dzieciństwie a następstwa w życiu dorosłym"* (przedstawione przez dr inż. Marcina Jaraczewskiego);

- *"Rekomendowane kierunki zmian w prawie rodzinnym dotyczące rozpadu związku rodziców a dobro dziecka"*, (przedstawione przez mec. Sławomira Szepietowskiego).

Seminarium rozpoczęło wystąpienie senatora Mieczysława Augustyna - Przewodniczącego Komisji Rodziny i Polityki Społecznej Senatu RP - posła Sławomira Piechoty, Przewodniczącego Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP oraz wiceminister Elżbiety Seredyn - Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, Krajowego Koordynatora Realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, po czym przedstawiłem referat - *Alienacja rodzicielska i jej negatywne skutki oraz problemy dziecka wychowywanego przez jednego rodzica*.

Drugą część seminarium wypełniła dyskusja. Wziął w niej udział m. in. były Prezes Najwyższej Izby Kontroli, obecnie eurodeputowany - Janusz Wojciechowski, który wyrażając uznanie dla seminarium zarekomendował przekazanie jej zapisu sejmowej Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w Kodyfikacjach, która prowadziła prace nad zmianami w prawie rodzinnym.

Obaj przewodniczący komisji parlamentarnych zapowiedzieli, że rekomendacje ustawowe i postulaty przedstawione na posiedzeniu będą wykorzystywane podczas dalszych prac nad zmianami w prawie rodzinnym.

Wśród obecnych na seminarium gości byli także m. in. Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości, Prezes Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych, przedstawiciele Najwyższej Izby Kontroli, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Prokuratury Generalnej, Rzecznika Praw Dziecka, Komendy Głównej Policji, Stowarzyszenia Psychologów Sądowych w Polsce i Stowarzyszenia Mediatorów Sądowych.

MYŚL JANUSZA KORCZAKA, A ALIENACJA RODZIELSKA - WYALIENOWANI RODZICE CZYTAJĄ DZIECIOM W KRAKOWIE - PROKOCIMIU I W ŁODZI

"A jest ho , ho - jest samotność dziecka. Jest. Chce ono mieć dla siebie i tylko dla siebie mamę, tatę, dla siebie świat i gwiazdkę z nieba."

(Janusz Korczak - "Samotność dziecka", "Antena" nr 14 z 1938 roku)

9 lutego 2012 roku, zorganizowaliśmy kolejną edycję akcji społecznej - *Wyalienowani rodzice czytają dzieciom*. Współorganizatorami tej edycji naszej akcji były Korczakowska Republika Dziecięca Dyliniarnia oraz Szkoła Podstawowa nr 117 w Krakowie.

Odbyła się ona w Szkole Podstawowej nr 117 w Krakowie. Część poranna (dla dzieci) o 10.00,

część popołudniowa (dla dorosłych) o 17.00. Tym razem akcja odbyła się pod hasłem - *Myśl Janusza Korczaka, a alienacja rodzicielska*.

Podczas porannej części była czytana książeczka autorstwa Barbary Gawryluk - "Dżok - legenda o psiej wierności".

Ponadto dzieci wysłuchały pogadanki o empatii dla zwierząt którą poprowadziła przedstawicielka Krakowskiego Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami i zapoznały się jak należy prawidłowo opiekować się domowym zwierzęciem, a także spotkały się z aktorką, która 15 lat przepracowała z dziećmi - panią Fredą Leniewicz. Zaprezentowała ona dzieciom lalki teatralne i przeczytała fragment "Króla Maciusia Pierwszego", książki autorstwa Korczaka oraz przedstawiła wiersz pochowanej tego dnia w Krakowie polskiej laureatki Nagrody Nobla - Wisławy Szymborskiej - "Wieczór autorski". Przygotowany przez panią Fredę Leniewicz program wywarł duże wrażenie na młodych uczestnikach akcji.

Podczas porannej części akcji zostały również wręczone nagrody dla laureatów konkursu "Tata, mama, moje zwierzątko i ja", wyłonionych przez dziecięce jury złożone z uczniów, a starsze dzieci odgrywały scenki dla dzieci młodszych ilustrujące czytane fragmenty "Dżoka". Dodatkową atrakcją tej części wydarzenia były mini konkursy z nagrodami dla dzieci, luźno związane z czytaną historią o Dżoku oraz konkurs dla dzieci młodszych polegający na odgadywaniu ucharakteryzowanych na postaci bajkowe dzieci starszych - z jakiej pochodzą bajki. Udział dzieci starszych w procesie opieki i wychowania dzieci młodszych to jedna z idei Janusza Korczaka.

Część poranną dodatkowo wzbogaciliśmy o rozmowę z dziećmi o "Prośbie dziecka", o Januszu Korczaku, o interaktywną zabawę edukacyjną w sejm dziecięcy, inspirowaną książką - "Król Maciuś Pierwszy" i o opowieść o tym jak Dyliniarze jako dzieci utworzyli Korczakowską Republikę Dziecięcą i co z tego wynikło. Tą część poprowadzili poddawani alienacji rodzicielskiej rodzice oraz przedstawiciele Korczakowskiej Republiki Dziecięcej "Dyliniarnia.

Podczas zabawy edukacyjnej obecne dzieci z klas czwartych, piątych i szóstych m. in. utworzyły partie polityczne, którym nadały nazwy - Wolne Państwo Dzieci, Pomoc Dzieciom i Pszczółki, wylosowały królową oraz debatowały i głosowały nad zakresem przysługujących jej uprawnień. Powołały także doradcę i błazna królewskiego.

Po południu odbyło się skierowane wyłącznie do dorosłych `seminarium dla rodziców, specjalistów i innych zainteresowanych tą tematyką "Problemy dzieci wychowujących się tylko z jednym rodzicem i przemoc emocjonalna wobec dzieci w rodzinach rozbitych" wraz z dyskusją. Jednym z obszarów poruszanych podczas popołudniowego seminarium był temat - *Myśl korczakowska, a alienacja rodzicielska*.

W swoich publikacjach Janusz Korczak zwracał uwagę na ważne znaczenie dla dziecka obojga rodziców, jego potrzebę szacunku i bycia obdarzonym nieegoistyczną miłością oraz na odpowiedzialność rodziny, pedagogów i społeczeństwa za przyszłość dziecka.

Podczas tego seminarium, oprócz części teoretycznej, jego uczestnicy mieli okazję m. in.

wysłuchać relacji osoby, która najpierw doświadczyła problemu alienacji rodzicielskiej jako dziecko, a później jako ojciec oraz uczestniczyć w dyskusji na temat etyki pracy kuratora sądowego, w kontekście problemu alienacji rodzicielskiej.

Przed seminarium jego uczestnicy mogli zapoznać się również z krótkim filmem na temat historii i dnia dzisiejszego Korczakowskiej Republiki Dziecięcej Dyliniarnia.

Do organizatorów akcji Minister Pracy i Polityki Społecznej przesłał pismo, w którym przychylnie odniósł się poruszanej podczas seminarium tematyki, pogratulował podjętej inicjatywy oraz życzył wytrwałości i sukcesów w realizacji podejmowanych przedsięwzięć.

Nagrody i gadzety dla dzieci podczas tej edycji akcji ufundowali Biuro Plus, Małopolskie Centrum Informacji Europejskiej w Krakowie, pan Przemysław Trendota i Wydawnictwo Literatura.

Patronat honorowy: Rzecznik Praw Dziecka, Prezydent Miasta Krakowa

Opieka i patronat medialny: TVP Kraków, Miasto dzieci.pl

14 grudnia 2012 roku zorganizowaliśmy kolejną edycję akcji, która tym razem odbyła się w Łodzi.

Rano dzieci z Przedszkola Miejskiego nr 164 w Łodzi słuchały historii o żółwiu Franklinie. Czytanie zostało urozmaicone o liczne mini-konkursy z nagrodami, rozmową z krową Heleną, (która jest pacynką) oraz opowiadaniem i pokazem o tym jak należy zachowywać się podczas jazdy konnej. Dzieci dowiedziały się co to jest step, kłus, galop i cwał, posłuchały opowiadania o koniach oraz jak i po co należy je pielęgnować.

Miały także możliwość przymierzenia kasku budowlanego oraz posiedzieć na prawdziwym siodle do jazdy konnej, co stanowiło dla nich nie lada atrakcję.

Jednym z tematów była także pogadanka o prawach dziecka, popularyzowanych przez Janusza Korczaka.

Po południu zostało zorganizowane seminarium dla dorosłych, podczas którego rozmawialiśmy w towarzystwie ojców dotkniętych problemem z przedstawicielami Komendanta Wojewódzkiego i Miejskiego Policji oraz Biura Kuratora przy Sądzie Okręgowym w Łodzi o alienacji rodzicielskiej i jej negatywnych skutkach oraz o problemach dzieci wychowujących się z dostępem tylko do jednego rodzica, w tym kontekście idei Janusza Korczaka.

Ta edycja akcji została zorganizowana przez Komitet Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica, Społeczne Towarzystwo Wspierania Dzieci i Rodzin (w rejestracji) w Łodzi, Miejską Bibliotekę Publiczną Łódź - Widzew im. L. Rudnickiego, filia nr 6 w Łodzi, Przedszkole Miejskie nr 164 w Łodzi oraz Klub Spółdzielni Mieszkaniowej im. Bolesława Chrobrego "Kubuś" w Łodzi.

Nagrody i gadżety dla dzieci ufundowały Wydawnictwo Debit sp. J. z Bielska Białej oraz Gralnia.org w Łodzi.

Patronat honorowy: Rzecznik Praw Dziecka.

A oto kolejne cytaty z Janusza Korczaka które powinno się rozważyć m. in. z punktu widzenia alienacji rodzicielskiej:

„Dawny despotyzm przeżył się w wychowaniu, dawny strach dzieci przed rodzicami znikł z biegiem czasu – co na jego miejscu postawić?

„Miłość, szacunek i zaufanie” – odpowiedział rozsądek.

„Nic” – odpowiedziała nieświadomość, lekkomyślność i zaniedbanie.”

(„Dzieci i wychowanie”, „Wędrowiec” nr 1 z 1900 roku)

„Moralnie i prawnie odpowiedzialni, wiedząc i przewidując, jesteśmy jedynymi sędziami czynów, ruchów, myśli i zamierzeń dziecka.”

(„Prawo dziecka do szacunku”)

„Czy ziemia wdzięczna słońcu, że świeci? Czy drzewo wdzięczne ziarnu, że z niego wyrosło? Czy słowik matce śpiewa, że go piersią grzała? Czy oddajesz dziecku, co od rodziców wzięłaś, czy tylko pożyczasz, by odebrać, zapisując skrętnie i obliczając procenty? Czy miłość jest zasługą za którą żądasz zapłaty?”

(„Dziecko w rodzinie”)

„Nie rób z siebie nieskazitelnego ideału. Prawda na twój temat byłaby w przyszłości nie do zniesienia.”

„Nie bój się miłości. Nigdy.”

(„Prośba Twojego dziecka” – myśli przypisywane Januszowi Korczakowi)

Dodatki: Autorskie ankiety wykorzystywane podczas projektu badawczego – Alienacja rodzicielska - wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce. Mogą być także wykorzystywane podczas wstępnej diagnozy możliwości występowania tego problemu i jego negatywnych skutków.

A. ALIENACJA RODZIELSKA (PA) - WSTĘPNE ROZPOZNAWANIE OBJAWÓW I EFEKTÓW - ANKIETA DLA SPECJALISTY (PROBLEM DZIECKA LUB OSOBY DOROSŁEJ PODDAWANEJ ALIENACJI RODZIELSKIEJ W DZIECIŃSTWIE)

I. Część uniwersalna - dotycząca dziecka poddanego alienacji rodzicielskiej i dorosłej osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie

1. Czy zaobserwowałeś/aś poniższe zachowania wobec dziecka, zaobserwowałeś/aś lub usłyszałeś/aś od niego/niej o takim zachowaniu jednego z rodziców lub innych osób sprawujących nad nim opiekę albo zamieszkujących wspólnie z nim osób?

W jaki sposób objawiały te zachowania? Proszę podać konkretne przykłady!

- a) szantaż emocjonalny związany z drugim rodzicem
- b) okazywanie niechęci w jego obecności wobec drugiego rodzica
- c) wzbudzanie niechęci wobec drugiego rodzica
- d) utrudnianie wspólnych kontaktów z drugim rodzicem
- e) fizyczną lub słowną agresję wobec drugiego rodzica
- f) aranżowanie pokus dla dziecka, kiedy miało się spotkać z drugim rodzicem
- g) brak elastyczności w terminach spotkań dziecka z drugim rodzicem
- h) utrudnianie dostępu do dokumentacji lekarskiej dziecka lub wyników szkolnych drugiemu

rodzicowi

i) niechęć do współpracy w sprawie pomocy w rozwiązywaniu problemów dziecka z jego drugim rodzicem

j) opowiadanie dziecku o przyczynach rozejścia jego rodziców i ich relacji

k) obwinianie w obecności dziecka drugiego rodzica za rozpad rodziny, problemy materialne, posiadanie kolejnego partnera

l) pozorowanie ratowania dziecka przed drugim rodzicem

m) okazywanie dziecku smutku, bądź tęsknoty, gdy miło spędzało wspólnie czas z drugim rodzicem

n) uwypuklanie negatywnych cech drugiego rodzica w obecności dziecka

o) utwierdzanie dziecka w przekonaniu, że skoro jego drugi rodzic „skrzywdził” pierwszego rodzica to dziecko też skrzywdzi

p) sugerowanie dziecku zmiany nazwiska lub zaadaptowanie go przez drugiego opiekuna, nie będącego biologicznym rodzicem

r) wykorzystywanie dziecka do zbierania, w tajemnicy, dowodów przeciwko jego drugiemu rodzicowi

s) podsłuchiwanie rozmów telefonicznych dziecka z drugim rodzicem

t) karanie dziecka za jego pozytywne kontakty z drugim rodzicem

u) zadawanie dziecku pytań czy chce kontaktów z drugim rodzicem

w) inne działania powodujące powstanie zaburzeń w relacjach pomiędzy dzieckiem, a jego drugim rodzicem

y) inne zachowania (jakie?)

z) kto z rodziców lub opiekunów dziecka tak postępował, jak często?

2. Jak oceniasz lub ocenia Twój klient swoje kontakty z drugim rodzicem i jego stosunek do niego oraz do jego rodziny przed wystąpieniem alienacji rodzicielskiej, podczas jej trwania i obecnie? Na czym te zmiany polegały/ją? Czy Ty zauważasz/ałaś lub Twój klient zauważa/ł poniższe zachowania wobec drugiego rodzica (teraz lub w przeszłości).

a) odrzucanie

b) agresja

c) oczernianie

d) wymyślanie powodów niechęci

e) posługiwanie się określeniami drugiego opiekuna/głównych opiekunów/ domowników

f) "zamykanie się" przed drugim rodzicem

g) niechęć do członków najbliższej rodziny drugiego rodzica bądź ich odrzucanie

h) inne zmiany (jakie?)

3. Czy od momentu występowania alienacji rodzicielskiej zauważyłeś/aś lub zauważyło dziecko/dorośle dziecko występowanie u siebie poniższych problemów z zachowaniem, w relacjach z nim lub innymi osobami, problemy emocjonalne albo problemy zdrowotne? Na czym one polegają/ły?

- a) agresja
- b) autoagresja
- c) gniew
- d) niepokój, lęki
- e) zwiększona podatność na wpływy innych
- f) depresja
- g) bóle głowy, brzucha
- h) nadpobudliwość
- i) problemy z przemianą materii
- j) problemy ze snem
- k) inne zaburzenia (jakie)

4. Czy od momentu występowania alienacji rodzicielskiej zauważyłeś/aś lub zauważyło dziecko/dorośle dziecko występowanie u siebie problemów (lub zostały one zdiagnozowane) jak wskazane poniżej Na czym one polegają/ły?

- a) choroba psychiczna lub problemy psychiczne
- b) uzależnienia/nałogi
- c) obniżona samoocena

d) zamiary samobójcze

e) problemy z tożsamością

f) trudności w relacjach z innymi osobami

5. Jak długo trwa/ł proces alienacji rodzicielskiej?

6. Jak często dziecko może spotykać się z drugim rodzicem i ile czasu może z nim przebywać?

7. Kto był poddawany alienacji rodzicielskiej wraz z dzieckiem (ojciec/matka)?

8. Kiedy rozpoczął się i jak długo trwa/ł proces alienacji rodzicielskiej?

9. Podaj wiek, płeć oraz miejscowość zamieszkania?

II. Część dotycząca stanu dorosłej osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie

1. Czy miała lub ma trudności w budowaniu związków intymnych? Jeśli tak to na czym one polegały lub polegają?

2. Czy miała lub ma problemy seksualne? Jeśli tak to na czym one polegały lub polegają?

3. W jaki sposób, Twoim zdaniem, proces alienacji rodzicielskiej odbija się na karierze zawodowej, zdrowiu, samopoczuciu, stanie emocjonalnym i relacjach interpersonalnych Twojego klienta?

4. Podaj wiek, płeć oraz miejscowość zamieszkania dziecka Twojego klienta?

5. Kim jesteś dla Twojego klienta (psychiatra, psycholog, mediator, terapeuta rodzinny, doradca rodzinny, etc)?

Bibliografia:

1. Baker A. "Adult recall of parental alienation in a community sample: Prevalence and associations with psychological maltreatment", "Journal of Divorce and Remarriage", 51 str. 16 – 35 z 2010 roku
2. Czerederecka A. "Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece", Dziecko krzywdzone" nr 4 (25) z 2008 r.
3. Czerederecka A. "Syndrom oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS) - przydatność analizy w badaniach sądowych w kontekście krytyki zjawiska", Nowiny Psychologiczne nr 3 z 2005 r (str. 31 - 42)
4. Czerederecka A. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców u dzieci z rozbitych rodzin" Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 r (str. 5 - 13)
5. Czerederecka A., Wach E. "Difficulties of Social Adaptation of Persons Experiencing Marital Failures", Z Zagadnień Nauk Sądowych nr XXX z 1994 r
6. Darnall D. "Divorce Casualties: Protecting your Children from Parental Alienation", Taylor Trade Publishing
7. Darnall D. "The Parental Alienation Directory", PsyCare <http://www.parentalalienation.com/articles/index>
8. Gardner R. "Academy Forum", Volume 29, Number 2, Summer, 1985, p. 3-7 Recent Trends in Divorce and Custody Litigation." www.fact.on.ca/Info/pas/gardnr85.htm
9. Kaczmarek J., Kotara H., Pocent T. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców. Mechanizmy psychologiczne występujące w konflikcie okołorozwodowym według koncepcji Richarda Gardniera", Komitet Ochrony Praw Dziecka, Warszawa 2004
10. Kowanetz M. "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych", Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 roku
11. Kruk E. „The Impact of Parental Alienation on Children, "Psychology today" April 25, 2013 <http://www.psychologytoday.com/blog/co-parenting-after-divorce/201304/the-impact-parental-alienation-children>
12. Materiały z forum dyskusyjnego na portalu www.goldenline.pl "Alienacja rodzicielska" <http://www.goldenline.pl/grupa/alienacja-rodzicielska>
13. Materiały ze strony Hostile Aggressive Parenting <http://www.hostile-aggressive-parenting.com/>
14. Materiały ze strony internetowej www.parental-alienation-awareness.com
15. Rand, Deirdre Conway. The Spectrum Of Parental Alienation Syndrome (Part I). American Journal of Forensic Psychology, vol 15. no 3, 1997
16. Rybicki DJ „Parental Alienation And Enmeshment Issues In Child Custody Cases” <http://www.fact.on.ca/Info/pas/rybick00.htm>
17. Stahl P. "Complex issues in child custody evaluations, Thousand Oaks: Sage 1999
18. Warshak R. A. "Divorce Poison: "Protecting the Parent-Child Bond from a Vindictive Ex (Hardcore)"

B. ALIENACJA RODZIELSKA (PA) - WSTĘPNE ROZPOZNAWANIE OBJAWÓW I EFEKTÓW - ANKIETA DLA SPECJALISTY (PROBLEM RODZICA)

1. Czy Twój klient opowiadał Tobie o poniższych zachowaniach drugiego rodzica albo sprawujących nad jego dzieckiem opiekę lub wspólnie zamieszkujących z jego dzieckiem osób?

W jaki sposób objawiały się te zachowania? Proszę podać konkretne przykłady!

a) szantaż emocjonalny wobec dziecka Twojego klienta

b) okazywanie niechęci do Twojego klienta w obecności dziecka

c) wzbudzanie niechęci dziecka do Twojego klienta

d) wzbudzanie nieufności dziecka wobec Twojego klienta

e) utrudnianie wspólnych kontaktów pomiędzy Twoim klientem, a jego dzieckiem

f) fizyczną lub słowną agresję wobec Twojego klienta, w obecności dziecka Twojego klienta

g) aranżowanie pokus dla dziecka, kiedy miało się spotkać z Twoim klientem

h) brak elastyczności w terminach spotkań Twojego klienta z dzieckiem

i) utrudnianie dostępu do dokumentacji lekarskiej lub wyników szkolnych dziecka Twojego klienta

j) niechęć współpracy w sprawie wspólnego rozwiązywania problemów dziecka Twojego klienta

k) opowiadanie dziecku o przyczynach rozejścia i relacji rodziców

l) obwinianie przy dziecku Twojego klienta za rozpad rodziny, problemy materialne, posiadanie kolejnego partnera

m) pozorowanie ratowania dziecka przed Twoim klientem

n) manipulowanie smutkiem, bądź tęsknotą dziecka, gdy miło Twój klient spędzał czas wspólnie z dzieckiem

o) uwypuklanie negatywnych cech Twojego klienta w obecności dziecka

p) utwierdzanie dziecka w przekonaniu, że skoro Twój klient skrzywdził drugiego rodzica to go też skrzywdzi

r) sugerowanie dziecku zmiany nazwiska lub zaadaptowanie go przez drugiego opiekuna

s) wykorzystywanie dziecka do zbierania, w tajemnicy, dowodów przeciwko Twojemu klientowi

t) podsłuchiwanie rozmów telefonicznych dziecka z Twoim klientem

u) karanie dziecka za pozytywne kontakty z Twoim klientem

w) stwarzanie poddawanemu alienacji rodzicielskiej dziecku pozorów wyboru czy chce kontaktów z Twoim klientem

y) inne działania powodujące powstanie zaburzeń w relacjach pomiędzy dzieckiem, a Twoim klientem

z) inne zachowania (jakie)

2. Jak oceniasz stosunek dziecka Twojego klienta do niego i jego rodziny oraz kontakty dziecka z nim i jego rodziną przed wystąpieniem alienacji rodzicielskiej i obecnie? Na czym te zmiany polegają? Czy zauważasz obecnie takie zachowania dziecka Twojego klienta wobec niego jak:

a) odrzucanie

b) agresja

c) oczernianie

d) wymyślanie powodów niechęci

e) posługiwanie się określeniami drugiego opiekuna/głównych opiekunów/ domowników

f) "zamykanie się" dziecka przed Twoim klientem

g) niechęć do członków najbliższej rodziny Twojego klienta, bądź ich odrzucanie

g) inne zmiany (jakie)

3. Czy zauważasz u dziecka Twojego klienta, od momentu zauważenia przez Ciebie występowania alienacji rodzicielskiej lub od jej zgłoszenia przez Twojego klienta, występowanie u dziecka problemów z zachowaniem, w relacjach z Tobą, Twoim klientem lub innymi osobami, problemy emocjonalne albo problemy zdrowotne? Na czym one polegają?

a) agresja

b) autoagresja

c) gniew

d) niepokój, lęki

e) zwiększona podatność na wpływy innych

f) depresja

g) bóle głowy, brzucha

h) nadpobudliwość

i) problemy z przemianą materii

j) problemy ze snem

k) inne zaburzenia (jakie)

4. Czy uważasz, że na występowanie zaburzeń u dziecka Twojego klienta mogą mieć wpływ także inne czynniki niż alienacja rodzicielska? Jakie to są czynniki?

5. Jak długo trwa proces alienacji rodzicielskiej?

6. Jak często Twój klient może spotykać się ze swoim dzieckiem i ile czasu może z nim przebywać?

7. Czy Twój klient czuje się dyskryminowany/a, w zakresie związanym z alienacją rodzicielską przez szkołę, kuratora sądowego, sąd lub inne osoby i instytucje mające za zadanie pomagać w rozwiązywaniu problemów, dotyczących Twojego kontaktu z dzieckiem oraz służyć dobru dziecka? W jaki sposób jest dyskryminowany?

8. W jaki sposób, Twoim zdaniem, proces alienacji rodzicielskiej odbija się na karierze zawodowej, zdrowiu, samopoczuciu, stanie emocjonalnym i relacjach interpersonalnych Twojego klienta?

9. Podaj wiek, płeć oraz miejscowość zamieszkania dziecka Twojego klienta?

10. Kim jesteś dla Twojego klienta (psychiatra, psycholog, mediator, terapeuta rodzinny, doradca rodzinny, etc)?

Bibliografia:

1. Baker A. "Adult recall of parental alienation in a community sample: Prevalence and associations with psychological maltreatment", "Journal of Divorce and Remarriage", 51 str. 16 – 35 z 2010 roku
2. Czerederecka A. "Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece", Dziecko krzywdzone" nr 4 (25) z 2008 r.
3. Czerederecka A. "Syndrom oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS) - przydatność analizy w badaniach sądowych w kontekście krytyki zjawiska", Nowiny Psychologiczne nr 3 z 2005 r (str. 31 - 42)
4. Czerederecka A. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców u dzieci z rozbitych rodzin" Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 r (str. 5 - 13)
5. Czerederecka A., Wach E. "Difficulties of Social Adaptation of Persons Experiencing Marital Failures", Z Zagadnień Nauk Sądowych nr XXX z 1994 r
6. Darnall D. "Divorce Casualties: Protecting your Children from Parental Alienation", Taylor Trade Publishing
7. Darnall D. "The Parental Alienation Directory", PsyCare <http://www.parentalalienation.com/articles/index>
8. Gardner R. "Academy Forum", Volume 29, Number 2, Summer, 1985, p. 3-7 Recent Trends in Divorce and Custody Litigation." www.fact.on.ca/Info/pas/gardnr85.htm
9. Kaczmarek J., Kotara H., Pocent T. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców. Mechanizmy psychologiczne występujące w konflikcie okołorozwodowym według koncepcji Richarda Gardniera", Komitet Ochrony Praw Dziecka, Warszawa 2004
10. Kowanetz M. "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych", Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 roku
11. Kruk E. „The Impact of Parental Alienation on Children, “Psychology today” April 25, 2013
<http://www.psychologytoday.com/blog/co-parenting-after-divorce/201304/the-impact-parental-alienation-children>
12. Materiały z forum dyskusyjnego na portalu www.goldenline.pl "Alienacja rodzicielska" <http://www.goldenline.pl/grupa/alienacja-rodzicielska>
13. Materiały ze strony Hostile Aggressive Parenting <http://www.hostile-aggressive-parenting.com/>
14. Materiały ze strony internetowej www.parental-alienation-awareness.com
15. Rand, Deirdre Conway. The Spectrum Of Parental Alienation Syndrome (Part I). American Journal of Forensic Psychology, vol 15. no 3, 1997
16. Rybicki DJ „Parental Alienation And Enmeshment Issues In Child Custody Cases”
<http://www.fact.on.ca/Info/pas/rybick00.htm>
17. Stahl P. "Complex issues in child custody evaluations, Thousand Oaks: Sage 1999
18. Warshak R. A. "Divorce Poison: "Protecting the Parent-Child Bond from a Vindictive Ex (Hardcore)"

C. ALIENACJA RODZICIELSKA (PA) - WSTĘPNE ROZPOZNAWANIE OBJAWÓW I EFEKTÓW - ANKIETA DLA PODDAWANEGO ALIENACJI RODZICIELSKIEJ DZIECKA I OSOBY PODDAWANEJ ALIENACJI RODZICIELSKIEJ W DZIECIŃSTWIE

I. Część uniwersalna - dla dziecka poddawane alienacji rodzicielskiej i dorosłej osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie

1. Czy zaobserwowałeś/aś poniższe zachowania wobec Ciebie i jednego z Twoich rodziców przez drugiego rodzica lub sprawujące nad Tobą opiekę lub wspólnie zamieszkujące z Tobą inne osoby? W jaki sposób objawiały te zachowania? Proszę podać konkretne przykłady.

- a) szantaż emocjonalny związany z Twoim drugim rodzicem
- b) okazywanie niechęci w Twojej obecności do Twojego drugiego rodzica
- c) wzbudzanie Twojej niechęci wobec Twojego drugiego rodzica
- d) utrudnianie Waszych wspólnych kontaktów z Twoim drugim rodzicem
- e) fizyczną lub słowną agresję w Twojej obecności wobec Twojego rodzica
- f) aranżowanie pokus dla Ciebie, kiedy miałeś/aś się spotkać z Twoim drugim rodzicem
- g) brak elastyczności w terminach Twoich spotkań z Twoim drugim rodzicem
- h) utrudnianie dostępu do Twojej dokumentacji lekarskiej lub wyników szkolnych Twojemu drugiemu rodzicowi
- i) niechęć do współpracy w sprawie pomocy w rozwiązywaniu Twoich problemów z Twoim drugim rodzicem

- j) opowiadanie Tobie o przyczynach rozejścia Twoich rodziców i ich relacji

- k) obwinianie przy Tobie Twojego drugiego rodzica za rozpad rodziny, problemy materialne, posiadanie kolejnego partnera

- l) pozorowanie ratowania Ciebie przed Twoim drugim rodzicem

- m) okazywanie Tobie smutku, bądź tęsknoty, gdy miło spędzaliście wspólnie czas z Twoim drugim rodzicem

- n) uwypuklanie negatywnych cech Twojego drugiego rodzica w Twojej obecności

- o) utwierdzanie Ciebie w przekonaniu, że skoro Twój drugi rodzic „skrzywdził” Twojego Twojego pierwszego rodzica to Ciebie też skrzywdzi

- p) sugerowanie Tobie zmiany nazwiska lub zaadaptowanie go przez Twojego drugiego opiekuna, nie będącego Twoim biologicznym rodzicem

- r) wykorzystywanie Ciebie do zbierania, w tajemnicy, dowodów przeciwko Twojemu drugiemu rodzicowi

- s) podsłuchiwanie Twoich rozmów telefonicznych z Twoim drugim rodzicem

- t) karanie Ciebie za Twoje pozytywne kontakty z Twoim drugim rodzicem

u) zadawanie Tobie pytań czy chcesz kontaktów z Twoim drugim rodzicem

w) inne działania powodujące powstanie zaburzeń w relacjach pomiędzy Tobą, a Twoim drugim rodzicem

y) inne zachowania (jakie?)

z) kto z Twoich rodziców lub opiekunów tak postępował, jak często?

2. Jak oceniasz Twoje kontakty z Twoim drugim rodzicem i Twój stosunek do niego oraz jego rodziny przed wystąpieniem alienacji rodzicielskiej i obecnie? Na czym te zmiany polegały/ją? Czy zauważasz lub zauważałeś/aś poniższe zachowania wobec nich u siebie (teraz lub w przeszłości)?

a) odrzucanie

b) agresja

c) oczernianie

d) wymyślanie powodów niechęci

e) postępowanie się określeniami drugiego opiekuna/głównych opiekunów/ domowników

f) "zamykanie się" przed drugim rodzicem

g) niechęć do członków najbliższej rodziny drugiego rodzica bądź ich odrzucanie

h) inne zmiany (jakie?)

3. Czy od momentu występowania alienacji rodzicielskiej zauważyłeś/aś występowanie u siebie problemów z zachowaniem, w relacjach z drugim rodzicem lub innymi osobami, problemy emocjonalne albo problemy zdrowotne? Na czym one polegają/ły?

a) agresja

b) autoagresja

c) gniew

d) niepokój, lęki

e) zwiększona podatność na wpływy innych

f) depresja

g) bóle głowy, brzucha

h) nadpobudliwość

i) problemy z przemianą materii

j) problemy ze snem

k) inne zaburzenia (jakie?)

4. Czy od momentu występowania alienacji rodzicielskiej zauważyłeś/aś występowanie u siebie takich problemów (lub zostały one zdiagnozowane) jak wskazane poniżej. Na czym one polegają/ły?

a) choroba psychiczna

b) uzależnienia/nałogi

c) obniżona samoocena

d) zamiary samobójcze

e) problemy z tożsamością

f) trudności w relacjach z innymi osobami

5. Jak długo trwa/ł proces alienacji rodzicielskiej?

6. Jak często mogłeś/aś/żesz spotykać się z drugim rodzicem i ile czasu mogłeś/aś/żesz z nim przebywać?

7. Kto był poddawany alienacji rodzicielskiej wraz z Tobą (ojciec/matka)?

8. Kiedy rozpoczął się i jak długo trwa/ł dotyczący Ciebie proces alienacji rodzicielskiej?

9. Podaj wiek, płeć oraz miejscowość zamieszkania?

II. Część tylko dla dorosłej osoby poddawanej alienacji rodzicielskiej w dzieciństwie

1. Czy miałeś lub masz trudności w budowaniu związków intymnych? Jeśli tak to na czym one polegały lub polegają?

2. Czy miałeś lub masz problemy seksualne? Jeśli tak to na czym one polegały lub polegają?

Bibliografia:

1. Baker A. "Adult recall of parental alienation in a community sample: Prevalence and associations with psychological maltreatment", "Journal of Divorce and Remarriage", 51 str. 16 – 35 z 2010 roku
2. Czerederecka A. "Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece", Dziecko krzywdzone" nr 4 (25) z 2008 r.
3. Czerederecka A. "Syndrom oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS) - przydatność analizy w badaniach sądowych w kontekście krytyki zjawiska", Nowiny Psychologiczne nr 3 z 2005 r (str. 31 - 42)
4. Czerederecka A. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców u dzieci z rozbitych rodzin" Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 r (str. 5 - 13)
5. Czerederecka A., Wach E. "Difficulties of Social Adaptation of Presons Experiencing Marital Failures", Z Zagadnień Nauk Sądowych nr XXX z 1994 r
6. Darnall D. ""Divorce Casualties: Protecting your Children from Parental Alienation", Taylor Trade Publishing
7. Darnall D. "The Parental Alienation Directory", PsyCare <http://www.parentalalienation.com/articles/index>
8. Gardner R. "Academy Forum", Volume 29, Number 2, Summer, 1985, p. 3-7 Recent Trends in Divorce and Custody Litigation." www.fact.on.ca/Info/pas/gardnr85.htm
9. Kaczmarek J., Kotara H., Pocent T. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców. Mechanizmy psychologiczne występujące w konflikcie okołorozwodowym według koncepcji Richarda Gardniera", Komitet Ochrony Praw Dziecka, Warszawa 2004
10. Kowanetz M. "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych", Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 roku
11. Kruk E. „The Impact of Parental Alienation on Children, "Psychology today" April 25, 2013

<http://www.psychologytoday.com/blog/co-parenting-after-divorce/201304/the-impact-parental-alienation-children>

12. Materiały z forum dyskusyjnego na portalu www.goldenline.pl "Alienacja rodzicielska"
<http://www.goldenline.pl/grupa/alienacja-rodzicielska>

13. Materiały ze strony Hostile Aggressive Parenting <http://www.hostile-aggressive-parenting.com/>

14. Materiały ze strony internetowej www.parental-alienation-awareness.com

15. Rand, Deirdre Conway. The Spectrum Of Parental Alienation Syndrome (Part I). American Journal of Forensic Psychology, vol 15. no 3, 1997

16. Rybicki DJ „Parental Alienation And Enmeshment Issues In Child Custody Cases”
<http://www.fact.on.ca/Info/pas/rybick00.htm>

17. Stahl P. “Complex issues in child custody evaluations, Thousand Oaks: Sage 1999

18. Warshak R. A. "Divorce Poison: "Protecting the Parent-Child Bond from a Vindictive Ex (Hardcore)"

D. ALIENACJA RODZICIELSKA (PA) - WSTĘPNE ROZPOZNAWANIE OBJAWÓW I EFEKTÓW - ANKIETA DLA RODZICA

1. Czy zaobserwowałeś/aś poniższe zachowania drugiego rodzica Twojego dziecka albo sprawujących nad Twoim dzieckiem opiekę lub wspólnie zamieszkujących z nim osób? W jaki sposób objawiały te zachowania? Proszę podać konkretne przykłady!

a) szantaż emocjonalny wobec Twojego dziecka

b) okazywanie niechęci do Ciebie w obecności dziecka

c) wzbudzanie niechęci dziecka do Ciebie

d) wzbudzanie nieufności dziecka wobec Ciebie

e) utrudnianie Waszych wspólnych kontaktów

f) fizyczną lub słowną agresję wobec Ciebie, w obecności Twojego dziecka

g) aranżowanie pokus dla dziecka, kiedy macie się spotkać

h) brak elastyczności w terminach Twoich spotkań z dzieckiem

i) utrudnianie dostępu do dokumentacji lekarskiej lub wyników szkolnych Twojego dziecka

j) niechęć do współpracy w sprawie rozwiązywania problemów dziecka

k) opowiadanie dziecku o przyczynach Waszego rozejścia i Waszych relacji

l) obwinianie przy dziecku Ciebie za rozpad rodziny, problemy materialne, posiadanie kolejnego partnera

m) pozorowanie ratowania dziecka przed Tobą

n) manipulowanie smutkiem, bądź tęsknotą, gdy miło spędzaliście wspólnie z dzieckiem czas

o) uwypuklanie Twoich negatywnych cech

p) utwierdzanie dziecka w przekonaniu, że skoro "skrzywdziłeś/aś" drugiego rodzica to go też skrzywdzisz

r) sugerowanie dziecku zmiany nazwiska lub zaadaptowanie go przez drugiego opiekuna

s) wykorzystywanie dziecka do zbierania, w tajemnicy, dowodów przeciwko Tobie

t) podsłuchiwanie rozmów telefonicznych dziecka z Tobą

u) karanie dziecka za pozytywne kontakty z Tobą

w) stwarzanie poddawanemu alienacji rodzicielskiej dziecku pozoru wyboru czy chce kontaktów z Tobą

y) inne działania powodujące powstanie zaburzeń w relacjach pomiędzy Tobą, a Twoim dzieckiem

z) inne zachowania (jakie)

2. Jak oceniasz Twoje kontakty z Twoim dzieckiem i stosunek dziecka do Ciebie i Twojej rodziny przed wystąpieniem alienacji rodzicielskiej i obecnie? Na czym te zmiany polegają? Czy zauważasz takie zachowania Twojego dziecka wobec siebie jak:

a) odrzucanie

b) agresja)

c) oczernianie

d) wymyślanie powodów niechęci

e) posługiwanie się określeniami drugiego opiekuna/głównych opiekunów/domowników

f) "zamykanie się" przed Tobą

g) niechęć do członków Twojej najbliższej rodziny bądź ich odrzucanie

h) inne zmiany (jakie?)

3. Czy od momentu zauważenia przez Ciebie występowania alienacji rodzicielskiej zauważyłeś/aś występowanie u dziecka problemów z zachowaniem, w relacjach z Tobą lub innymi osobami, problemy emocjonalne albo problemy zdrowotne? Na czym one polegają?

a) agresja

b) autoagresja

c) gniew

d) niepokój, lęki

e) zwiększona podatność na wpływy innych

f) depresja

g) bóle głowy, brzucha

h) nadpobudliwość

i) problemy z przemianą materii

j) problemy ze snem

k) inne zaburzenia (jakie?)

4. Czy uważasz, że na występowanie zaburzeń u Twojego dziecka mogą mieć wpływ także inne czynniki niż alienacja rodzicielska? Jakie to są czynniki?

5. Jak długo trwa proces alienacji rodzicielskiej?

6 . Jak często możesz spotykać się ze swoim dzieckiem i ile czasu możesz z nim przebywać?

7. Czy czujesz się dyskryminowany/a, w zakresie związanym z alienacją rodzicielską przez szkołę, kuratora sądowego, sąd lub inne osoby i instytucje mające za zadanie pomagać w rozwiązywaniu problemów, dotyczących Twojego kontaktu z dzieckiem oraz służyć dobru dziecka? W jaki sposób jesteś dyskryminowany/a?

8. W jaki sposób, Twoim zdaniem, proces alienacji rodzicielskiej odbija się na Twojej karierze zawodowej, zdrowiu, samopoczuciu, stanie emocjonalnym i Twoich relacjach interpersonalnych?

9. Podaj wiek, płeć oraz miejscowość zamieszkania Twojego dziecka

10. Kim jesteś dla Twojego dziecka (ojciec, matka)?

Bibliografia:

1. Baker A. "Adult recall of parental alienation in a community sample: Prevalence and associations with psychological maltreatment", "Journal of Divorce and Remarriage", 51 str. 16 – 35 z 2010 roku
2. Czerederecka A. "Manipulowanie dzieckiem przez rodziców rywalizujących o udział w opiece", Dziecko krzywdzone" nr 4 (25) z 2008 r.
3. Czerederecka A. "Syndrom oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS) - przydatność analizy w badaniach sądowych w kontekście krytyki zjawiska", Nowiny Psychologiczne nr 3 z 2005 r (str. 31 - 42)
4. Czerederecka A. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców u dzieci z rozbitych rodzin" Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 r (str. 5 - 13)
5. Czerederecka A., Wach E. "Difficulties of Social Adaptation of Presons Experiencing Marital Failures", Z Zagadnień Nauk Sądowych nr XXX z 1994 r
6. Darnall D. ""Divorce Casualties: Protecting your Children from Parental Alienation", Taylor Trade Publishing
7. Darnall D. "The Parental Alienation Directory", PsyCare <http://www.parentalalienation.com/articles/index>
8. Gardner R. "Academy Forum", Volume 29, Number 2, Summer, 1985, p. 3-7 Recent Trends in Divorce and Custody Litigation." www.fact.on.ca/Info/pas/gardnr85.htm
9. Kaczmarek J., Kotara H., Pócent T. "Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców. Mechanizmy psychologiczne występujące w konflikcie okołorozwodowym według koncepcji Richarda Gardniera", Komitet Ochrony Praw Dziecka, Warszawa 2004
10. Kowanetz M. "Rola dziadków w opiece nad dziećmi w rodzinach rozbitych", Nowiny Psychologiczne nr 4 z 1999 roku
11. Kruk E. „The Impact of Parental Alienation on Children, “Psychology today” April 25, 2013 <http://www.psychologytoday.com/blog/co-parenting-after-divorce/201304/the-impact-parental-alienation-children>
12. Materiały z forum dyskusyjnego na portalu www.goldenline.pl "Alienacja rodzicielska" <http://www.goldenline.pl/grupa/alienacja-rodzicielska>
13. Materiały ze strony Hostile Aggressive Parenting <http://www.hostile-aggressive-parenting.com/>
14. Materiały ze strony internetowej www.parental-alienation-awareness.com
15. Rand, Deirdre Conway. The Spectrum Of Parental Alienation Syndrome (Part I). American Journal of Forensic Psychology, vol 15. no 3, 1997
16. Rybicki DJ „Parental Alienation And Enmeshment Issues In Child Custody Cases” <http://www.fact.on.ca/Info/pas/rybick00.htm>
17. Stahl P. "Complex issues in child custody evaluations, Thousand Oaks: Sage 1999
18. Warshak R. A. "Divorce Poison: "Protecting the Parent-Child Bond from a Vindictive Ex (Hardcore)"

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Kreatywność
i innowacje
Europejski Rok 2009

Warszawa, 6 listopada 2009

*W imieniu Krajowego Koordynatora
Europejskiego Roku
Kreatywności i Innowacji 2009*

Krzysztofa Stanowskiego

Podsekretarza Stanu w MEN

uprzejmie informuję, że projekt

**„Alienacja rodzicielska (PA) - wstępne badania
nad problemem i jego skutkami w Polsce”**

realizowany przez

Macieja Wojewódkę

został objęty patronatem

Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji

Mirosław Marczewski

*p.o. Dyrektora Generalnego
Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji*

Program „Uczenie się przez całe życie”

SZEF
KANCELARII PREZYDENTA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Jacek Michałowski

BWP 046-321-10

Warszawa, 1 grudnia 2010 roku

Pan
Maciej Wojewódka
Komitet Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica

Dear Sir,

uprzejmie dziękuję Panu za informację o zainicjowanej przez Pana akcji społecznej *Wyalienowani rodzice czytają dzieciom* oraz o projekcie badawczym pod nazwą *Alienacja rodzicielska (PA) – wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce*.

Wyrażam uznanie dla tej inicjatywy, która zwraca uwagę społeczeństwa na niezwykle przykre zjawisko uniemożliwiania niektórym rodzicom kontaktów z własnymi dziećmi. Sytuacja taka, do której dochodzi niekiedy wskutek rozpadu rodziny, powoduje dodatkowe cierpienie dziecka i bardzo negatywnie wpływa na jego rozwój. Dobro dzieci, które narażone są na tego typu, często dramatyczne przeżycia, skłania do prowadzenia działań, których celem jest z jednej strony wskazywanie na istnienie problemu, z drugiej zaś – rzetelny namysł nad jego przyczynami i próba wypracowania rozwiązań mogących pomóc zaradzić istniejącej sytuacji, a także zapobiegać jej w przyszłości.

Raz jeszcze z uznaniem odnosząc się do Pana inicjatywy, życzę, by podejmowane w ramach akcji działania przyczyniły się do umocnienia wśród rodziców i opiekunów przekonania, że dobro dziecka jest nadrzędną wartością.

*Thank you
Jacek Michałowski*

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Kreatywność
i innowacje
Europejski Rok 2009

PROJEKT

„Wyalienowani rodzice czytają dzieciom”

Warszawa, 25 lutego 2010 roku

PROWADZONY PRZEZ

Komitet Przestrogi przed Oddzieleniem Rodzica

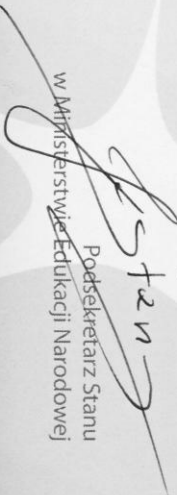
OTRZYMUJE TYTUŁ

„Lidera Europejskiego Roku
Kreatywności i Innowacji 2009”

W KATEGORII
INICJATYWY SPOŁECZNE

Krajowy Koordynator
Europejskiego Roku
Kreatywności i Innowacji 2009

Krzysztof Stanowski

Podsekretarz Stanu
w Ministerstwie Edukacji Narodowej

FIRSA
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michałak

ul. Śniadeckich 10, 00-656 Warszawa
tel.: 022 696 55 44, fax: 022 629 60 79

GR/VI/073/12-1/2009/MB

Warszawa, 19 lutego 2009 roku

Szanowny Pan
Maciej Wojewódka
Komitet Przestrogi przed
Oddzieleniem Rodzica

Szanowny Panie,

Chcę wesprzeć działania uświadamiające obojgu rodzicom oraz tym wszystkim, od których zależy przyszły los dziecka, negatywne skutki oddzielenia go od jednego z rodziców, obejmuje honorowym patronatem akcję społeczną - **Dzień Świadomości Alienacji Rodzicielskiej** – nieformalne święto obchodzone w Polsce i innych krajach 25 kwietnia.

Każda inicjatywa wspierająca prawo dziecka do obojga rodziców jest cenna - trzeba wypracować propozycje rozwiązań niwelujące negatywne skutki ograniczania kontaktu dziecka z jednym z rodziców, mające silny wpływ na życie małego człowieka, także w jego późniejszym, dorosłym życiu.

Niezwykle zależy mi, by wspólnym wysiłkiem nas wszystkich szanse na prawidłowy, zdrowy rozwój dziecka wciąż rosły, a dorośli razem i mądrze działali, by ten rozwój efektywnie wspierać.

Z poważaniem
Marek Michałak

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

GAB/073/57-2/2009/MŻ

Warszawa, 22 września 2009 roku

**Szanowny Pan
Maciej Wojewódka
Komitet Przestrogi
przed Oddzieleniem Rodzica**

Szanowny Panie,

Uprzejmie informuję, iż obejmuję honorowym patronatem akcję społeczną „Wyalienowani rodzice czytają dzieciom”.

Czytanie na głos małemu dziecku stymuluje rozwój jego mózgu, uczy języka, daje łatwość mówienia, pisania i czytania oraz rozbudza ciekawość świata. Jest to także znakomite przygotowanie dziecka do wyzwań szkoły. Wspólne głośne czytanie utrwala naszą więź z dzieckiem, daje mu wiedzę i dobre ujęcie dla jego emocji. Codzienne czytanie dziecku na głos to inwestycja w jego przyszłość, to jedna z najważniejszych rzeczy, jakie można mu dać.

Wierzę, że dzięki akcji „Wyalienowani rodzice czytają dzieciom” uda się przekonać kolejnych rodziców do czytania swoim dzieciom, upowszechniając jednocześnie wiedzę na temat alienacji rodzicielskiej.

z prawnicą
Marek Michalak

Maciej Wojewódka - były właściciel prywatnej giełdy papierów wartościowych. Autor prognozy silnego wzrostu notowań na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, opublikowanej w biuletynie Ministerstwa Przekształceń Własnościowych w 1993 roku. Hossa, która niedługo potem nastąpiła okazała się ewenementem na skalę światową.

Autor bestselleru *Jak się zarabia na giełdzie - pierwsza książka o spekulacji na polskiej giełdzie*.

Autor i koordynator projektu badawczego *Alienacja rodzicielska (PA) – wstępne badania nad problemem i jego skutkami w Polsce*, który został objęty patronatem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji - ustanowionym decyzją Parlamentu Europejskiego, na wniosek Komisji Europejskiej.

Projekt autorstwa Macieja Wojewódki - *Wyalienowani rodzice czytają dzieciom* został nagrodzony przez Komisję Europejską i Ministerstwo Edukacji Narodowej - jako lider Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji, w kategorii inicjatywy społeczne. Inicjator oraz obecny koordynator wydarzeń z okazji Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej w Polsce.

Autor również innego projektu objętego patronatem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji – *Twórcze wspieranie biznesu*, z zakresu gospodarka i biznes, a także koordynator innych kompleksowych działań z zakresu nagłaśniania i przeciwdziałania problemowi alienacji rodzicielskiej i jej negatywnym skutkom w Polsce.